

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Första kammaren. Nr 14.

Lördagen den 9 mars, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes följande ingifna läkarintyg:

Att riksdagsmannen herr *J. Larsson* till följd af kronisk magkatarr, nervositet och allmän svaghet tillsvidare är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet får jag härmed intyga.

Jörlanda den 6 mars 1912.

Vilhelm Carlsson
Provinsialläkare.

Justerades protokollet för den 2 i denna månad.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande bestämmelser rörande det proportionella valsättet; äfvensom

bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande ändring i gällande förordning angående bevillning af fast egendom samt af inkomst, i syfte att växande skog, utom i fråga om husbehovsvirke, undantages från taxering af jordbruksfastighet.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

nr 36, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande sådana författningsändringar, att bestämmelserna om stämpelbeläggning af aktiebref icke må kunna kringgås; och

nr 37, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om införande af stadgande om efterbeskattning i förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran Första kammarens första tillfälliga utskotts nästlidne dag bordlagda utlåtande nr 7.

---

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 6 och 8 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Genom en den 19 januari 1912 dagtecknad proposition, nr 21, hade Kungl. Maj:t under åberopande af propositionen bilagda utdrag af stadsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden föreslagit Riksdagen att antaga följande

Lag

om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Häriigenom förordnas, att § 27 värnpliktslagen skall erhålla följande ändrade lydelse, äfvensom att till samma lag skall fogas en ny § 53 af nedanstående lydelse:

§ 27.

1. *Vapenför värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i det antal dagar, som här nedan angifves, nämligen:

a) vid *fotfolket, positionsartilleriet, fästningsartilleriet, fästningsingenjörtrupperna och trängen* i sammanlagdt tvåhundrafyrtio dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om etthundrafemtio dagar under andra året, samt

med en repetitions-(regements-)öfning om trettio dagar under hvar och ett af andra, tredje och fjärde åren;

b) vid *rytteriet, fältartilleriet samt fältingenjör- och fälttelegraftrupperna* i sammanlagdt trehundra sextiofem dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om tvåhundraåttio dagar, som tager sin början under första året, samt

med en repetitions-(regements-)öfning om fyrtyotvå dagar under hvart och ett af andra och tredje åren;

c) vid *flottan* i sammanlagdt trehundra dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

af de i § 25 mom. 1 a) nämnda värnpliktiga äfvensom af andra å sjömanshus inskrifna värnpliktiga till det antal Konungen bestämmer i en följd under första och andra året eller, där Konungen till följd af särskilda omständigheter pröfvar nödigt, under allenast andra året,

af dem, som utan att tillhöra sjömanshus jämlikt § 25 mom. 1 b) tilldelats flottan och som därvid inskrifvits till sjötjänst, jämväl i en följd under andra året eller, där Konungen till följd af särskilda omständigheter pröfvar nödigt, med en första tjänstgöring om tvåhundra dagar under första eller andra eller under första och andra året samt med en repetitionsöfning om etthundra dagar under fjärde året,

af till fästningstjänst inskrifna värnpliktiga med en första tjänstgöring om tvåhundra femtioåtta dagar, som tager sin början under första eller andra året, och med en repetitionsöfning om fyrtyotvå dagar under fjärde året, samt

af flottans öfriga värnpliktiga med en första tjänstgöring om tvåhundra dagar under första eller andra eller under första och andra året samt med en repetitionsöfning om etthundra dagar under fjärde året.

För värnpliktig, som tilldelats fotfolket och uttagits till särskild vinterutbildning (skidlöpartjänst), må, på sätt Konungen finner godt förordna, första tjänstgöringen taga sin början redan under första året.

Värnpliktig, uttagen till trängen i förvaltningstjänst eller egentlig sjukvårdstjänst eller till stationstjänst vid flottan, så ock värnpliktig, som för utbildning vid Gottlands infanteriregemente uttagits från annat regementes inskrifningsområde, må, på sätt Konungen finner godt förordna, fullgöra honom åliggande tjänstgöring i en följd.

Värnpliktig, som aflagt medicine kandidatexamen och fullgjort därefter följande föreskrifna propedeutiska kurser och grundläggande tjänstgöring, äfvensom värnpliktig, hvilken aflagt tandläkarexamen, må, på sätt Konungen förordnar, fullgöra två eller flera repetitionsöfningar i en följd.

Repetitionsöfning må icke, där ej Konungen finner nödigt att för särskilda fall annorlunda förordna, äga rum

vid de inom Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län förlagda fotfolksregementen under tiden från och med den 11 juli till och med den 31 augusti samt

vid öfriga fotfolksregementen, med undantag af de för sjöfästningarna afsedda, under tiden från och med den 11 juli till och med den 9 september.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

2. *Icke vapenför värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att, på sätt Konungen närmare förordnar, för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i sammanlagdt ethundraåttiotvå dagar, hvilken tjänstgöring skall fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren.

Värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare befinnes icke vapenför, är skyldig tjänstgöra i sammanlagdt det antal dagar, som ofvan i detta mom. sägs. Sådan värnpliktig äger att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig den tid, han tjänstgjort såsom vapenför.

3. Var der fartyg, därå värnpliktig tjänstgör, hindradt att återkomma till station af flottan och blifva afmönstradt, innan tiden för den tjänstgöring, till hvilken den värnpliktige inkallats, gått till ända, är denne likväl skyldig att tjänstgöra ombord, till dess afmönstringen ägt rum.

Ersättning för den öfverskjutande tjänstgöringstiden erhåller den värnpliktige enligt särskilda bestämmelser.

4. Här värnpliktig under i mom. 1 eller 2 föreskrifven tjänstgöring blifvit fälld till straff för rymning eller för olofligt undanhållande af minst ett dygns varaktighet, eller har hans tjänstgöring afbrutits för verkställighet af straffarbete eller omedelbart ådömdt fängelsestraff, skall den tid, under hvilken han var rymd eller olofligen undanhöll sig eller hans tjänstgöring sålunda var afbruten, ej tillgodoräknas honom såsom tjänstgöringstid, där ej Konungen för särskilda fall annorledes förordnar. I hvad mån den värnpliktige må tillgodoräkna sig fullgjord del af tjänstgöringen, samt i hvilken ordning han skall fullgöra återstående tjänstgöringskyldighet, bestämmer Konungen.

§ 53.

1. Bestämmelsen i § 27 mom. 2 om tjänstgöringstidens längd för icke vapenför värnpliktig skall tillämpas beträffande värnpliktig, som inskrifves år 1912 eller senare, med det undantag, som nedan omförmäles i mom. 2, så ock beträffande värnpliktig, som blifvit inskrifven tidigare än år 1912, men till följd af laga förfall eller beviljad uppskof påbörjar tjänstgöring tidigast å tid, då den skolat påbörjas, om han inskrifvits år 1912.

2. Beträffande icke vapenför värnpliktig, som inskrifvits tidigare än år 1912 och ej innefattas i det i mom. 1 gifna stadgande, så ock beträffande icke vapenför värnpliktig, som, efter att utan laga förfall hafva uteblifvit från inskrifningsförrättning före år 1912, inskrifves sagda år eller senare, äge Konungen efter utfärdandet af denna lag förordna, i hvad mån den i hitills gällande lag stadgade tjänstgöringstid må nedsättas intill den ofvan i § 27 mom. 2 bestämda.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition måtte af Riksdagen bifallas. *Om ändring i vissa delar af värnpliktslagen.*

Reservationer hade afgifvits af, bland andra, a) herrar *Håkanson, Gezelius* och *von Baumgarten*, hvilka hemställt, att Riksdagen med förklarande att förevarande proposition icke kunde bifallas, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter företagen ny fullständig och allsidig utredning af frågan om de icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöring taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor lika lång tjänstgöringstid kunde bestämmas för alla icke vapenföra samt tjänstgöringstiden för dem minskas *utan men för de vapenföras soldatutbildning*, äfvensom för Riksdagen framlägga de förslag, som häraf kunde föranledas; samt

b) herr *af Ekenstam*, som på angifna grunder instämt i det slut, till hvilket herr *Håkanson* m. fl. kommit.

Herr statsrådet *Bergström*: Herr talman, mina herrar! Det är två data, hvilka jag till en början ber att få slå fast, då kammaren nu går att öfverlägga i denna fråga.

År 1904 uttalade sig sammansatta stats- och lagutskottet och sedermera äfven Riksdagen för att en undersökning skulle företagas och förslag framläggas i syfte, att endast det antal icke vapenföra värnpliktige, som motsvarade det verkliga behovet, skulle uttagas till eller användas i tjänstgöring. När detta beslut fattades af Riksdagen, skedde det i form af ett fristående beslut, och icke en enda röst höjdes då uti denna kammare mot det samma. Detta var för åtta år sedan. Vid sistlidne riksdag, sålunda för ett år tillbaka, framlade regeringen förslag om en begränsning af tjänstgöringstiden för icke vapenföra »militärarbetare» till 182 dagar, och detta biföll för sin del Första kammaren. I år har regeringen gått ett steg längre än i fjol och föreslagit, att denna ifrågasatta begränsning af tjänstgöringstiden för icke vapenföra »militärarbetare» jämväl skall utsträckas att gälla samtliga icke vapenföra och således äfven yrkesmännen.

Om jag nu, mina herrar, till de data, som jag anför, fogar, att i år icke allenast lagutskottets majoritet ställt sig på Kungl. Maj:ts sida utan jämväl reservanterna i lagutskottet, hvad de än i öfrigt haft att säga om Kungl. Maj:ts förslag, dock uttalat såsom önskvärdt, att lika lång tjänstgöringstid för alla icke vapenföra skulle kunna genomföras, hvilket truppslag de än tilldelats, synes det mig, att konklusionen borde vara gifven. Reservanterna i lagutskottet hafva emellertid kommit till ett helt annat slut och yrkat på en ny ingående utredning af denna fråga, och tyngdpunkten uti reservanternas framställning lärer väl få anses ligga uti den bilaga, som är fogad till de tre första reservanternas yttrande, en bilaga, som innehåller åtskilliga beräkningar i detta

(Forts.)

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

ämne. Värdet af dylika beräkningar och siffersammanställningar är emellertid beroende på värdet af beräkningsgrunderna och på i hvad mån man lyckats att undvika felkällor vid sina beräkningar.

Reservanterna hafva gjort två slags beräkningar. För det första eller rättare för det andra, om jag ser på ordningsföljden här i bilagan, hafva de beräknat den kostnad, som statsverket får vidkännas för de icke vapenföra, respektive den minskning i kostnaden, som ett antagande af Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra för statsverket. Vidare hafva de genom en särskild beräkning sökt komma fram till, hvad de icke vapenföra kunna gifva staten i ekonomiskt utbyte, respektive hvilken minskning i sådant utbyte, som skulle inträda, därest Kungl. Maj:ts förslag bifölles.

Jag vill då först sysselsätta mig något dels med den beräkning reservanterna gjort med afseende på kostnaden för statsverket för samtliga icke vapenföra värnpliktige, dels med den minskning i denna kostnad, som här skulle komma i fråga för statsverket. Härvidlag hafva reservanterna själfva sagt, att vid de af dem uppgjorda beräkningarna underhåll och lön upptagits så högt som möjligt. Redan detta är väl litet tvifvelaktigt. Om vi se på den allra första posten under B på sidan 18 i utskottets betänkande, finna vi, att statens kostnader för mathållning för armén tilldelad värnpliktig antagits utgöra 58 öre per dag. Jag vill då erinra om, och detta upplyses redan under fjärde hufvudtiteln, att denna kostnad under de senare åren icke ställt sig så låg, utan såväl för år 1909 som för år 1910 gått till ett afsevärdt högre belopp, afsevärdt därför att hvarje öre, som man höjer med, återverkar i så hög grad. I den kungliga propositionen har också påpekats, att ehuru väl man fortfarande stannat vid en beräkningsgrund af 58 öre, får man vara beredd på att härvidlag tills vidare få gifva ut något mera. Härmed har jag endast velat påvisa, att om man vill nagelfara detta i detalj, skall man träffa på åtskilliga upplysningar, som kunna vara af värde med afseende å påståendet, att underhåll och lön skulle vara beräknade så högt som möjligt.

Då emellertid reservanterna med afseende å kostnadsminskningen kommit till ett resultat, som i afsevärd grad skiljer sig från, hvad Kungl. Maj:t meddelat i propositionen, och ansett sig kunna uppgifva, att Kungl. Maj:ts beräkning af kostnadsminskningen skulle vara 190,000 kronor för hög i hvad rör armén, men något för låg i hvad rör flottan, tillåter jag mig erinra de ärade reservanterna om en högst betydlig felkälla, som insmugit sig i denna deras kalkyl. Reservanterna hafva under afdelning B i sin reservation på sidan 18 uppgjort tvänne beräkningar, företagit två matematiska operationer. I den ena hafva de räknat ut hela kostnaden för statsverket för de icke vapenföra. Beräkningen är grundad på upplysningar, som äro lämnade till lag-

utskottet uti en del tabeller öfver antalet effektiva tjänstgöringsdagar under det senaste utbildningsåret. Med afseende å de öfverförda, d. v. s. de, som under tjänstgöringstiden öfverförts från vapenföra till icke vapenföra — och det må herrarna veta icke är något litet antal, ty af hela antalet icke vapenföra värnpliktige utgöra de, som under beväringsskrytskolau eller repetitionsöfningarna öfverförts till icke vapenföra, fulla 25 % — hafva reservanterna emellertid i sin kostnadsberäkning helt och hållet förbisett den sammanlagdt ganska långa tid, längre för den ene och kortare för den andre, under hvilken de tjänstgjort såsom vapenföra. I reservanternas kostnads kalkyl har därför ett högst betydligt misstag influtit, och detta återverkar, när man kommer till den andra kalkylen och det gäller att utreda, hvilken kostnadsminskning här skulle komma i fråga. Precis samma fel har man nämligen där gjort sig skyldig till, och reservanterna hafva därför kommit till ett belopp af allenast 470,000 kronor i stället för af Kungl. Maj:t beräknade 660,000 kronor i rundt tal för armén.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Med anledning af att dessa anmärkningar gjorts i afseende å den kalkyl, som varit underlaget för Kungl. Maj:ts framställning, har jag låtit yttermera nagelfara Kungl. Maj:ts beräkningar och därvid anlitat de bästa krafter som öfverhufvud i detta afseende stått till buds. Jag får då erkänna, och jag gör det öppet, att äfven i Kungl. Maj:ts beräkningar insmugit sig en felkälla, men denna är betydligt mindre än den reservanterna råkat ut för. Såsom en tabell, hvilken inom kort torde komma att ligga på herrar kammarledamöters bord, utvisar, har den revision som ytterligare gjorts med afseende å den af Kungl. Maj:t framlagda utredning ledt därtill, att skillnaden mellan den af Kungl. Maj:t meddelade siffran 660,000 kronor och den siffra, som nu kommer att ligga för kammarledamöternas ögon, belöper sig till icke fullt 30,000 kronor. Den beräknade besparingen uppgår till öfver 630,000 kronor. Detta om beräkningen af kostnaderna och beräkningen af minskningen i kostnader.

Om jag sedermera öfvergår till reservanternas beräkning af det värde, de icke vapenföras arbete gifver staten i utbyte, så hafva reservanterna sagt, att de vid sina beräkningar upptagit arbetsvärdet så lågt som möjligt. Äfven härvidlag hafva reservanterna betjänat sig af upplysningar, som Kungl. Maj:t gifvit lagutskottet, men jag tror, att reservanterna icke med tillräcklig omsorg begagnat dessa upplysningar. Till att börja med skall jag här liksom beträffande förra punkten göra en liten detaljanmärkning, nämligen att reservanterna äfven här råkat ut för ett detaljfel, kanske mindre i och för sig, men som dock återverkar rätt betydligt på det hela. När de fått uppgift om antalet tjänstgöringsdagar och sedermera skolat beräkna hvilket arbetsvärde dessa kunna gifva staten i utbyte, hafva de visserligen frånräknat söndagar — söndagar räknas också som tjänstgörings-

Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.

(Forts.)

dagar, men då förekommer åtminstone i många fall icke något arbete i egentlig mening af de icke vapenföra — men alldeles förbisett, att man äfven bör räkna bort de dagar, då de värnpliktiga varit sjukrapporterade, men hvilka ändock räknas såsom tjänstgöringsdagar, samt den tid intill 14 dagar, under hvilken en värnpliktig kan hafva permitterats. Om man sammanräknar sjukdagar och sagda permissionsdagar, uppgå dessa med afseende å de värnpliktige — jag har icke anledning förutsätta att det i detta fall råder någon stor skillnad mellan vapenföra och icke vapenföra värnpliktige — till sammanlagdt något öfver 6 % af samtliga tjänstgöringsdagar, och detta kommer naturligtvis att i väsentlig grad influera på den gjorda beräkningen.

Men äfven här är det nog på ett annat område, som man träffar det stora felslutet i reservanternas beräkningar. Om herrarna se på tabellen, som står först på sidan 18 i utskottets betänkande, skola herrarna uti sista raden, som innefattar samtliga militärarbetare och några få yrkeskunniga grupper, finna, att man beräknat genomsnittsvärdet af en militärarbetares arbetsprestation till 2 kronor 8 öre per dag. Man rör sig här med stora siffror, med multiplikationer med ett stort antal militärarbetare, och hvarje öre betyder här så ofantligt mycket. Jag må säga, att när reservanterna påstå sig hafva beräknat arbetsvärdet så lågt som möjligt, är jag öfvertygad om, att de här tagit ofantligt miste uti sina beräkningar och därmed i afseende å värdet af behållningen för staten. Ifall man jämför statens kostnader för dessa militärarbetare med det utbyte staten skulle erhålla, kommer man enligt reservanternas beräkningar till en behållning för staten 15 gånger så stor som den behållning, hvilken beräknats af den kommitté, som på grund af 1904 års riksdagsskrifvelse tillsattes och gjorde sin utredning. Så lära väl dock icke förhållandena kunnat ändra sig ifrån år 1905 tills nu i detta afseende, att behållningen skulle vara 15 gånger så stor, som den beräknades bli för några år sedan. Om man, mina herrar, går ner ifrån denna beräkning af 2 kronor 8 öre, exempelvis med 75 öre — och kanske har man skäl att göra det — skall det befinnas, att man icke har någon behållning alls, och skulle man gå ändå litet längre ned, kommer man högst betydligt ned på minussidan.

Jag har nu sysselsatt mig något med frågan om militärarbetarna och jag vill då också säga några ord med afseende på de yrkeskunniga, särskildt därför, att Kungl. Maj:t ju denna gång ifrågasätter en liknande minskning i tjänstgöringstiden för dem. Möjligen har nu på kammarledamöternas bord blifvit utdelad en tabell, som visar, hur det ställer sig på ett par områden med afseende på den andel, som de icke vapenföra yrkeskunniga arbetarna hafva uti det arbete, som utföres på kronans verkstäder vid de olika truppförbanden. Jag har nämligen under sistlidne månad anmodat generalintendenten att med afseende å två sådana

grupper, skräddare och skomakare, lämna en utredning härutinnan. Om herrarna se på denna tabell, skola herrarna finna, huru i fråga om all egentlig tillverkning af kläder eller skodon det arbete, som utföres af de icke vapenföra, är så godt som intet, och man kan därför lämna detsamma ur räkningen. Det högst betydande arbete, som i det hänseendet under hvarje år förrättas, utfördes sist förflutna år dels vid fångvårdsanstalterna, dels af enskilda entreprenörer och dels slutligen af den stora gruppen civila arbetare i kronans verkstäder vid truppförbanden. Om man sedan flyttar blicken till reparationsarbetet, finner man, hvad skrädderiet angår, att den andel, som de yrkeskunnige icke vapenföra utföra inom den branschen, är på det hela taget ganska liten. Går man sedan till skomakeriet, befinnes denna andel visserligen vara något större, men det är att märka, att det arbete, som af dem utföres, utgöres af lättare och mindre reparationer. I hvarje fall lärer väl en blick på denna tabell visa enhvar, att de icke vapenföras arbete på detta område är af mycket ringa betydelse i jämförelse med det arbete, som utföres på andra håll, och därför borde det också stå klart, att en minskning i deras tjänstgöringstid med en fjärdedel för infanteriet och något mera vid de andra truppslagen icke kan vara af någon synnerligt stor betydelse.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

När man skall bedöma dessa frågor, är det emellertid två saker, som icke böra få förbises. Den ena är frågan om tillgången och det verkliga behovet för armén utaf denna arbetskraft, och i det hänseendet saknar jag uti reservanternas utredning helt och hållet den jämförelse, som man haft skäl att förvänta, mellan förhållandena nu och förhållandena vid den tid, då 1905 års kommitté skref sitt betänkande. Förhållandet är det, mina herrar, att sedan den tiden har antalet icke vapenföra ökats högst afsevärdt inom armén, under det att kommittén vid sina beräkningar och i sitt förslag gick ut ifrån, att en minskning skulle inträda med 10 procent. Reservanterna angifva själfva uti sin reservation, att antalet tjänstgöringsdagar under utbildningsåret 1910—1911 uppgått för icke vapenföra vid armén till 1,130,321 och vid marinen till 224,400 eller tillsammans till 1,354,721 tjänstgöringsdagar. Om då herrarne gå till 1905 års kommittébetänkande, hvilket ju under denna riksdag utdelats i kammaren, och där se på sidan 78, hvilken beräkning kommittén gjort af antalet tjänstgöringsdagar, såsom det nu borde kunna ställa sig, så uppgick den beräkningen till 1,134,875 tjänstgöringsdagar. Det var därpå, som kommittén byggde sitt förslag. Antalet icke vapenföra har sålunda på denna tid ökats med omkring 18 procent i stället för att hafva minskats med 10 procent. Om jag äfven tager hänsyn till dem, som under pågående tjänstgöringstid öfverföras från vapenföra till icke vapenföra, och därför icke sätter ökningsprocenten högre än till 10—15 procent, kommer dock skillnaden mellan de utaf kommittén beräknade förhållandena och

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*
(Forts.)

det, som nu äger rum, att bestiga sig till 20—25 procents ökning af icke vapenföra. Om herrarne taga den siffran i betraktande, lära väl herrarne icke komma ifrån, att man utan fara kan vidtaga den minskning uti de icke vapenföras tjänstgöringstid, som nu är föreslagen.

Det är äfven en annan synpunkt, som reservanterna icke tagit i betraktande, nämligen den nationalekonomiska synpunkten, synpunkten af behofvet för landet att få tillgodogöra sig en del utaf den arbetskraft och arbetstid, som här är ifråga. Jag tror icke, att man här kan komma ifrån, att det är ett mindre behof för armén och flottan utaf den arbetstid, som är ifråga att tagas bort ifrån dem, och ett större behof för landet af denna arbetstid. Jag tror, att herrarne litet hvar i sina bygder hafva hört, hvad meningen är uti detta fall. Den går alldeles gifvet i den riktningen, att man vill i den mån, som armén och flottan kunna utan svårighet undvara en del af denna arbetstid och arbetskraft, uti landet ha armarna tillbaka. Om herrarna, för att nu skärskåda frågan ur den nationalekonomiska synpunkten, gå till sidan 17 i reservanternas framställning och se på kolumnerna i den tabell, som där angifver daglönen för civila arbetare inom de olika yrkesområden, som de yrkeskunniga arbetarne resp. militärarbetarne representera, så finna herrarna fyra olika kolumner, nämligen en byggd på uppgifter från generalstaben, en byggd på uppgifter från intendentsdepartementet, en byggd på uppgifter från kommerskollegium och slutligen en kolumn, som omtalar hvad som lagts till grund för reservanternas beräkning. Om herrarne jämföra dessa siffror, lära väl herrarne gifvet komma till det resultat, att när det gäller att beräkna arbete, som utföres för armén, man, såsom reservanterna också gjort, får grunda sin beräkning på de lägsta siffrorna i frågan om nyttan och det ekonomiska utbytet därpå. Jag tror till och med, att man får gå åtskilligt lägre vid bedömandet af värdet af dessa prestationer, än reservanterna gjort. Om man återigen får en del af denna arbetskraft tillbaka till landet, kan man räkna med åtskilligt högre siffror. Då får man nog flytta öfver till någon af de andra kolumnerna och då finna herrarna, att man kommer till en betydligt större behållning i nationalekonomiskt värde, och det torde man också härvidlag få taga hänsyn till.

Nu ha de tre reservanterna här uti sin reservation på sidan 13 sagt, att »ifråga om propositionen till nästlidet års riksdag är emellertid att ihågkomma, att däri jämväl framställdes förslag, som ostridigt skulle verka till försvarets stärkande», och en annan reservant säger på sidan 21, att det förslaget framkom »som ett moment i en kungl. proposition, däri genom andra åtgärder vår försvarskraft otvifvelaktigt skulle hafva ökat rätt väsentligt.» Ja, mina herrar, äfven om man vill anlägga en

sådan synpunkt vid bedömandet af denna fråga, om hvilken dock Riksdagen på sin tid skref utan att ställa densamma i omedelbart sammanhang med andra spørsmål, synes det mig, att Riksdagens båda kamrar ha skäl att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Erfarenheterna redan från sistlidet års riksdag hafva visat hän på, att den väg, som man måste gå, ifall man vill hafva förbättringar uti försvaret på vissa punkter, är besparingarnas väg. Här har på grund af en framställning, som är gjord ifrån försvarsberedningarna, visats hän på en möjlighet till en afsevärd besparing. Det är ju tänkbart, att äfven, innan försvarsutredningen är i allo färdig, andra dylika förslag skola kunna föreligga. Och jag tror, att ur deras synpunkt, som vilja arbeta för tillgodoseendet af försvarets kraf, är det klokt, att man icke säger nej, när det är fråga om besparingar. Det gäller, mina herrar — och det måste vi nog alla, civila som militärer, göra klart för oss — det gäller att väga mot hvarandra det, som betyder mera ur försvarets synpunkt och det som betyder mindre. Det gäller att göra klart för sig, att det mindre väsentliga måste vika tillbaka för det mera väsentliga. På hvarje håll, där man bär och känner ansvaret för vårt försvarsväsen, måste helt naturligt den synpunkten träda fram, och jag vill här nämna, att redan innan den nuvarande regeringen trädde till, hade inom generalstaben blifvit påbegynt en utredning, gående ut på ett sådant afvägande, som jag här talat om, och sålunda gående ut på att åvägabrinda indragningar och minskningar på de håll, där sådana kunde och borde göras.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

De tre reservanterna ha på sidan 13 uti sin reservation ytterligare sagt något annat. De ha sagt, att inom militära kretsar den uppfattningen synes så godt som allenarådande, att antalet militärarbetare inom armén i dess helhet snarare är för litet än motsatsen, och en annan reservant, som dock i denna punkt uttrycker sig något försigtigare, säger, att »de sakkunniga, som varit böjda att tillstyrka reformen, börja nu mer och mer reagera däremot.»

Med anledning af dessa satser uti reservanternas framställning, vill jag här bestämdt häfda, att det icke finnes något grundadt stöd för detta påstående utaf de tre reservanterna, att numera en så godt som enstämmig uppfattning skulle råda i militära kretsar, gående emot det förslag, som har blifvit framlagdt af Kungl. Maj:t. Jag vill gentemot den militära tyngd, som man här har velat lägga uti vågskålen, endast säga, att icke långt efter det jag hade öfvertagit ledningen af landtförsvarsdepartementet, hade jag anledning att ha en längre öfverläggning, ett längre samtal med chefen för generalstaben, just uti de ämnen, som jag nyss berörde, nämligen frågan om vårt försvarsväsen, frågan om kostnaderna för detsamma och i samband därmed frågan om lämpligheten af indragningar och besparingar

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

på vissa håll. Och, mina herrar, på detta sakkunniga håll, där man måste känna ett stort ansvar för det hela, och där man har till uppgift och tillika äger förutsättningar att kunna öfverblicka det hela, på detta håll var man alldeles fjärran från den ståndpunkt, som reservanterna till lagutskottets betänkande gjort till sin uti den fråga, om hvilken kammaren i dag går att besluta, och betraktade det fastmera som en gifven och själsagd sak, att på detta område en afsevärd minskning kunde ske och borde ske af de ordinarie anslagen på fjärde och femte hufvudtitlarna.

Mina herrar! Jag har velat säga Eder detta, och med åberopande af denna sakkunskap gentemot den, reservationen företter, ber jag, herr talman, att få anhålla om bifall till Kungl. Maj:ts af lagutskottet tillstyrkta förslag.

Herr Håkanson: Herr talman. Mina herrar. Då jag är en af de reservanter, hvilkas reservation herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet i sitt nyss hållna anförande bemött, och hvilkas beräkningar han kritiserat, må det tillåtas mig att yttra några ord.

Med afseende på de anmärkningar, som herr statsrådet gjort mot reservationen och den underlåtenhet, som vi skulle hafva gjort oss skyldiga till, att icke taga hänsyn till vissa förhållanden, ber jag att till en början få meddela, att lagutskottets ordförande, när detta betänkande förekom till justering, förklarade att i anledning af den stora brådska, som rådde för att få detta ärende behandladt i Riksdagen, längre tid för reservationers författande ej kunde beviljas än på sin allra högsta höjd 36 timmar. Det kan ju vid sådant förhållande vara förlätligt och förklarligt, om vi möjligen skulle hafva gjort oss skyldiga till något förbiseende eller åtminstone icke kunnat utföra så detaljerade beräkningar, som herr statsrådet synes fordra. Emellertid kan jag icke säga, att de anmärkningar, som herr statsrådet gjort mot våra beräkningar, verkat så synnerligen förkrossande på mig.

Med afseende på de beräkningar, som vi gjort i fråga om »besparing genom minskadt underhåll och lön», sade herr statsrådet, att vi beräknat kostnaden för mathållning för lågt, då vi upptagit den till endast 58 öre pr dag, men herr statsrådet medgaf, att det räknats med just samma belopp i propositionen angående fjärde hufvudtiteln, ehuru det därvid framhållits, att kostnaden under år 1909 och 1910 varit större. Vi kunde ju dock icke gärna räkna med annat eller högre kostnadsbelopp än det direkt uppgifna.

Vidare sade herr statsrådet, att vi vid beräkningen af antalet icke vapenföra ej tagit i betraktande dem, som under tiden för vapenöfningarna öfverförts från vapenföra till icke vapenföra. Det visste vi mycket väl, och hafva själfva tillkännagifvit det i den andra af våra anmärkningar, där vi säga följande:

»Beräkningen kan icke lämna exakt riktigt resultat, särskildt därför att hänsyn icke kunnat tagas därtill, att en del tjänstgöringsdagar härröra från sådana värnpliktiga, hvilka först efter påbörjad tjänstgöring öfverförts till icke vapenföra, ett förhållande, som inverkar till höjande af såväl arbetsvärdet (under A) som besparingen (under B), dock kraftigare på det förra.»

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Vi hafva således själfva sagt, att vi ej kunde göra beräkningen fullt riktig, enär vi saknade nödiga uppgifter. Det är lätt att göra en sådan beräkning för herr chefen för landtförsvarsdepartementet, som sitter inne med dylika uppgifter. Sådana hafva icke framlagts för lagutskottet, och vi hafva icke kunnat grunda våra beräkningar på andra uppgifter än dem, som vi haft tillgång till.

Vidare sade herr statsrådet, att vi icke tagit hänsyn till sjukrapporterade och permitterade. Det är alldeles riktigt, att vi icke gjort det, men det är därför, att vi saknat all kunskap om deras antal. Vi hade ej anledning att antaga annat än, att antalet tjänstgöringsdagar, som uppgifvits i de oss lämnade tabellerna, var riktigt. Vi saknade all utväg att beräkna antalet af dessa sjukrapporterade och permitterade, då de uppgifter, som lämnats oss, icke därom innehöllo något.

Med afseende på vår beräkning af värdet af de icke vapenföras arbetsprestation så är den beräkningen afsedd att visa det belopp, som det skulle kosta staten att ersätta de dagsverken eller de arbeten, som utträttas af icke vapenföra, om man i stället skulle anlita civil arbetskraft. Vi hafva därvid följt uppgifter, som infordrats af lagutskottet enligt § 46 riksdagsordningen eller ock tillhandahållits utskottet från landtförsvarsdepartementet. Vidkommande våra beräkningar, så finner man, om man jämför de olika kolumnerna, att så snart flera uppgifter funnits om arbetsvärdet, vi alltid räknat med den lägsta i syfte att räkna så lågt som möjligt. Det är därför vi ansett oss kunna säga, att vi i detta afseende räknat så lågt som möjligt. Af den tabell, som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet lät utdela, under det han höll sitt anförande, har jag naturligtvis ej kunnat taga någon som helst kännedom. Jag kan sålunda ej yttra mig därom.

Skulle, som sagdt, beräkningarna i något afseende vara ofullständiga, så må anledningen härtill vara att söka i den korta tid, som medgafs oss för utarbetande af reservationen och den därvid fogade beräkningen. Denna är för öfrigt såsom sagdt grundad på de uppgifter, som lämnats oss, och som varit de enda medel som stått oss till buds.

Detta om herr statsrådets och chefens för landtförsvarsdepartementet anmärkningar mot våra beräkningar.

Den kungl. propositionen grundar sig, såvidt vi funnit, på 1905 års kommittébetänkande, hvilket förhållande vi i reservationen

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

tillåtit oss framhålla. Men detta betänkande, som i sin ordning grundade sig på erfarenheten från endast tre år (1902, 1903 och 1904), efter det den nya härordningen af 1901 blifvit genomförd, kan ej, såsom vi tillåtit oss i reservationen framhålla, äga giltighet för all framtid, sedan härordningen blifvit genomförd och trupperna blifvit mera allmänt förlagda i kaserner, hvilket ökat anspråket på och behovet af tillgång till icke vapenfört manskap. Det är nu alldeles riktigt, att detta kommittébetänkande äfven var den hufvudsakliga grunden för det förslag, som i detta afseende, d. v. s. i fråga om militärbetarna, framlades för nästlidet års riksdag. Jag vill emellertid framhålla — hvilket också skett i reservationen och äfven af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet här medgifvits — att detta förslag var förenadt med en ändring i § 2 af värnpliktslagen, hvilken ovillkorligen måste sägas syfta till stärkande af försvaret. Om Riksdagen, som man kunnat vänta, antagit detta förslag i dess helhet, så kunde man ju gått med på att eftergifva en del af tjänstgöringstiden för dessa militärbetare äfven med risk, att därigenom försvaret blifvit något försvagadt, då det ju genom antagande af propositionen i öfrigt skulle i hög grad hafva förstärkts. För min del får jag säga, att om herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet i år framlagt ett förslag, upptagande jämväl de förslag till försvarets stärkande, som förekommo i den kungl. propositionen i fjol, så skulle reservanterna säkerligen ej hafva haft något att erinra mot förslaget, hvarken i ena eller andra delen. Nu har man framlagt, lösryckt för sig, ett förslag, som enligt vår mening är ägnadt att försvaga försvaret. Några nya omständigheter hafva ej sedan i fjol tillkommit, åtminstone ej andra, än att försvarsberedningarna gifvit utlåtande i frågan. Detta kan emellertid, såvidt jag förstår, icke åberopas som stöd för den kungl. propositionen, ty försvarsberedningarna säga, att de ej kunnat på grund af det material, som förelegat för dem, och lösryckt från andra frågor, som höra till dessa utredningar, afgifva något bestämdt utlåtande. De kunna ej bedöma frågan, vare sig slutgiltigt eller med bestämdhet för närvarande, hvadan de säga, att det är mycket antagligt, att när deras utredning blir slutförd resultatet kommer att ändras. Jag tror visserligen, att det är möjligt, att de mena, att resultatet skall ändras så, att tjänstgöringstiden kan än ytterligare inskränkas för de icke vapenföra. Det vet jag dock ej med säkerhet, ty det framgår ej med tillräcklig tydlighet af den kungl. propositionen. Men herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har själf i propositionen nämnt, att det förslag, som nu framlagts, endast kunde vara provisoriskt. Under sådana förhållanden föreföll det oss reservanter, som om det varit vida lämpligare att låta äfven denna fråga gå till vidare utredning jämte öfriga försvarsfrågor. Vi kunde ej inse, att det brådskade

så rysligt med denna framställning, att densamma ej kunde få hvila i afbidande på ett totalresultat af den utredning, hvarom Kungl. Maj:t föranstaltat.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

Emellertid begärde vi reservanter, då frågan första gången förekom i lagutskottet, att få in åtskilliga uppgifter, särskildt beträffande yrkesmän. Vi fingo då uppgifter, icke endast beträffande dessa, utan äfven angående militärbetarna, och af dessa uppgifter framgår tydligt, såvidt vi kunnat förstå, att en så stor minskning af tjänstgöringstiden, som till 182 dagar, icke kan utan skada för försvaret genomföras. Såväl 1905 års försvarskommitté, som alla öfriga, som yttrat sig i denna fråga, hafva förutsatt, att en minskning af de icke vapenföras tjänstgöringstid icke skulle ofördelaktigt inverka på de vapenföras utbildning, d. v. s. att de vapenföra icke skulle tagas i anspråk för utförande af sådana göromål, som nu utföras af de icke vapenföra. Såvidt vi förstå, är det emellertid omöjligt och orimligt, att en sådan begränsning, som den nu föreslagna, af särskildt militärbetarnas tjänstgöringstid icke skulle komma att ofördelaktigt inverka på de vapenföras utbildning. Man kan knappt förutsätta, att man inom regementen, läger och kaserner kan draga in den mängd af civila arbetare, som skulle erfordras för att utföra de handräkningsgöromål och andra göromål, som nu utföras af militärbetare. Om man ej kan göra detta, hvad blir då följden? Jo, att de vapenföra tagas till dessa arbeten och sålunda dragas från sin tjänstgöring och utbildning i öfrigt.

Hvad beträffar yrkesmännen är alldeles tydligt, att de arbeten, som de utföra, måste utföras af civila arbetare. Skodon måste lagas, munderingspersedlar underhållas, och nytillverkning måste göras, så väl af dylika persedlar, som af kläder, kappor, uniformer m. m. Detta arbete måste naturligtvis då i än större utsträckning än för närvarande sker utföras af civila arbetare, och detta kan ej ske utan kostnad för statsverket. De af Kungl. Maj:t beräknade beloppen, som skulle besparas eller rättare sagt föranleda minskning i vissa ordinarie anslag, komma emellertid naturligen att i hög grad motvägas af utgifter på andra håll. Om, såsom jag förut sagt, arbetet måste utföras af civila arbetare, så måste dessa betalas. Detta blefve med säkerhet ej billigare än det kostnadsbelopp, hvilket för närvarande utgår för underhåll af de icke vapenföra.

Vi reservanter hafva emellertid kommit till det resultat, att tiden för de icke vapenföras tjänstgöring möjligen kunde minskas något. Vidare hafva vi kommit till det resultat, att det skulle verka synnerligen fördelaktigt, om tjänstgöringstiden kunde göras lika lång för alla icke vapenföra. Därigenom skulle nämligen möjliggöras, att i större utsträckning, än nu kan ske, icke vapenföra kunde öfverflyttas från ett inskrifningsområde till annat. Vid de beridna truppslagen är nästan alltid brist på icke vapen-

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

föra. Åtminstone säga regementscheferna, att de icke få på långt när så många sådana, som de behöfva. Vid en del infanteriregementen har däremot förekommit, att öfverskott förefunnits. Vi förmena nu, att om tjänstgöringstiden blir lika för alla, både vid infanteriet, kavalleriet, artilleriet och flottan, så kan antalet vid de olika truppförbanden bättre utjämnas. Och om därjämte tjänstgöringen och inkallandet ordnas på ett klokt och förståndigt sätt — hvarför för närvarande, såvidt jag kunnat upptäcka, ingen plan finnes; åtminstone har den icke blifvit lagutskottet förelagd — så skulle man bättre än för närvarande kunna tillvarataga dessa icke vapenföras arbetskraft. Man skulle därvid möjligen kunna inskränka tiden i någon mån, ehuru icke, såvidt jag kan förstå, på långt när så mycket som till 182 dagar. Vi hafva emellertid saknat allt material för att kunna bedöma, huru mycket tjänstgöringen kan inskränkas.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet gjorde anmärkning emot, att vi reservanter sagt, att inom militära kretsar den uppfattningen synes så godt som enarådande, att antalet militärarbetare inom armén i dess helhet snarare är för litet än motsatsen. Ja, detta hafva vi grundat på de uttalanden, som tillställts oss — om genom statsrådet Petré, som är förordnad att tillhandagå utskottet enligt § 46 riksdagsordningen, eller från landtförsvarsdepartementet, det vågar jag ej nu säga. Vi fingo handlingar från båda hållen. Bland dessa handlingar funnos utlåtanden från samtliga arméfördelningschefer och en hel del regementschefer, hvilka alla gingo i den riktningen, att om tjänstgöringstiden skulle minskas så fordrades, att ett större antal militärarbetare tilldelades regementena. Särskildt chefen för 1:sta arméfördelningen, klagade öfver brist på icke vapenföra och sade, att om tjänstgöringstiden inskränktes, skulle detta för staten medföra ökade utgifter, hvilka han beräknade till ett visst belopp, som jag nu ej kan uppgifva. Men det var ett belopp, som ej var så ringa.

Emellertid kommo vi på grund af alla de utlåtanden och uppgifter, som förelades oss, alltmer till det resultat, att det icke för närvarande fanns tillräcklig utredning, för att man skulle kunna afgöra, om eller i hvilken grad tjänstgöringstiden för icke vapenföra kunde nedsättas, utan att försvaret till följd däraf försvagades, eller de vapenföras utbildning minskades. Det var då en ganska naturlig följd häraf, att vi beslöto oss för att tillstyrka Riksdagen att förklara, att propositionen icke kunde bifallas, samt hos Kungl. Maj:t anhålla om ny fullständig och allsidig utredning af frågan om de icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöring, hvarvid borde tagas i öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor lika lång tjänstgöringstid kunde bestämmas för alla icke vapenföra samt tjänstgöringstiden för dem minskas utan men för de

vapenföras soldatutbildning. Och det är till denna reservation, som jag nu, herr talman, ber att få yrka bifall.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Herr Söderbergh: Herr talman! Efter det utförliga anförande, hvarmed herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet inledde denna debatt, och den belysning han lämnade åt en hel del af de invändningar, som redan framkommit mot den kungl. propositionen, torde ju ej så mycket vara nödigt att säga i själfva saken från deras sida, som äro eniga med Kungl. Maj:t. Men den föregående ärade talarens yttrande och innehållet i de af honom åberopade och vid lagutskottets betänkande fogade reservationerna torde dock tariffva något mera skärskådande och bemötande.

Reservanterna äro alla eniga om, att den utredning, som föreligger, icke är fullständig och allsidig, att den grund, hvarpå det föreliggande förslaget är byggdt, är alltför osäker och otillförlitlig. De vilja ha en ny utredning och ett förnyadt öfvervägande af frågan.

Hur förhåller det sig då med utredningen?

I anledning af väckt motion anhöll 1904 års Riksdag i skrifvelse till Kungl. Maj:t, såsom af herr statsrådet blifvit erinradt, om förslag till sådana bestämmelser, att endast det antal icke vapenföra värnpliktige, som motsvarade det verkliga behovet, komme att uttagas till eller användas i tjänstgöring.

Med anledning af denna skrifvelse tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté, som i juli månad år 1905 afgaf sitt betänkande. Däri förordades, efter en grundlig utredning, en för alla ifrågavarande värnpliktige lika tjänstetid af 180 dagar. Jag återkommer sedermera till detta betänkande.

Därefter föreligger ett utlåtande af år 1906, afgifvet af cheferna för generalstaben och för flottans stab. Häri föreslogs bland annat en reglering af de icke vapenföras tjänstgöring genom att, där tillgången öfversteg behovet, i motsvarande grad afkorta tjänstgöringen.

Sedermera ha vi 1907 års generalskommission, som uttalade sig för, att tjänstgöringen, såvidt angick militärbetarne, borde ordnas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med 1905 års kommittéförslag, hvaremot i fråga om yrkesmännen och skrifbiträdena förordades, att dessa skulle erhålla lika lång tjänstgöring som de vapenföra värnpliktige.

I samma riktning uttalade sig vidare 1907 års försvarskommitté i sitt i december månad 1910 afgifna betänkande, hvarvid kommittén föreslog, att antalet tjänstgöringsdagar för militärbetarne skulle sättas till 182.

På grundvalen af detta förslag aflät Kungl. Maj:t sin proposition till förra årets Riksdag. Denna proposition vann ju båda kamrarnas samstämmiga bifall, åtminstone i den delen, som afsåg att

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*
(Forts.)

nedbringa militärarybetarnes tjänstgöringstid till 182 dagar. Men på grund af stridiga meningar i öfrigt nåddes beklagligtvis intet slutligt resultat.

Sedan nu försvarsberedningarna äfvenledes haft frågan under öfvervägande och afgifvit yttrande däri, har förslaget kommit igen till Riksdagen, men med påbröd i enlighet med det beslut, som fjolårets Andra kammare enhälligt fattade.

Kan man nu verkligen med fog påstå, att icke denna fråga undergått en så mångsidig utredning och behandling, både från militärt och civilt håll, att den ändtligen borde vara färdig till det afgörande, som här föreslås?

Nu förmena emellertid reservanterna, att 1905 års kommitté, hvars betänkande skulle ligga till grund för alla senare afgifna yttranden och förslag, ej varit mycket att lita på. Den erfarenhet, som stått kommittén till buds, inskränkte sig till endast ett par år, efter det 1901 års härordning börjat tillämpas. Och det material, som kommittén haft att förfoga öfver, var alltför bristfälligt, för att kommitténs beräkningar kunde bli tillförlitliga och afgörande. Häremot skall erinras, att 1905 års kommitté tagit i noggrann beräkning alla de omständigheter, som i hufvudsak kunna inverka på de olika truppförbandens behof af icke vapenföra, och just hur det skulle komma att ställa sig efter år 1908, sedan 1901 års härordning blifvit fullständigt genomförd. Kommittén har sålunda bland annat tagit full hänsyn först och främst till *kontingenten* af vapenföra värnpliktiga, vidare till dessa vapenföra värnpliktiges *tjänstgöringstid* och slutligen till antalet *stamhästar* vid truppförbanden.

Och det skall fastslås, att kommittén kommit till siffror, som mycket nära stämma med dem, som föreligga för de allra senaste tiderna.

Äfven vid det mest kritiska skärskådande lär denna kommittés arbetsresultat stå sig ganska godt, äfven om förhållandena i någon mån skulle ha undergått en eller annan förändring.

Herr Håkanson säger i sin reservation, att inom militära kretsar den uppfattningen synes så godt som enarådande, att antalet militärarybetare inom armén i dess helhet snarare är för litet än motsatsen, och uttalar med stöd af detta påstående åtskilliga farhågor.

Håller detta påstående streck? Jag har skäl att betvifla det.

Enligt kommitténs beräkningar skulle den erforderliga årskontingenten af militärarybetare med 180 dagars tjänstgöring utgöra för armén 3,040 och för flottan och kustartilleriet 460 eller tillsammans 3,500. Af den kungl. propositionen erfara vi, att antalet icke vapenföra värnpliktiga vid armén och flottan under utbildningsåret 1910—1911 uppgått till i rundt tal 6,200, däraf $\frac{4}{5}$ eller 4,960 utgjorts af militärarybetare. Vi finna alltså, att tillgången på dessa betydligt öfverstiger behofvet.

I detta sammanhang må det tillåtas mig att hänvisa till en annan beräkning, som förekommer i ett arbete, benämndt »Den svenska folkhären», som tidigare utdelats till Riksdagens ledamöter. Då detta arbete rönt den äran att återopas och i flere stycken aftryckas i Sven Hedins »Varningsord», så antar jag, att det anses besitta en betydande auktoritet. Häri anges behofvet af icke vapenföra till 150 skrivvare, 450 yrkesmän och endast 1,584 man handräckningsmanskap, d. v. s. militärarbetare, och dessas — militärarbetarnes — tjänstgöringstid föreslås till 125 dagar, medan skrivvarnes upptages till 365 och yrkesmännens till 300 dagar. Och så må det tillåtas äfven mig att ur detta remarkabla arbete göra ett litet citat af några förståndiga ord. De lyda sålunda:

»Beträffande *handräckningspersonalen*, de hittills s. k. militärarbetarna gäller visserligen, att densamma medför en stor lättnad för utbildningsarbetet, ty ju flera handräckningskarlar finnas att tillgå, desto färre exercerande soldater behöfva bortkommenderas från öfningarna. Man hör därför särskildt det lägre truppbefälet starkt betona, att »militärarbetarnas» antal snarare bör ökas än minskas. *Om man åter har att samvetsgrant söka spara hvar- enda öre och hvarstenda dagsverke, som sparas kan, då kommer man ovillkorligen till den uppfattningen, att här ifrågavarande grupp utgör ett synnerligen lämpligt föremål för indragningar såväl beträffande antal som tjänstgöringstid. Man får vänja sig vid att iakttaga den största möjliga sparsamhet i fråga om handräckningskommenderingar.* Dessutom finnes alltid vid hvarje kompani en eller annan lindrigt sjuk, som mycket väl kan användas till lättare göromål, och slutligen äro vissa arbetskommenderingar, t. ex. i kök och matsal, ingalunda bortkastade ur öfningssynpunkt.»

Ja, det är just det man får vänja sig vid, att spara både arbetstid och arbetskraft. Man får försöka att vinnlägga sig om en bättre och påpassligare arbetsledning, än hittills synes ha varit förhållandet. Sedan skall det med säkerhet visa sig, att hvad man i början inte tilltror sig kunna uträtta utan med en större arbetsstyrka, till slut, genom mera planmässiga anordningar och nödig eftertanke, mycket bra går att utföra med ett vida mindre antal. Den erfarenheten har gjorts vid mångfaldiga tillfällen, och den skulle nog komma att besanna sig äfven här.

I de båda reservationer, som afgifvits hvar för sig af herrar Trana och af Ekenstam, omnämnes försvarsberedningarnes yttrande i detta ärende på ett sådant sätt, att man lätt kunde få den föreställningen, att försvarsberedningarna ställt sig tveksamma till förslaget. Men så är alldeles inte förhållandet. Jag har inte kunnat finna annat, än att beredningarna bestämdt och enhälligt tillstyrkt den föreslagna nedsättningen af de icke vapenföras tjänstgöringstid till de 182 dagarne. Beredningarna säga visserligen, att de inte på frågans nuvarande stadium kunna afgifva

Om ändring i vissa delar af värnpliktslagen.

(Forts.)

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*
(Forts.)

något slutgiltigt yttrande. Efter att så ha anfört en del omständigheter som kunna öfva inverkan på frågans bedömande, heter det på sid. 20 i den kungl. propositionen: »I betraktande af dessa och andra vid de olika truppförbanden inom armén samt vid marinen bestående särskilda förhållanden skulle det enligt beredningarnas mening alltså väl kunna antagas, att en närmare undersökning, än hittills kunnat af beredningarna verkställas, skulle gifva ett i viss mån förändradt och i förhållande till det sökta målet mera gynnsamt resultat. Innan en dylik utredning föreligger, anse beredningarna af vikt, att nödig försiktighet icke åsidosättes i det förevarande afseendet.» Och så åberopa beredningarna, att 1905 års kommitté föreslagit en nedsättning af tjänstgöringstiden för alla icke vapenföra till 180 dagar, och att kommittén dessutom ställt i utsikt, att genom åtskilliga anordningar en ytterligare nedsättning af omkring 20 dagar skulle kunna åstadkommas.

Detta har jag tolkat så, att försvarsberedningarna förmena, att en närmare utredning och undersökning numera skulle resultera i en ännu längre gående nedsättning i tjänstgöringstiden för de icke vapenföra, än som nu ifrågasättes.

Trots de förklaringar, som reservationerna innehålla rörande innebörden af det beslut, majoriteteten i denna kammare fattade förra året i fråga om militärarbetarnes tjänstgöringstid, tillåter jag mig hemställa, att den nuvarande majoriteteten af i år här i kammaren måtte inte allenast stanna vid detta beslut, utan utsträcka sin välvilja äfven till de öfriga kategorierna af de icke vapenföra värnpliktige.

Den ifrågasatta reformen hvilar ju obestriddligen på både rättvisans och billighetens grund.

De icke vapenföra värnpliktige äro ju sådana, som till följd af kroppsfel af olika slag eller sjukdom anses odugliga för den egentliga krigstjänsten. Det synes därför icke blott billigt, utan också fullt berättigadt, att staten i fråga om rikets försvar ställer ringare kraf på dessa, än på de af naturen bättre lottade värnpliktige. Det kan också inte vara annat än rättvist, att alla icke vapenföra erhålla *lika lång* tjänstgöring, oafsedt om de inkallas till det ena eller andra truppslaget vid hären eller till flottan. Och hvilken stor betydelse har det inte i nationalekonomiskt hänseende att inte från de produktiva yrkena, från jordbruket och industrien afstånga tusentals arbetsdugliga armar längre än som är absolut nödvändigt.

Härtill kommer, att denna reform kan genomföras utan att beröra försvarets effektivitet, utan att i någon mån vår värnkraft minskas — detta har från fullt auktoritativa håll försäkrats — och slutligen att reformen med styrka kräfves öfverallt ute i landet.

Vid öfvervägande af allt hvad som angår denna sak, kan

jag därför inte annat än i likhet med lagutskottet hemställa om bifall till den förevarande propositionen.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Herr af Ekenstam: Herr talman, mina herrar! Hvarje gång en fråga, som mer eller mindre ingående berör försvaret, framlägges i Riksdagen, blir det ju så, att de personer, som icke äro sakkunniga, måste dels genom eget arbete söka att såvidt möjligt är skaffa sig upplysning och kunskap i saken, dels ock lita till de uppgifter, som kunna hafva lämnats af sakkunniga. Då nu förevarande ärende förekom i lagutskottet, var det intet tvifvel om, att ej också detta var ett ärende, som rätt ingående berörde försvarssynpunkterna. Det var också därför som det låg mycket nära till hands att fråga, om hvad som här åsyftades skulle göra försvaret billigare eller dyrare, om försvaret skulle blifva mer effektivt eller om det skulle blifva sämre.

Hvad hade vi att lita till i den Kungl. propositionen, då vi skulle gå till en sådan granskning? Hvad beträffar kostnaden, så finnas å propositionens sista sida 4 rader, som innehålla, att den föreslagna afkortningen i tjänstgöringstiden beräknats medföra en årlig minskning i vissa ordinarie anslag, uppgående till omkring 660,000 kronor under fjärde och omkring 136,000 kronor under femte hufvudtiteln. Hur dessa siffror tillkommit och hvilken bärkraft de sålunda hafva, därom fingo vi ingen underrättelse. Det var därför vi ansågo vår ovillkorliga plikt vara att söka genom nya handlingar styrka eller rättare sagt kontrollera de uppgifter, som vi hade fått. Mot det resultat, som blifvit byggdt på dessa sålunda till oss inkomna siffror, har sedermera herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet ingått i en ganska vidlyftig kritik. Då man hörde herr statsrådet på detta sätt kritisera hvad reservanterna hade åstadkommit, kunde man nästan tro, att det i stället var en riksdagsman, som kritiserade Kungl. Maj:t proposition därför, att den icke innehållit så fullständiga siffror, att däraf kunnat erhållas ett tillförlitligt facit.

Nu så sent som i dag på förmiddagen utdelas här på våra bord kalkyler, som skola visa tillförlitligheten i de summariska uppgifter, vi redan i den Kungl. propositionen fått. Hur skall det öfver hufvud taget vara möjligt att under pågående debatt ägna dessa nu utdelade tabeller sådan granskning, att man däraf kan se, huruvida de äro att lita på? Den beräkning, som reservanterna hade gjort, utvisade, att så långt ifrån att statsverket skulle kunna genom den Kungl. propositionen påräkna någon vinst eller någon verklig besparing, skulle resultatet tvärtom komma att blifva en förlust för statsverket. I de kalkyler, som herr statsrådet för oss i dag framlagt, synes det däremot, som om en verklig besparing skulle uppstå. Hvad skola vi tro? Våra uppgifter äro byggda på de officiella handlingar, som tillhandahållits oss af Kungl. Maj:t. De nu lemnade uppgifterna hafva ock-

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

så kommit från Kungl. Maj:t. Det har synt oss mer än underligt, att icke Kungl. Maj:t funnit anledning att redan långt förut lämna dessa kalkyler, så att det kunde ha varit en möjlighet att ägna dem en så ingående granskning, att vi med ledning af dem kunnat bestämma, åt hvilket håll vi borde gå vid bedömandet af den kungl. propositionen.

Då det emellertid stått för oss klart att ingen besparing här vore att göra, utan att det tvärtom skulle gå åt rakt motsatt håll, var det också, särskildt från den ståndpunkt jag intagit, mycket naturligt, att man måste se äfven på den andra sidan af saken eller hur en sådan ändring, som här afses, skulle komma att verka på själfva värnkraften och på de vapenföra värnpliktigas utbildning. Här har försäkrats, och statsrådet har offentligen förklarat, att förslaget icke kommer att utföra någon som helst menlig inverkan på de vapenföras utbildning. Det är möjligt, men det skulle verkligen ha inneburit en utomordentligt god ledning vid bedömandet af den frågan, om Kungl. Maj:t klart bevisat med huru många procent antalet icke vapenföra under senare år visat tendens att ökas, och huru man för den skull, äfven om man också finge öfningstiden afkortad, borde kunna erhålla tillräckligt med manskap för de arbeten, som dessa icke vapenföra hafva att utföra. Dessutom hade vi utan tvifvel varit ytterst tacksamma, om Kungl. Maj:t på någon punkt i förslaget uppgifvit, huru stort det verkliga behovet af icke vapenföra är.

Allt detta är frågor, som stått för oss reservanter, och på hvilka vi icke fått slutgiltiga svar. Under sådana förhållanden och då Kungl. Maj:t på andra områden, där åtminstone jag ansett frågorna vara i mycket högre grad klarlagda, ansett större och djupare utredningar behöfliga, är det då underligt, att vi kommit till det resultatet, att äfven denna fråga behöfver gå till de sittande försvarsberedningarna för att dessa skulle taga dem under ompröfning och undersöka hvilken verkan skulle uppkomma af den åsyftade ändringen och om densamma bör kunna godkännas?

Då emellertid dessa nya statistiska uppgifter i dag tillkommit, kan det vara möjligt, att de ställa frågan i ett annat ljus än det, som förut belyst densamma. Alltså synes det mig vara rättvist, åtminstone från den ståndpunkt, som jag intager, att lagutskottet ännu en gång må sättas i tillfälle att granska hvad denna nya utredning betyder. Det är därför, jag för min del gärna ser, att kammaren ville till utskottet återremittera ärendet, så att vi med ledning af de nya handlingar, vi nu emottagit, och med ledning af de nya upplysningar, Kungl. Maj:t måbända vill ställa till vårt förfogande, kunna undersöka, huruvida saken verkligen ligger så, att man utan fara för dess följder kan bifalla det kungl. förslaget.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka, det ärendet må återremitteras till lagutskottet.

Herr statsrådet Bergström: Herr talman! Det hade icke varit min mening att nu änyo taga till orda i denna debatt, men med anledning af den siste talarens anförande finner jag mig böra lämna kammaren den upplysningen, att några nya handlingar, om hvilka han här talade, har icke Kungl. Maj:t eller jag såsom statsråd framlagt för kammaren. De handlingar, som här i dag utdelats, äro samma handlingar, som öfverlämnats till lagutskottet och legat på dess bord åtskillig tid. Den största af de tabeller, som herrarna här se, har legat hos lagutskottet äfven den och säkerligen af lagutskottets ledamöter tagits i ögonsikte. Den tabell, som utvisar de beräknade kostnadsminskningarna vid flottan, är ordagrant samma tabell, som förelagts Riksdagens lagutskott, och hvad slutligen angår den tabell, som redogör för de beräknade kostnadsminskningarna vid armén, så är förhållandet det — hvarom jag redan upplyst kammarens ledamöter — att en revision gjorts af den tabell, som ursprungligen förelagts lagutskottet, och denna revision har, såsom lagutskottets ledamöter behagade finna, och såsom jag också redan påpekat, gifvit vid handen, att man kommer till ett belopp af 632,000 kronor i stället för 660,000 kronor. Grunderna för beräkningen i denna tabell äro precis desamma som i den andra, utom att man utslutit den felkälla, om hvilken jag talade, och som i viss mån låg till grund för den tabell, hvilken i lagutskottet var tillgänglig. Det förefaller mig därför egendomligt — om jag nu skall begagna samma uttryck som den siste ärade talaren begagnade — att man efter allt detta kan rikta en förebräelse till Kungl. Maj:t, för att Kungl. Maj:t icke förut hållit dessa kalkyler tillgängliga. Det hade naturligtvis varit den ärade ledamotens af lagutskottet sak att, om han det velat, påyrka, att de nu utdelade kalkylerna fått jämte reservanternas kalkyler medfölja lagutskottets betänkande. Då endast reservanternas kalkyler förelågo, har jag ansett det vara i sin ordning att framlägga äfven dessa kalkyler för kammarens ledamöter.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 på aftonen.

Friherre De Geer, Louis: Här har nu den ena reservanten yrkat bifall till sin reservation och den andra reservanten har yrkat återremiss. Jag hade, redan innan herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet yttrade sig, litet svårt för att förstå, hvad en återremiss skulle tjäna till. Utskottets majoritet har varit med på att tillstyrka propositionen, och en återremiss skulle då endast möjliggöra för reservanterna att få ytterligare fundera på saken. Men när vi nu af herr statsrådet hafva hört, att utskottets ledamöter haft tillfälle att taga del af de tabeller, som

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Om ändring i vissa delar af värnpliktslagen. i dag utdelats, finner jag alls ingen anledning för kammaren att återremittera ärendet.

(Forts.)

Jag har för min del en helt annan syn på denna sak, än de äga, hvilka uteslutande förlita sig på pappersutredningar, tabeller och hvarjehanda utlåtanden från militära myndigheter. Jag tror icke, att man kommer långt på den vägen. Skall man komma till en fullt nöjaktig lösning af denna fråga, är nog det allra bästa att göra ett försök, och till ett sådant finnes nu här tillfälle. Vi veta nog alla, att en arbetsgifvare eller arbetsledare, hvilken har mycket godt om eller kanske rent af öfverflöd på arbetskraft, anstränger sig helt naturligt icke för att så mycket som möjligt utnyttja denna arbetskraft, som han ändå har till sitt förfogande. Han vet, att allt, som skall göras, i alla fall blir utträttadt, och han bryr sig därför icke om att utfundera några nya arbetssparrande anordningar och metoder. Helt annat är naturligtvis förhållandet, om han får ondt om arbetare eller om han skall dyrt betala dem. De af herrarna, som äro jordbrukare, känna nog till, huru det förr i världen på de stora egendomarna, där det fanns godt om fria dagsverken, rent af slösades med arbetskraften, men huru det i de fall, där dessa fria dagsverken upphört, sedan gått mycket väl för sig att inskränka arbetsstyrkan högst betydligt och ändå få egendomen väl skött. Jag tror detta är en ganska allmän erfarenhet, och något liknande kan väl också i viss mån sägas äga rum på detta område i fråga om handräckningsarbeten inom armén och flottan. Det är nog ofta så, att vid de olika truppförbanden finnes det ganska godt om sådana här icke vapenföra arbetare. De skola alla sysselsättas och de hinna mycket väl med att göra, hvad som skall göras. Det finns då helt naturligt för befälet ingen anledning att anstränga sig för att ordna dessa arbeten så, att de kunna försiggå med så liten arbetsstyrka som möjligt. Det skulle kanske för befälet rent af bli svårt att utfylla tiden för dessa icke vapenföra, om man tillvaratoge och utnyttjade deras arbetskraft så mycket som vore möjligt. Helt annorlunda skulle förhållandena gestalta sig, om befälet icke hade tillgång till en sådan stor extra arbetsstyrka. Man skulle då säkert lägga sig mera vinn om att utnyttja den arbetskraft, man hade till hands, och om den icke räckte till, skulle det, därom är jag förvissad, finnas utvägar att låta de vapenföra något mera deltaga i arbetet, utan att därför deras soldatutbildning behöfde eftersättas. Möjligen skulle detta rent af blifva till en fördel, ty naturligtvis kan man i ett krig icke föra sig så stort antal icke vapenföra värnpliktige som helst, och man skulle nog då, så att säga, få igen, att man hade låtit de vapenföra något mera vänja sig vid handräckningsarbeten, som äfven i krig äro erforderliga.

Nu finnes det i detta undantagsfall ett synnerligen lämpligt tillfälle att göra ett försök, som man icke i många andra fall på

försvarets område vågar göra. Den kungl. propositionen säger ju, att det hela endast är ett provisorium. Likaledes säga försvarsberedningarna, att de icke afse att slutgiltigt lösa frågan genom detta förslag. Visar det sig icke gå, så får man försöka någon annan anordning. För min del tror jag, att det skulle gå öfver förväntan väl, och jag kan omöjligen tänka mig, att det skulle ligga någon verklig risk för arméns fältduglighet, därest man nu gjorde ett försök i den riktningen, som Kungl. Maj:t föreslagit. Men hvad jag med säkerhet tror, det är, att man skulle kunna hämta en synnerligen värdefull erfarenhet af detta försök. Och, mina herrar, det ligger nog en ganska stor vikt uppå, att nu någonting göres för att tillmötesgå det af så många omfattade önskemålet att erhålla en inskränkning i de icke vapenföras tjänstetid, ty det finnes väl få förhållanden, som äro så ägnade att både hos de värnpliktige själfva och hos folk i allmänhet göra försvaret impopulärt, som om det med något fog kan sägas, att de värnpliktige kvarhållas längre i tjänst, än som verkligen är nödvändigt, och att sålunda armar i onödan tagas från det produktiva arbetet. Att noga se till, att så icke sker, är ovillkorligen en af de främsta förutsättningarna för att man skall kunna framgångsrikt motarbeta den ovilja mot försvaret, som tyvärr på många håll är rådande. För min del tror jag fullt och fast, att Första kammaren genom att på denna punkt visa tillmötesgående skulle i stort sedt för försvaret vinna betydligt mera, än om kammaren nu genom ett afslag åt armén och flottan räddar ett antal dagsverken af de icke vapenföra.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

Det synes af utskottsbetänkandet, att representanterna i utskottet för andrakammarhögern hafva varit med om det slut, hvartill utskottet kommit. Detta visar, att äfven annorstädes än inom vänstern sympatier finnas för förslaget, och jag vågar härpå grunda någon förhoppning, att det skall visa sig, att högern inom Första kammaren icke ställer sig alldeles oförstående gentemot detta kraf.

Herr talman! Då jag anser, att intet skulle genom en förnyad utskottsbehandling kunna vinnas i denna fråga, tillåter jag mig att yrka bifall till lagutskottets betänkande.

Herr vice talmannen: Den siste ärade talaren vände sig mot yrkandet på återremiss med det skälet, att de handlingar, som nu blifvit lagda på våra bord i dag, redan skulle hafva varit tillgängliga i lagutskottet för dess medlemmar. Därför ansåg han det icke vara behöfligt, eller ens, att något skäl fanns för återremiss. Han kunde hafva haft rätt däruti, om det vore så ställdt, att vi här i kammaren hade så obetingad vördnad för våra ledamöter i lagutskottet, att, om de sett papper, det vore detsamma, som om vi sett dem. Ja, vi hafva nog en mycket stor respekt för ledamöterna i lagutskottet, men icke så stor respekt, att vi

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

icke anse oss hafva både rätt och plikt att själfva pröfva. Nu har på våra bord i dag lagts en del kalkyler, som vi aldrig hafva sett förut. Vi anse, att det är vår skyldighet att pröfva dessa, innan vi säga vårt sista ord.

Herr statsrådet menade också, att det icke behöfdes någon återremiss och han ansåg sig hafva mycket klart framhållit skälen härför. Jag har en obegripligt stor respekt för herr statsrådet, men den är dock icke så oinskränkt, att jag icke för min del anser det vara både min rätt och ännu mer min plikt att pröfva hans många siffror. Här är ingen, med undantag af herr statsrådet, som grundligt har pröfvat dessa siffror, och då synes det mig, att däri ligger rent af en skyldighet för oss att bereda oss tillfälle att pröfva dem. Den ekonomiska sidan af denna sak är ju viktig, men den är långt ifrån den viktigaste. För mig är den icke den afgörande, om den också öfvar inflytande på mitt votum. För mig är den afgörande synpunkten den, huruvida ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition kan fattas under bestämd försäkran från vederbörandes sida, att icke därigenom något intrång kommer att göras på de vapenföras öfningstid. Detta är för mig det viktiga i denna fråga. Men den ekonomiska sidan har också sin betydelse, och då nu i dag tillkommit så många viktiga handlingar, hvilkas innehåll vi icke sett, anhåller jag, herr talman, att få yrka återremiss till utskottet.

Herr Östberg, Johan: Herr talman! Här har framställt yrkande om återremiss, i hvilket yrkande jag anhåller att få förena mig, men ber dock att få säga några korta ord.

Under remissdebatten och äfven i dag har det betonats, att försvarsangelägenheten är en hushållsangelägenhet jämte andra, och att man därför bör se till, att man gör besparingar, där man kan spara, för att sedan använda penningarna till så stor nytta som möjligt på annat håll. Ja, detta är ju gifvet, men den sämsta hushållningen kan vara den att icke göra försvaret så effektivt, som det bör vara och som det skulle kunna vara!

Här bryta sig meningarna i den föreliggande frågan på den punkten, huruvida besparingar för statsverket skola uppstå eller icke. Det har här erinrats, att den utredning, som i den kungl. propositionen framlagts, inskränker sig till fyra rader, där det heter, att den föreslagna afkortningen i tjänstgöringstiden för de icke vapenföra beräknas medföra en årlig minskning i vissa *ordinarie* anslag. Men huruvida det kommer att medföra en besparing för statsverket i det hela, den saken har icke i propositionen med ett ord berörts.

Till dessa kortfattade rader ha i dag kommit några tabeller, som då skulle visa grunden för dessa beräkningar. Värdet af dessa tabeller har naturligtvis den enskilde riksdagsmannen icke varit i tillfälle att pröfva. Men låt vara, att en besparing inträder

på de ordinarie anslagen. Hur ställer det sig ändock i det stora hela för statsverket? 1905 års här ofta åberopade kommitté utgick ju därifrån, att om man inskränkte tiden för de s. k. militärarbetarne, så skulle civila arbetare, d. v. s. utom armén stående, få lof att tagas i anspråk för att uträtta en tredjedel af det arbete, som sålunda blefve ogjordt. Dessa civila arbetare komma naturligtvis att kosta pengar, och arbetslönerna äro i stadigt stigande.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Nu har här visserligen af en talare satts i fråga, att man borde använda de vapenföra till detta handräcknings- och andra arbeten, men det kan väl icke vara meningen att företaga ytterligare inskränkningar i en så kort öfningstid som den, de vapenföra värnpliktiga äga i vårt land. Och om, såsom jag antar, så icke bör ske, skulle en stor del af dessa arbeten, hvilka nu kunna utföras af värnpliktige, utföras af civila arbetare. Huru komma kostnaderna för dessa arbeten att ställa sig? Hur skall detta arbete, som utföres med främmande, civil arbetskraft betalas? Från hvilket anslag skola medlen härför tagas? Och hur kommer i det stora hela soldot för statsverket att blifva genom dessa anordningar? Den sista frågan torde ur ekonomisk synpunkt vara den viktigaste.

Alla äro naturligtvis ense om, att man bör vidtaga de besparingar, som kunna vidtagas utau att skada försvarets effektivitet. Men man får naturligtvis å andra sidan icke undra på, om vi äro betänksamma mot ett förslag att taga bort den arbetskraft, som dock för närvarande står till försvarets förfogande och som naturligtvis ställer sig vida billigare än lejd arbetskraft.

Men jag har begärt ordet för att fästa uppmärksamheten också på en annan sida af saken. Vi hafva här hört, att antalet icke vapenföra, äfven procentiskt taget, är i stigande. Det är klart — sådant ligger i den mänskliga naturen — att en ned-sättning i tjänstetiden för dessa icke vapenföra skall vara ägnad att i någon mån ytterligare öka deras antal. Det skulle blifva en sträfvan bland de värnpliktige, helt naturligt för öfrigt, att blifva öfverförda till denna klass, som får en så mycket kortare tjänstgöringstid än den andra, och huru skall då saken ställa sig för dem, som blifva underkastade längre värnpliktstid i förhållande till dem, som få den förkortad? Nu säger man: De, som få den förkortad, hafva kroppsfel eller äro sjukliga och böra därför få åtnjuta lindring. Men det kroppsliga felet kan vara så ytterst obetydligt, att en icke vapenför i det borgerliga lifvet, i sin näring, kan vara fullt i stånd att täfla med eller kanske är öfverlägsen en person, som fullgör värnplikten i dess helhet; han kan likaväl som denne, ja, kanske bättre utföra sitt borgerliga arbete och vinna ekonomisk framgång. Det är ju gifvet, att de, som få göra sin värnpliktstjänst fullt ut, skola se med sneda blickar på dem, som slippa undan för godt pris. En utjämning i detta afseende kan naturligtvis tänkas, och eftersom vi hafva

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

nu fått så kallade försvarsberedningar, hvilka ju, enligt hvad man upprepade gånger försäkrat, besatts med erfarna och kunniga män, vill jag framkasta den tanken, huruvida icke frågan om värnskatt skulle i detta sammanhang kunna upptagas. Det har förelegat förslag i denna riktning, ehuru dessa icke varit tillfredsställande, men det vore ju en ganska billig fordran, att de, som helt och hållet eller delvis slippa undan i jämförelse med andra och icke äro sämre ställda på den ekonomiska vädjebanan än de, som göra sin värnplikt fullt ut, få betala sin tribut till det allmänna genom någon extra skatt eller tillägg till sin skatt. I Schweiz, som numera ofta åberopas i fråga om försvarsväsendet, förekommer, såvidt jag minnes rätt, värnsskattsystem. Jag anser, att frågan förtjänar att undersökas i detta sammanhang.

Slutligen vill jag vända mig mot den talare, som sade, att vi böra taga detta för att göra ett *försök*; det vore viktigt, att man på försvarets område finge göra försök, ty endast med försök, så att teorierna komma ut i det praktiska lifvet och därigenom blifva pröfvade, kan man komma till ett riktigt bedömande af en fråga. Tror verkligen någon, att man på försök kan införa en sådan här förkortad öfningstid för vissa delar af de värnpliktige eller att det blefve möjligt att höja värnpliktstiden senare? Jag tror det icke. Och jag tror det så mycket mindre, som de uttolkare af försvarsberedningarnas något dunkla yttrande, hvilka här uppträdt, hafva sagt, att försvarsberedningarna därvid menat, att om denna fråga för närvarande icke är fullt klar eller fullt utredd, så är det med afseende därå, att sannolikheten senare skulle tala för att värnpliktstiden för hithörande kategorier nog ytterligare skulle kunna sänkas.

Då jag således tror, att man i detta afseende icke kan göra något försök, utan att en sådan åtgärd blir definitiv, och då denna åtgärds ekonomiska sida icke är utredd, då man icke vet, huru det verkligen skulle ställa sig för statsverket, kan jag, herr talman, icke se annat, än att frågan skulle vinna på en återremiss, och förenar mig alltså med dem, som påyrka en sådan.

Grefve Hamilton, Carl: Då herr vice talmannen nu yrkat återremiss, torde det icke råda något tvifvel om, att ärendet blir återremitteradt, och jag kommer i anledning därå att yttra mig synnerligen kort.

Jag vill blott säga, att de invändningar beträffande reservanternas öfverslagsberäkning, som statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet gjorde, kanske ha något fog för sig; man torde möjligen finna, att minskning i kostnaden för mathållning kan gå till något öfver 20,000 kronor, och att för sjukdagar, beräknade till 6 proc., ett afdrag bör göras af ungefär 40,000 kronor. Om man tager med i betraktande några andra motvä-

gande saker, uppgår afdragssumman kanske till 50,000 kronor, men den kan dock icke gå upp till 190,000 kronor, hvartill statsverkets kostnadsökning af reservanterna beräknats. Då nu frågan återremitteras, bör, hvad den siste ärade talaren fann vara af yttersta vikt, man söka komma till ett rätt resultat beträffande *de verkliga besparingar*, som vinnas.

Det har sagts i lagutskottets utlåtande, att »rörande omfattningen af denna nedsättning hafva, hvad angår militärbetarne eller sådana icke vapenföra värnpliktiga, som ej äro yrkeskunniga eller användas såsom skrifbiträden, utgörande den ojämförligt största delen eller omkring $\frac{4}{5}$ af hela antalet, samtliga de i saken hörda myndigheterna varit ense därom, att en nedsättning i deras tjänstgöringstid kan ske åtminstone till 182 dagar». Reservanterna säga, att i militära kretsar råder en annan mening om denna sak. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet betvivlade riktigheten af reservanternas uttalande, och han stödde sin åsikt på ett muntligt samtal med chefen för generalstaben. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att ett sådant muntligt samtal *kan* ju missförstås och det kan ju ske ganska lätt. Hvad man vet om chefens för generalstaben nuvarande ställning till frågan, kan man i någon mån få reda på af det skriftliga yttrande, som han afgifvit med anledning af statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet gjorda förfrågan, hvilket inflytande det skulle hafva, om man för i år minskade de icke vapenföras tjänstgöringstid med 30 dagar. Om jag icke missminner mig, utmynnär chefens för generalstaben svar däruti, att denna fråga måste underställas arméfördelningschefernas pröfning. Dessa chefer hafva också afgifvit utlåtanden i fråga om den för i år föreslagna inskränkningen med 30 dagar. De flesta af dem hafva därvid uteslutande yttrat sig om denna fråga, men en del har äfven behandlat frågan i hela dess vidd, deras rätt och plikt likmätigt. Jag tillåter mig uppläsa ett utdrag af hvad en af dessa chefer yttrat, nämligen chefen för IV:de arméfördelningen. Skrifvelsen, som är daterad den 14 februari 1912, är ställd till statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet och har varit öfverlämnad till lagutskottet. I skrifvelsen yttras bland annat: »Inom Fjärde arméfördelningen har afsevärd kontinuerlig brist på militärbetare städse förefunnits vid samtliga trupper utom infanteriet. Af infanteriet hafva Svea och Göta lifgarden i allmänhet icke haft någon mera afsevärd brist, Vaxholms Grenadjär Reg:te däremot i allmänhet brist. Vid Lifregementets Grenadjärer har tillgången ungefär motsvarat behofvet och vid Södermanlands regemente har, sedan öfverföringarna under årets beväringsrekrytskola ägt rum, något öfverskott öfver det oundgängligaste behofvet varit för handen. Detta öfverskott har emellertid varit alltför ringa att utfylla alla de behof, som på annat håll yppats.» Och vidare längre ner: »Under sådana förhållan-

Om ändring i vissa delar af värnpliktlagen.

(Forts.)

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

den kan jag icke underlåta att för statsrådet framlägga mina betänkligheter mot ett förslag, som kommer att minska infanteriets (och därmed jämförliga truppslags) tillgång med i genomsnitt 25 proc. och under viss del af året med bortåt 50 proc., medan öfriga truppslags tillgång minskas med 50 proc. året rundt, så att fördubblad uttagning för dem kommer att erfordras endast för att hålla tillgången uppe vid den nuvarande alltför knappa siffran. Jag finner mig därtill så mycket mera föranlåten, som jag är öfvertygad därom, att den besparing, som genom afkortningen vinnes på ett håll, kommer att medföra mångdubbelt ökade kostnader på andra, därest icke dels fredsunderhållet af arméns byggnader, öfningsfält, materiel m. m., dels den successiva anskaffningen af för arméns krigsberedskap erforderlig utrustning skall äfventyras.»

Nog vet jag, att man kan tyda utlåtanden på olika sätt, men att man kan tyda detta så, att det skulle tillstyrka de icke vapenföres tjänstetids nedsättande till 182 dagar, det är för mig ofattligt. Chefen för sjätte arméfördelningen yttrar sig icke om frågan i dess hela vidd, men säger enligt tidningsreferat, »att den ifrågasatta afkortningen med 30 dagar icke torde komma att förorsaka andra olägenheter, än att de vapenföra i större utsträckning än hittills måste tagas från öfningarna till handräkningsgöromål, hvilket dock med den redan knappt tilltagna utbildningstiden komme att menligt inverka på de vapenföres öfningar». Skall nu minskning med 30 dagar, som föreslagits för i år, hafva sådan inverkan, så måste en inskränkning med 60 dagar eller en förkortad tjänstetid till 182 dagar för dem, som hafva den längre tjänstgöringstiden, hafva ännu större inverkan. Kommandanten i Boden säger, att en minskning till 182 dagar går för sig. Han hade tillsatt en kommitté för frågans utredning och granskat resultatet af kommitténs arbete och funnit, att det väl ginge för sig, under förutsättning dock att så och så många icke vapenföra tilldelades Bodens trupper. Går man nu till de framlagda uppgifterna och efterser det *verkligen befintliga antalet*, så finner man, att detta är *lägre* än det, som kommandanten ansett behöfligt; hvarifrån skola då de, som fattas, erhållas?

Med anledning af chefens för fjärde arméfördelningen yttrande förskaffade jag mig uppgifter från de i Stockholm förlagda truppförbanden beträffande antalet af inkallade icke vapenföra och i hvad mån vapenföra eller fast anställda måste användas för sådana handräkningsgöromål, som kunna utföras af icke vapenföra. Den 22 februari 1912 var ställningen följande:

Af vapenföra värnpliktiga och fast anställdt manskap voro för handräkningsgöromål använda vid Svea lifgarde 64, Göta lifgarde 59, Lifgardet till häst 31, Svea artilleriregemente 35, Positionsartilleriregementet 25, Svea ingenjörskår 16 och Fälttelegrafkåren 8, således summa 238 vapenföra och fast anställda, som

nämnda dag voro kommenderade på handräckning. Samtidigt var de icke vapenföres antal 235. Vid sådant förhållande gäller icke, hvad friherre De Geer sade, att man *kan* göra besparingar, ty jag ber herrarna vara öfvertygade om, att det icke finnes någon regementschef vid svenska armén, som icke med svidande hjärta kommenderar vapenföra på handräckning.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Herr talman, jag har icke något nytt yrkande att göra.

Grefve Mörner: Jag skall först be att få vända mig mot de uppgifter, som nu lämnats af reservauter i utskottet och som redan af departementschefen blifvit bemötta, nämligen att de i dag utdelade tabellerna innehålla ny utredning. Jag får därvid beklaga, att reservanterna icke synas hafva tagit del af de här tabellerna tidigare. Af dessa är det nämligen två, som hela tiden legat på utskottets bord, och i den tredje är det blott vissa siffror, som förändrats. Det är ju omöjligt för utskottet att vänta, till dess alla utskottets ledamöter förklarar, att de hafva läst föreliggande handlingar, som de haft tillfälle att läsa. Just för reservanternas räkning hafva utskottets förhandlingar i denna fråga den ena gången efter den andra blifvit uppskjutna, för att de skulle få tillräckligt material i frågan. Vidare uppgafs, att de fått endast 36 timmar på sig för att skriva sin reservation. Det synes dock hafva varit obehöfligt för dem att hafva ens så lång tid, ty de använde däraf icke mer än 24 timmar.

Herr vice talmannen och herr Östberg framhöllo, att det vore farligt att göra förändringar, hvarigenom man riskerade att minska försvarets effektivitet. Detta är också för mig en synnerligt viktig synpunkt, och jag skulle anse det mycket betänkligt, om den ifrågasatta förändringen minskade försvarets effektivitet. En sådan farhåga kan dock anses alldeles utesluten, om man får döma efter de uppgifter från militärt håll, som statsrådsprotokollet innehåller, samt dem, som varit tillhandahållna för utskottet. Såsom lekman har man naturligtvis svårt att bilda sig ett eget omdöme i denna fråga och måste lita på sakkunnigas uppgifter. Man är emellertid i den lyckliga ställningen, att man har ett stort antal vederhäftiga sakkunniga att stödja sig på.

1905 års kommitté ansåg, att antalet icke vapenföra borde i främsta rummet rättas efter truppförbandens behof af arbetskraft i *fredstid* till vissa arbeten och handräckningar, och från denna synpunkt föreslog kommittén, att för *samtliga* icke vapenföra tjänstgöringstiden skulle inskränkas till 180 dagar; detta både för militärarbetare och yrkesarbetare. Sedermera yttrade sig chefen för generalstaben och chefen för flottans stab år 1906 så, att man borde utgå från behofvet af de olika *arbeten*, som de icke vapenföras tjänstgöring representerade, och därefter uttaga motsvarande antal tjänstgöringsdagar samt alltså taga hänsyn endast till fredsförhållanden. 1907 års generalskommission yttrade, att

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

en begränsning af de icke vapenföras antal till det verkliga behofvet borde ske, hvarigenom erkändes, att detta antal för närvarande öfversteg behofvet, samt föreslog 180 dagar för militärarbetare och 365 för alla yrkesmän, det senare på grund af den nytta, staten förmenades draga af deras arbete i fred och alltså icke på grund af försvarsbehof eller för att stärka försvarets effektivitet. 1907 års stora försvarskommitté instämde väsentligen med generalskommissionen och likaså krigsministern 1911. Försvarberedningen har nu yttrat sig med mycken försiktighet. Den säger sig icke kunna riktigt bedöma förutsättningarna för en inskränkning af tjänstetiden, men den stannar vid att den finner det ådagalagdt, att i betraktande af åtskilliga förhållanden vid de olika truppförbanden det skulle kunna antagas, att en närmare utredning, än hittills kunnat af beredningarna verkställas, »skulle gifva ett i viss mån förändradt och i förhållande till det sökta målet mera gynnsamt resultat». Hvad kan nu försvarsberedningen hafva afsett med »ett gynnsamt resultat?» I detta sammanhang blir uppenbarligen svaret: att icke taga ut flera tjänstgöringsdagar af de icke vapenföra, än som är strängt nödvändigt. Kungl. Maj:t hade ju förelagt beredningen ett förslag i dylikt syfte och beredningen anser, att en utredning kanske kan komma till ett ännu bättre resultat, men att, innan en dylik utredning föreligger, det är af vikt, »att nödig försiktighet icke åsidosättes i förevarande afseende». Beredningen kan därför icke gå längre för närvarande. Om man följer beredningen, kan man därför under nuvarande förhållanden vara viss om att befinna sig på den säkra sidan.

På grund af dessa utredningar kan man alltså vara lugn för, att försvarets effektivitet icke riskeras genom bifall till förslaget: Jag tillåter mig att i fråga om försvarsberedningens yttrande framhålla, att det är enhälligt, således afgifvet med instämmande af medlemmar från alla de partier, som där äro representerade.

Det anses nu, att förändringen skulle vara för staten en ofördelaktig affär samt medföra ökade utgifter. Detta hafva reservanterna sökt genom sin tablå ådagalägga. I detta fall hafva de blifvit bemötta af statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet och jag skall endast be att få tillägga ett par saker.

Uti reservationen, sid. 17, finner man, att det står ett c) 2 öfver den näst sista kolumnen, som skall upptaga kommerskollegii uppgifter om arbetspris. Enligt anmärkningen 2) nederst på sidan skall kolumnen utvisa medeltal af veckolönen, fördelad på sex arbetsdagar. Nu är förhållandet, att veckolönen är icke afgifven i kommerskollegii statistik annat än för skraddare och skomakare. För de poster, som sedan förekomma i kolumnen c., finnas blott uppgifter om timlön, och dessa löner äro angifna till följande belopp: för sadelmakare från 30 till 52 öre, för smeder från 30 till 50 öre, för träarbetare har jag icke kunnat draga ut

dylik uppgift, men för militärbetare och grofärbetare uppgifves från 30 till 46 öre pr timme. Beräknar man tio arbetstimmar, får man i medeltal ungefär 3: 50 à 4 kr. pr dag, och icke såsom här står 6: 20 à 7 kr. Därtill kommer, att jag nu upptagit denna arbetsdag till tio timmar, under det att militärbetares faktiska arbetstid uppgår till högst 7 timmar. Reservanterna hafva visserligen icke lagt dessa uppgifter till grund för sin kalkyl, men jag har velat anföra exemplet såsom belysande för deras sätt att handskas med siffror.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*
(Forts.)

Äfven vill jag framhålla en annan sak. På sidan 19 göra reservanterna en jämförelse med de siffror, som krigsminister Malm i fjol framlade för Riksdagen, då han sade, att en nedsättning endast i militärbetarnes tjänstgöringstid till 182 dagar skulle medföra en anslagsminskning på 363,000 kronor, och synas reservanterna häraf hämta en anledning till antagandet, att den nuvarande propositionens uppgift å kostnadsminskningen är oriktig. Departementschefens uträkning år 1911 grundar sig på uppgifter från 1907 års försvarskommitté. Denna kommitté, som arbetade under ordförandeskap af denna kammars förre talman och var sammansatt af både civila och militära sakkunniga, beräknade minskningen till 431,000 kronor. Denna minskning var dock icke beräknad netto för militärbetare utan hade framgått såsom resultat af en addition och en subtraktion; dels minskning för militärbetare från den gamla tjänstgöringstiden till 182 dagar och dels en *utsträckning* för yrkesmännen till 365 dagar, äfven vid de truppförband, där öfningstiden förut icke var så lång. Således får man utgå från, att derest denna 1907 års kommitté förordat nedsättning till 182 dagar för *alla* icke vapenföra, såsom departementschefen nu gör, duger det icke att, såsom reservanterna gjort beträffande statsrådet Malms uppgifter 1911, beräkna blott $\frac{5}{4}$ af den då uppgifna minskningen, utan man måste äfven tillägga ett minskningsbelopp, som motsvarar ökningen för yrkesmännen. Utgår man således från 1907 års kommittés summa 431,000 kronor samt beräknar $\frac{5}{4}$ på denna, får man i rundt tal 538,000 kronor. Läger man härtill med anledning af tjänstetidens utsträckning för yrkesmännen till 365 dagar ungefär — $\frac{1}{6}$ häraf med 90,000 kr. — så kommer man upp till inemot 630,000 kronor. 1907 års kommittés beräkningar och nuvarande departementschefens stämman sålunda nära på fullständigt, hvilket visar i sin mån, att Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag är fotadt på riktiga beräkningsgrunder. Denna min uträkning gör gifvetvis icke anspråk på att tekniskt vara alldeles korrekt, den kanske skiljer sig på ett eller annat 10,000-tal från det exakta, men detta är ju en obetydlighet i det hela. Krigsminister Malms beräkning år 1911 må betyda hvad den vill, men för mig synes den vara otillförlitlig, ty då han ställde sig på den ståndpunkten gentemot försvarskommitténs beräkning, att han uteslöt den föreslagna ök-

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*
(Forts.)

ningen för yrkesmännen, kunde detta ju icke medföra någon minskning i besparingarna utan tvärtom ökning af dessa. Yrkesmännen skulle ju enligt hans förslag under samma tid utföra samma arbete, som de utförde förut. Man hade icke alls behöft ersätta dem med anställda civile och något ökad belopp för betalning häraf behöfde därför ej tagas i beräkning.

Nu har det sagts, att äfven om underhållskostnaderna för de icke vapenföra skulle minskas genom inskränkning i deras tjänstgöringstid, skulle det af dem utförda arbetet behöfva ersättas genom civilt arbete, som kanske blefve dyrare. Här är nog den största svagheten i reservanternas uträkning. De utgå ifrån den förutsättningen, att allt arbete, som bortgår, måste ersättas med annat. Det torde emellertid framgå af föregående kommittéers utlåtanden, som jag i början af mitt anförande nämnde, att den arbetskraft, som militärarbetarna lämna utöfver den tid, till hvilken deras tjänstgöring nu skulle inskränkas, för närvarande är nästan fullständigt öfverflödig. Denna kan borttagas, utan att någon ersättning kommer i stället, så att dessa 516,917 kronor, som de öfriga dagsverken skulle, enligt reservanternas tablå, motsvara, kunna nästan helt och hållet lämnas ur räkningen. I detta afseende skall jag påpeka ett yttrande af 1905 års kommitté, nämligen att det torde kunna ifrågasättas, huruvida allt af militärarbetare utfördt arbete varit så angeläget, att det skulle kommit till utförande, därest icke en jämförelsevis riklig tillgång på arbetskraft funnits. Det torde just få anses framgå af utredningen, att om man sänker antalet tjänstgöringsdagar till 182, tillgången å militärarbetare icke kommer att understiga behöfvet. Hvad yrkesmännen beträffar, är det antagligt, att en del af dem måste ersättas på annat sätt, men det går gifvetvis icke an att beräkna timme för timme. Ty dels ha de icke vapenföra dagligen ett par timmars rekrytutbildning — tydligen är en sådan rekrytutbildning fördelaktig äfven för de icke vapenföra, men nog böra de under 182 dagar kunna få tillräckligt häraf — och dels bedrifves icke deras arbete så intensivt, att de kunna antagas utföra lika mycket arbete som civila, som ofta arbeta efter betalning per styck. Om man nu anser, att något bör ersättas af dessa 142,994 kronor, hvartill reservanternas uppskatta yrkesmännens arbetsvärde, kan man ta till rundligt och sätta detta till ungefär hälften eller 70,000 kronor. Om man sedan drager denna summa från den af departementschefen beräknade besparingen af 630,000 kronor, får man i alla fall en ren besparing af 560,000 kronor netto.

Detta från statens affärssynpunkt. Med afseende å samhällets intresse i dess helhet tillkommer den vinsten, att dessa icke vapenföra tidigare få komma ut i sina civila yrken samt göra produktivt arbete. Då deras antal årligen utgör omkring 6,000 man, uppgår antalet dagsverken, som vinnes per år för

produktionen genom kortare tjänstgöringstid, till en betydlig siffra, och om, såsom man kan hoppas, inkallelse af dessa icke vapenföra sker på lämpliga tider, skulle många 10,000-tal dagsverken på detta sätt komma landet tillgodo och speciellt kunna gagna jordbruket under dess brådaste tid.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*
(Forts.)

Men dessa synpunktar synas mig allesammans icke vara af afgörande betydelse. Den viktigaste frågan är för mig denna: hvilketdera af de två förslagen, lagutskottets eller reservanternas, tjänar bäst försvaret i dess helhet?

Då jag förut sökt visa, att en inskränkning icke skulle skada försvarets effektivitet, samt att den för statskassan skulle medföra besparing och för samhället ökad produktivt arbete, tillkommer för mig såsom ett hufvudskäl för bifall till förslaget den synpunkten, att ett dylikt bifall skulle tillmötesgå en mycket stor allmän önskan hos vårt folk, särskildt hos den stora mängden icke vapenföra och dem, som äro beroende af dessas arbete. Att nu bifalla förslaget vore ett sätt att väcka förtroende för att försvaret är klokt, ekonomiskt och planmässigt ordnad, det vore ett steg, som skulle visa tillmötesgående genom att ådagalägga, att man icke ville betunga folket med *onödiga* bördor. Om detta förslag bifalles, kommer just beträffande Första kammaren förslaget behandling att hafva en symtomatisk karaktär i fråga om kammarens goda vilja att lätta försvarsbördan, då det utan skada kan ske. Det är därför min fullkomliga öfvertygelse, att jag bäst gagnar försvaret genom att yrka bifall till utskottets förslag.

Jag skall slutligen be att, i fråga om yrkandet på återremiss, få säga, att det naturligtvis icke finnes någon anledning för ett utskott att alltid trycka af hela den mängd material, som Kungl. Maj:t ställt till dess förfogande. Det veta både herr vice talmannen och alla andra, som sitta i utskott, att dessa mängder handlingar, speciellt under fjärde och femte hufvudtitlarne, som stå till respektive utskotts förfogande, omöjligt kunna aftryckas. Hade utskottet i förväg vetat, att det genom att trycka af dessa bilagor skulle kunnat bemöta den invändning, som reservanterna gjort, är det möjligt, att utskottet gjort det. Men de bilagor, som funnits för utskottet tillgängliga, bestyrkte just hvad departementschefen anført och Kungl. Maj:t föreslagit samt hvad utskottet själf funnit vara konstateradt, och då borde det icke alls vara nödvändigt att komma med hela detta stora material till Riksdagen. Enda skilnaden mellan de nu utdelade handlingarna och utskottets material är att anslagsminskningen nu uppges 30,000 kronor lägre, men detta belopp torde i en fråga som denna icke utgöra anledning för någon att ändra mening.

Grefve Wachtmeister, Axel: Det finnes frågor, i hvilka det, på grund af den förebrogta utredningen, är en synner-

Om ändring i vissa delar af värnpliktslagen. igen lätt sak att bestämma sin ståndpunkt. Men till dessa hör icke den nu föreliggande frågan.

(Forts.) Då man i den kungl. propositionen tager reda på denna frågas förhistoria, då man läser den serie af utredningar och utlåtanden, som där förekomma, och man sedan läser reservanternas utredning, deras siffror och det resultat till hvilket deras utredning kommit, står man sannerligen undrande och spörjande. Nu har statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet underkastat denna reservanternas utredning en skarp kritik, och det är tydligt, att en del felräkningar förekomma. Det är också mycket möjligt, att det resultat, till hvilket reservanternas i sin slutledning kommit, är mer eller mindre beroende på subjektiv uppfattning, men så mycket står ändå kvar efter en högst betydande reduktion, att det är tydligt, att de siffror och de fakta, som legat till grund för såväl äldre utredningar, som för fjolårets kungl. proposition, är af allt för gammalt datum, likaså att ändrade förläggnings- och tjänstgöringsförhållanden numera ställa långt större kraf på den icke vapenföra arbetskraften än hvad förr var fallet. Nu är det ju min uppfattning, och det förefaller äfven vara reservanternas, att det är mycket möjligt, att genom praktiska anordningar, t. ex. genom inkallande af de icke vapanföre gruppvis, genom utjämnande af öfverskott och brist på icke vapenför arbetskraft vid de olika truppförbanden och genom friare bestämningsrätt vid placeringen af de icke vapenföre, i sin helhet ett öfverskott af icke vapenföres arbetskraft kan åstadkommas och alltså utan men för försvaret en inskränkning eller afkortning i de icke vapenföres tjänstgöringstid göres. Men innan kammaren fattar beslut i den frågan, synes det mig, att kammaren bör få större klarhet med afseende på de hvarandra diametralt motsatta resultat, som de gjorda utredningarna, Kungl. Maj:ts och reservanternas, kommit till. Då det nu är framställt yrkande om återremiss till lagutskottet, ber jag att få förena mig i detta yrkande.

Herr Lindh: Mot reservanternas tabeller har det gjorts åt skilliga anmärkningar. Till dessa anmärkningar skall jag be att få lägga ytterligare en.

Dessa tabeller afse särskildt att visa hvilka arbetskrafter, som dessa icke vapenföra tillföra armén. Här har lagts till grund för dessa beräkningar ett antagande, att de icke vapenföra under sin tjänstgöring skulle prestera samma arbete, som i det civila lifvet presteras af andra arbetare. Jag är alldeles öfvertygad, att det icke är någon som vågar påstå, att arbetsprestationen såväl af militärarbetare som af yrkesarbetare är af den beskaffenhet att kunna i pengar taxeras lika högt som civila yrkesarbetares, äfven vanliga grofarbetares arbete i det civila lifvet. Jag är alldeles öfvertygad, att ingen skulle blifva mera öfverra-

skad än dessa icke vapenföra själfva, om de finge se, att deras arbete upptaxeras till 4,34 kronor, lägst 2,08 kronor pr dag, ty bland dessa icke vapenföra själfva, som jag haft tillfälle samtala med i dessa saker, gör sig den allmänna och bestämda uppfattningen gällande, att deras tjänstgöring såsom icke vapenföra vid truppförbanden är ett fullkomligt slöseri med deras tid. Jag medgifver gärna, att den uppfattning, som utomstående kunna få, hvilka på nära håll fått tillfälle följa dessa förhållanden, är mycket ytlig, men stärker i alla fall den åsikten, att icke vapenföras arbetsprestationer vid truppförbanden äro af mycket minimalt värde. Det lär verkligen vara så vid en del truppförband, att det är ett verkligt bekymmer för dem, som hafva den närmaste uppgiften att handleda dessa icke vapenföra, att finna arbetsuppgifter för dem, så att det åtminstone gifver sken af att man har något åt dem att göra. Med ledning af de tabeller, som utdelats, skulle det vara mycket intressant, om det vore möjligt — men jag tror icke att de äro uppställda så, att det låter sig göra — att beräkna hvad verkligen de arbetsprestationer gå till, som äro verkställda af de yrkesarbetare, som äro anförda i tabellerna vid tillverkning af persedlar inom olika yrken. Med samma beräkningsgrund, som reservanternas användt vid beräkningen af hvarje militärarybeters till visst värde upptaxerade arbete per dag och samma uträkning af huru lång tid, som dessa yrkesarbetare behöfva för att framställa de persedlar, som i tabellerna äro upptagna, är jag öfvertygad, att man skulle få den bestämda uppfattningen, att det blir för staten ett mycket dyrt arbete. Här är alldeles bestämdt ett onråde, där det vore synnerligen välbetänkt att söka åstadkomma högre arbetsintensitet, som man talar så mycket om i våra dagar. Det skall säkerligen visa sig vara möjligt att förhöja arbetsintensiteten och att man därigenom skall kunna ersätta den minskning i arbetet med $\frac{1}{3}$, som några talare och äfven reservanternas påpekat skulle gå bort genom förkortning af den tid, de icke vapenföre skulle vara inkallade. Det har också af chefen för landtförsvarsdepartementet anförts, att det visar sig en tendens till ökning af de icke vapenföres antal, och det är väl tänkbart, att denna ökning tillsammans med den högre arbetsintensiteten och mera praktiska anordningar vid de icke vapenföres användning vid armén skall kunna till fullo ersätta den minskning i tiden, som här föreslagits, utan att på det sättet något allvarsamt men skall komma att tillfogas de militära öfningarna.

Det har af åtskilliga talare här talats om den allmänna meningen i landet. Ja, om denna behöfver man icke hysa några tvifvelsmål. Jag är lifligt öfvertygad om, att, om i denna kammaras majoritetsparti sutte några verkliga representanter för Sveriges bondeklass, denna frågas öde mycket lätt skulle vara afgjordt, någonting hvarom jag icke är lika lifligt öfvertygad,

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*
(Forts.)

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*
(Forts.)

sådan som sammansättningen nu är, ty inom bondeklassen har den meningen mycket starkt trängt igenom, att en af de mest behöfliga reformerna på försvarsområdet är en inskränkning i tjänstgöringstiden för de icke vapenföra.

Här föreligger nu förslag om återremiss, och det är kanske möjligt, att kammaren förenar sig om det förslaget. Mig förefaller det dock, som om de upplysningar vi erhållit i dag icke äro af den art, att man icke skulle kunna vara färdig med sitt omdöme redan nu. Det har påpekats, att felaktigheterna icke äro sådana, att de kunna förändra de kalkyler, som regeringen stödt sig på vid framläggande af förslaget. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Då här yrkats återremiss, skall jag icke gå in på några detaljer, utan försöka att vara så kort som möjligt, endast bemötande några yttranden från statsrådsbänken, för att därigenom klargöra den ståndpunkt jag anser vara den riktiga i denna fråga.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet inledde sitt yttrande därmed, att han sade, att icke en enda röst höjt sig mot 1904 års riksdags skrifvelse, hvori begärdes förslag, som möjliggjorde, att endast det antal icke vapenföra, som motsvarade det verkliga behovet, uttoges och användes vid tjänstgöring. Och han påpekade uttryckligen, hurusom den frågan från Riksdagen underställdes Kungl. Maj:t isolerad och utan samband med någon annan fråga.

Med anledning häraf vill jag förklara, att åtminstone jag för min del och jag är öfvertygad de allra flesta hafva den bestämda uppfattningen, att hvad Riksdagen afsåg med nämnda skrifvelse bör till punkt och pricka iakttagas. Således, endast så många icke vapenföra må uttagas, som äro nödvändiga för att tillfredsställa det verkligt föreliggande behovet. I den punkten finnes det icke olika meningar mellan oss, utan det är endast med afseende på frågan hvad som är behöfligt eller icke, som meningarna kunna vara delade.

Herr statsrådet gjorde en liten slutledning för att komma fram till det resultat, som Kungl. Maj:t framlagt i sin proposition. Denna slutledning, hvars premisser utan tvifvel voro riktiga, synes mig emellertid lida af ett visst fel från logisk synpunkt. Herr statsrådet sade, att år 1911 biföll Första kammaren ett förslag om nedsättning i öfningstiden för militärarbetare till 182 dagar, och nu vore det uttaladt, bland annat af reservanterna, att det vore önskvärdt, att man kunde hafva samma öfningstid för alla icke vapenföre, således såväl för yrkesarbetare som för de s. k. militärarbetarne. Alltså, forsatte herr statsrådet, är den slutsats den riktiga, som Kungl. Maj:t kommit till, nämligen att man bör nedsätta tiden för alla till 182 dagar. Jag undrar, om

icke slutsatsen varit lika riktig, om man sagt: alltså böra vi icke nedsätta tiden för någon, när vi icke utan skada kunna nedsätta den för yrkesarbetarne. Således, själfva slutledningen är felaktig, hvilket naturligtvis icke är något bevis för att resultatet är felaktigt, utan det beror naturligtvis på de öfriga skäl som därför kunna anföras.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

De materiella skäl, som herr statsrådet anförde, afsågo å ena sidan frågan om tillgång och behof för armén af de nuvarande arbetskrafterna och å andra sidan behofvet för landet att tillgodogöra sig de icke vapenföras arbetskraft i så stor utsträckning som möjligt för det privatekonomiska arbetet.

Hvad den förra frågan beträffar nämnde herr statsrådet, att de icke vapenföras antal ökats med icke mindre än 18 proc. i jämförelse med, hvad som var fallet år 1905, då den af Kungl. Maj:t tillsatta kommittén afgaf sitt betänkande. Ja, min tro är, att, ifall man skulle nedsätta tjänstgöringstiden för de icke vapenföra, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, antalet icke vapenföra skulle ökas ännu mer. Och jag är icke ensam om den uppfattningen, utan det påpekas uttryckligen i det yttrande, som nämnda kommitté afgaf med anledning af Riksdagens skrivelse år 1904. Man fäster där uppmärksamheten på att, i samma mån som olikheten blir större i öfningstiden mellan de vapenföra och de icke vapenföra, simulation skulle komma att ske och åtskilliga värnpliktiga söka på den vägen undandra sig, såvidt möjligt vore, den längre tjänstgöringstiden. Jag vill emellertid erinra om, att ifrågakvarande kommitté sökte råda bot för den saken. Den föreslog, att de icke vapenföra skulle, under hela den tid de stode i bevärningen, tillhöra första uppbådet. Under det de vapenföra kvarstå 8 år i första och 4 år i andra uppbådet, skulle de icke vapenföra i alla fall få en skärpning, i det att de hela tiden skulle stå i första uppbådet. Man ville följaktligen, i den mån det var möjligt, motverka de värnpliktigas benägenhet att genom simulation komma öfver till de icke vapenföra.

Men det är en annan olägenhet af, att de icke vapenföras antal har tendens att ökas — och som jag sade, ifall Kungl. Maj:ts förslag går igenom, kommer denna tendens att ökas — och det är, att då blir det för försvaret än betänkligare, ifall man blir tvungen använda de vapenföra till göromål, som de icke vapenföra egentligen skulle utföra. Det är nämligen klart, att i samma mån de icke vapenföras procent ökas, i samma mån minskas antalet procentvis af de vapenföra, och då är det naturligtvis för försvaret i dess helhet än mera ödesdigert, i fall dessa senare icke få använda hela sin öfningstid för sin militära utbildning utan också skola användas till dylika handräckningsgöromål, som de icke vapenföra bort utföra.

Det andra hufvudskälet, herr statsrådet anförde, var landets behof att tillgodogöra sig de icke vapenföra i de borgerliga yrkena.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*
(Forts.)

Det är alldeles riktigt, att landet har behof af så många armar som möjligt. Men frågan är, huruvida landet verkligen i detta afseende gör någon förlust genom de nuvarande eller liknande bestämmelser och vinner genom de bestämmelser, som Kungl. Maj:t har föreslagit. Svaret är beroende därpå, huruvida det arbete, som de icke vapenföra skulle utträttat, behöfver utföras af andra arbetare eller icke. Ifall det arbete, som de icke vapenföra hittills utfört, måste utföras af andra arbetare, om man minskar tiden för de icke vapenföras tjänstgöring, är det alldeles klart, att landets ekonomi vinner rakt ingenting, genom att man går in på Kungl. Maj:ts förslag; ty hvad man får in på det ena stället, får man gifva ut på det andra. Man kan följaktligen icke undgå att komma till den frågan, som här måste lösas, och det är den: Blir det besparing eller blir det icke besparing, ifall man, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, minskar tjänstgöringstiden för de icke vapenföra?

Herr statsrådet slutade sitt anförande med att fästa uppmärksamheten på en viktig sak, nämligen att, om man vill förbättra försvaret, det är nödvändigt att se till, att man gör besparingar, där sådana kunna ske, för att å andra sidan få medel till utgifter, som äro nödvändiga. Ja, detta är fullkomligt riktigt sagdt, och, såvidt jag förstår, äro vi alla ense om, att detta uttalande är berättigadt. Men i detta fall gäller det ju att afgöra, huruvida det blir en besparing eller icke, och det är en punkt, med afseende på hvilken man ännu icke har kommit till någon klarhet. Och förrän man kommit till klarhet i den punkten, bör man, såvidt jag förstår, icke göra någon ändring i värnpliktslagen.

Friherre De Geer yttrade, att den föreslagna ändringens berättigande icke var viss, men han trodde likväl, att det skulle gå bra, ifall man ginge in på Kungl. Maj:ts förslag. Han erkände, att frågan var oviss, men man kunde ju försöka. Enligt min öfvertygelse, herr talman, är det en dålig lagstiftningsmetod att ändra lagar på försök. Det riktiga är väl att behålla en lag oförändrad, till dess man får klart för sig eller åtminstone öfvervägande sannolikhet för, att den ändring som göres verkligen skall åstadkomma ett bättre tillstånd, än det som varit förut. På dessa skäl och med den utredning, som nu finnes, kan jag icke vara med om Kungl. Maj:ts förslag; men ifall den utredning, som utskottet kommer att göra, i händelse saken återremitteras, skulle gifva skäl för en annan uppfattning, är jag naturligtvis villig att foga mig därefter.

Jag har icke något särskildt yrkande.

Herr Klefbeck: Då denna fråga i alldeles särskild grad berör småfolkets intressen, hvilka jag jämte andra har äran företräda här, har jag ansett det vara min skyldighet att med några ord yttra mig i frågan.

Det torde väl vara oemotsägligt, att för de icke vapenföre, som höra småfolket till, tjänstgöringstiden spelar en synnerligen stor roll. En mycket stor procent af dem får bidraga till familjens uppehälle, vare sig för egen familj eller för föräldrar. Och det är för dem alldeles nödvändigt att när de skola gifva sina arbetskrafter i militärtjänst, de få gifva dem med den förvissningen, att de endast i sådan utsträckning som är nödvändig tagas i anspråk. Bli det verkligen fråga om att försvara sig, att värna sin frihet, torde t. o. m. de s. k. ungsocialisterna vara med oss och vara villiga att gifva sitt bidrag till vår frihets värnande. Om det åter är fråga om en sak, som i försvarshänseende är mycket tvifvelaktig och om hvars nytta de icke kunna bibringas någon insikt, då är det naturligt, om de stå rätt tveksamma inför den saken. Ty när det blir fråga om, hvilken ofördelaktig inverkan på de vapenföres utbildning och särskildt hvilken inverkan i försvarshänseende en inskränkning i de icke vapenföres tjänstgöringstid innebär, tror jag, att man bör taga hänsyn till icke blott hvad som uttalats från militär sida utan också från dessa värnpliktige själfva. Det är alldeles i sin ordning, att militärerna söka tillvarata sina intressen på alla möjliga områden, och det skulle ju vara oförsvarligt af dem, om de i det stycket försummade sig. Men när man på egen hand söker taga reda på huru förhållandena med de icke vapenföres tjänstgöring äro beskaffade, då börjar man undra, om icke en nedsättning mycket väl och utan något äfventyr för försvarets bibehållande på den nuvarande ståndpunkten kunde genomföras. Man kan då icke värja sig för den tanken, att ett mycket ändamålsenligare anordnande af deras arbete skulle kunna genomföras. Det är ett ganska vanligt meddelande, som man får från dessa värnpliktiges sida, att de icke så blifva tagna i anspråk, som motsvarar vare sig deras arbetskraft eller den tid, som användes för värnplikten. De mena, att de skulle kunna hinna utföra mycket mera, att de skulle kunna göra mycket bättre nytta på de platser, där de stå i det civila lifvet, och att utan olägenhet värnpliktstiden för dem skulle kunna inskränkas.

Om jag skulle bedja om tillstånd att få anföra blott ett par vittnesbörd, ville jag tala om, huru t. ex. en icke vapenför vid ett tillfälle förklarade, att han, som fick tjänstgjöra såsom kopparslagare på regementet, hade på sin höjd två timmar i veckan att göra med detta arbete och för öfrigt någon gång fick taga i en kvast och sopa litet på gården. Nu kan det ju hända, att detta hans yttrande är öfverdrifvet. En annan var uttagen till skrifbiträde. Han skulle arbeta mellan kl. $\frac{1}{2}$ 11 och kl. $\frac{1}{2}$ 4 hvarje dag, men dessa fem timmar, som han skulle vara i tjänst blefvo ytterst sällan tagna i anspråk, utan största delen däraf fingo han och hans kamrater tillbringa med att läsa tidningar och prata

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

o. s. v. Så skulle jag kunna läsa upp hela långa rader af exempel.

Det svaras från militärt håll, när vi tala om sådana här saker, att det ligger i de icke vapenföres intresse att framställa förhållandena i så ofördelaktig dager som möjligt för att få, som man säger, vatten på sin kvarn. Men jag frågar då: kan man verkligen tänka sig, att värnpliktens fullgörande af dessa icke vapenföre i allmänhet eller så godt som utan undantag framkallat en så allmän olust för dessa öfningar, att de därför allesammans skulle komma och, utan att man kan tänka sig något föregående aftal dem emellan, den ena gången efter den andra förklara: vi förstå icke, hvarför vi skola behöfva gå där hela dagen, när vi rakt ingenting ha att göra? Eller skulle verkligen förhållandena vara så förfärligt svåra eller skulle bemötandet vara så uppfyllt af ogenhet, att detta skulle kunna förklara deras uppfattning af det ifrågavarande arbetet? Jag tror, att i detta stycke ett bättre förhållande på senare tider inträdt, äfven om det i något hänseende ännu är ett och annat öfrigt att önska. Och jag tror därför icke, att den synpunkten kan vara bestämmande för deras uppfattning, att bemötandet skulle vara så ogent, utan att snarare förklaringsgrunden ligger däri, att de finna det synnerligen motbjudande att gå dag efter dag utan att egentligen hafva någonting att göra, under det de veta, att där hemma deras kära äro i hög grad beroende af deras arbete, men det icke blir dem förunnadt att göra någon nytta för dessas underhåll.

Vidare må man väl med skäl säga, att då, såsom här visats, antalet af dessa icke vapenföre ständigt stiger, det därigenom bör kunna anses alldeles styrkt, att de krafter, som behöfvas för militärarbetenas utförande, sannolikt skola kunna finnas till hands. Då de, som redan finnas, såsom jag tror mig hafva visat, hittills icke kunnat fullständigt utnyttjas och därtill krafterna alljämt komma att tillväxa i antal, synas mig båda dessa omständigheter tala för, att, om dessa krafter bättre toges i anspråk, tillräckliga krafter skulle finnas för militärarbetenas utförande, äfven om tjänstgöringstiden nedsättes.

Gentemot detta argument har då från ett par talare invändts, att, om tiden för de icke vapenföre nedsättes till 182 dagar, sträfvan från de värnpliktiges sida att blifva öfverförda till de icke vapenföres klass skulle göra sig ännu starkare gällande, och jag kan förstå, att en och annan familjefader skulle känna en liflig åstundan därefter. Men har man någon kännedom om de förhållanden, under hvilka dessa icke vapenföre uttagas, tror jag, att denna invändning förlorar all egentlig betydelse. Jag har själf i ett par veckor varit medlem af en inskrifningsnämnd och kan från den vitsorda, att, så ytterligt human och hyggligt som för öfrigt allting där tillgick, det likväl var utan exempel, att doktors utlåtande om en inskrifningsskyldigs hälsotillstånd icke

var för hela nämnden absolut afgörande, så att till och med i ett par fall, där jag för min del tyckte, att ömmande omständigheter förelågo, nämnden likvisst icke tog någon hänsyn till dessa, utan fattade det beslut, som doktorn för sin del förklarar vara det riktiga med hänsyn till den inskrifningsskyldiges kroppsbeskaffenhet. Förhåller det sig på det sättet, betyder det i själfva verket intet, om en och annan säger, att han vill blifva förklarad icke vapenför, när doktorn afger det omdömet, att han är vapenför. Att för öfrigt de icke vapenföres antal vuxit, tror jag också beror därpå, att en hel del inskrifningsskyldige, som förut frikallades, nu — då de icke äro absolut odugliga till krigstjänst — i stället uttagas såsom icke vapenföre och på det sättet få göra nytta för sig i försvarets tjänst.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Hvad den ekonomiska sidan af saken beträffar, skall jag efter alla de anföranden, som här hållits, icke länge uppehålla mig därvid. Jag vill blott konstatera, att reservanterna icke kunnat bestrida, att deras kostnadsberäkningar visat sig lida af brister, som på ett ganska afsevärdt sätt taga bort beviskraften i desamma. De hafva den ene efter den andre förklarar, hvad anledningen varit till, att deras siffror blifvit, som de blifvit, men de hafva icke kunnat bestrida den kritik, som gjorts.

Beträffande återremissyrkandet, som framburits med den motivering, att ingen ännu fått pröfva dessa siffror, som i dag kommit på kammarens bord, skulle jag vilja säga, att det ju redan visats, att lagutskottet haft tillfälle att pröfva siffrorna, och att det är efter sådan pröfning, som lagutskottet kommit med sitt förslag. Det har sålunda visat sig, att inför lagutskottets pröfning och inför den ytterligare revision, som från regeringshåll kommit dessa tabeller till del, Kungl. Maj:ts siffror stått sig bättre än reservanternas siffror; och då så förhåller sig, synes det mig vara en alldeles onödig omgång att ytterligare återremittera ärendet till lagutskottet, i all synnerhet som ju detta förut haft allt det material till sitt förfogande, som vi en hel del kammarledamöter först i dag fått tillfälle att genomse. Att sålunda på grund af nu till oss lämnade upplysningar återremittera en proposition till lagutskottet, med afseende å hvilken det förut haft tillgång till alla tillgängliga källor och beträffande hvilken det sålunda icke tillkommit något nytt, synes mig vara ett synnerligen svagt motiv.

Med anledning af hvad jag sålunda haft äran yttra, ber jag, herr talman, att få yrka, att ärendet måtte afgöras i dag, och att utskottets hemställan måtte bifallas.

Herr Gezelius: Den talare af lagutskottets majoritet, som här först yttrade sig, sade om det föreliggande förslaget, att det vore en reform, som kunde genomföras utan minskning i försvarets effektivitet. Ja, därom vill jag icke tvista. Men, mina

Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.

(Forts.)

herrar, det är en väsentlig skillnad mellan, om en sak sådan som den här föreliggande *kan* genomföras utan minskning i försvarets effektivitet, och om den *kommer* att genomföras med bibehållande af försvarets effektivitet. Då jag säger detta, vill jag uttryckligen förklara, att jag därmed icke afser att uttala något tvifvelsmål om herr statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet goda vilja att trots denna lagändring icke efter-sätta försvarets behöriga tillgodoseende, och jag är förvissad — jag har åtminstone de bästa förhoppningar därom — att han är villig att med all sin erkända energi arbeta efter en sådan linje; men han må icke misstycka, om jag säger, att det icke står i hans makt att garantera, att förändringen kommer att ske utan minskning i försvarets effektivitet.

Jag skall med några ord visa hvad jag här syftar på. Då vill jag först erinra om, att den utredning, som ligger till grund för 1905 års kommittés i denna fråga alltid och äfven i dag ofta åberopade utlåtande, grundande sig på beräkningar, byggda på relativt knappt tillmätt material, från endast den korta tiden efter 1901 års värnpliktslags trädande i kraft. Gentemot dessa beräkningar ställer jag den på erfarenhetens väg vunna kunskapen om förhållandena, sådana de hafva utvecklats sig. Jag vill då icke såsom skäligen fruktlöst föra in debatten på frågan om, huruvida dessa förhållandens utveckling har varit god eller icke. Jag nöjer mig med att fastslå dem såsom förefintliga. Jag tror icke någon, som sökt sätta sig in i denna fråga, vill bestrida, att sedan nämnda kommitté arbetade det visat sig ett af-sevärdt större — jag vill nu undvika uttrycket *behof*, jag vill endast säga: ett långt större *utnyttjande* af de icke vapenföre, än som förekommit före den tid, då 1905 års kommitté afgaf sitt utlåtande. Till denna utveckling hafva äfven statsmakterna bidragit. Det har faktiskt utvecklats så, att äfven för utförande af en mängd rent civila arbeten, som lämpligen skulle kunna rubriceras såsom byggnads- och reparationsarbeten på militära etablissemang, användas icke vapenföre värnpliktige. Anslag för nödiga arbeten på området hafva icke ställts till vederbörandes förfogande, och därför har det gått den vägen, att man nu kunnat konstatera, att i icke ringa omfattning icke vapenföre värnpliktiges arbete användts till att vidmakthålla och fullborda kasernbyggnader med tillhörande platser — jag känner från ett regemente, att sådana värnpliktige användts till att utföra grundgräfningsarbeten för nya byggnader — samt anordna skjutbanor, exempelvis Järfvafältets, hvarom säkerligen många af herrarne haft tillfälle att taga närmare kännedom. I mycket stor utsträckning hafva de värnpliktiges arbete tagits — och jag kan icke tänka mig annat än att det är tillbörligt att säga: *måst* tagas i anspråk för sådant.

Så hafva förhållandena utvecklats sig, och den, som tagit de

af de utlåtanden, som ställts till lagutskottets förfogande, lär icke kunna bestrida, att dessa i stort sedt hart när undantagslöst genom uppgifter om faktiska förhållanden och sålunda icke endast på grundval af generella omdömen visat på att det kräfvades en långt större grad af civil arbetskraft för försvaret, än som förut varit fallit och kunde beräknas af 1905 års kommitté. Om jag nu gör det *antagandet* — för att icke onödigt åter väcka tvist genom positiva *påståenden* — att en inskränkning af de icke vapenföres öfningstid kommer att medföra behof af ökad arbetskraft, då beror frågan, huruvida ett sådant behofs tillgodoseende kommer att verka till minskning i de vapenföres soldatutbildning, gifvetvis på huruvida till försvarets disposition ställas nödiga medel för nödiga arbetens utförande. Ja, det är för den saken, som herr statsrådet icke kan lämna nödig garanti, ty den frågan afgöres af Riksdagen, och jag tror icke någon motsäger mig, om jag säger ej sällan genom gemensam votering, öfver hvilken ju regeringen icke råder. Det är icke något annat än ett känt förhållande jag talar om, då jag erinrar, att det samverkande regeringspartiet redan visat sig icke helt följa herr statsrådet vid pröfningen af krafven på hans hufvudtitel.

Om ändring i vissa delar af värnpliktslagen.
(Forts.)

Den ärade talare, som här yttrade sig före mig, gick väl i borgen för till och med ungsocialisternas försvarsvänlighet — jag citerar hans uttryck. Ja, jag vill icke underkänna hans känedom om stämningen där eller hans känsla af, hvilken vederhäftighet man kräver för en sådan borgen, utan jag måste gifvetvis draga den slutsatsen, att han icke med försvarsvänlighet menar detsamma som jag. Den försvarsvänlighet, som icke ser framåt i den omfattning, att den i tid ville ordna för det ögonblick, som kan komma, utan litat sig till sin goda vilja, när stormen redan är öfver oss — den försvarsvänligheten räknar jag icke med såsom en faktor af reellt värde för den föreliggande frågan.

Den utveckling, jag sökt gifva af den synpunkt, på hvilken jag nu lagt frågan, lär nog kunna försvara den ståndpunkt jag intagit gentemot detta spörsmål, i år som i fjor. Jag har styrkts i min uppfattning, att denna synpunkt hade sitt stora berättigande, af de förändringar i de faktiska förhållandena, som hafva inträdt, sedan Riksdagen sista gången behandlade detta ärende. Jag ser den faran, att dess löstagande från behandlingen af försvarsfrågan i hela dess vidd, kan medföra en afsevärd minskning i vårt försvars effektivitet, och jag känner icke mitt ansvar så, att jag vill flytta öfver säkerheten på det föreliggande området från lagens trygga grund till den gemensamma voteringsedelns makt.

Därmed har jag icke velat säga, att jag icke tror på möjligheten af att ordna dessa förhållanden från de synpunkter, som herr statsrådet framlade såsom väsentliga och som jag erkänner hafva sitt berättigande, eller att låta det relativt oväsentliga vika för det mera väsentliga. Men i den form, som frågan ligger, får jag

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

icke den syn på saken, att det är en möjlighet att med trygghet lösa den fri från hvad som så intimt kan beröra densamma. De högljudda ropen från agitationstalareplatserna om hvad högern vill, när det föreligger ett förslag, som syftar åt att åstadkomma så afsevärda besparingar, sakna sitt historiska berättigande. Den kungliga propositionen och det försvar, som för densamma här presterats, ha icke klarlagt den sidan af saken, huruvida en *nettobesparing* kan åstadkommas. I den kungl. propositionen finnes det icke mer än fyra rader på den sista sidan, som beröra detta spörsmål. De äro omtuggade. Det finnes ingen, som icke kan dem. Det talas ju om en *minskning* på *vissa* anslag, och då det icke talas om en ökning på andra håll, har man, där man så gärna vill det, dragit den rätt nära till hands liggande slutledningen, att några sålunda ökade kostnader icke komma i fråga. Och det kan man, om man låter försvaret betala, om man låter de vapenföres utbildningstid offras för utförande af det arbete, som nu dock faktiskt utföres af de icke vapenföre.

Här säges, att det skall ordnas bättre med arbetskrafterna, att det skall hushållas med dem, att det skall blifva bättre arbetsledning. Ja, jag har icke sport, att det blir ändring i det afseendet, att det blir någon trygghet för, att dessa arbeten, som gifvetvis till en del kunna ordnas på ett annat sätt, verkligen också blifva annorlunda ordnade; och det beror ytterst på den gemensamma voteringssedeln. Så mycket tror jag, att vi böra kunna vara öfverens om och öppet och villigt erkänna, att våra militära myndigheter under den tid, som gått, låt oss säga — efter år 1905 — visat långt större intresse och förståelse för hvads från deras sida kräfves, äfven på det ifrågavarande området. Och om än med fog det kunnat riktas och ännu kan riktas klander i det afseendet, tror jag ingen skall vägra att erkänna, att mycken förbättring har kunnat konstateras och måhända är att än ytterligare förvänta.

Reservanternas i lagutskottet beräkningar ha kritiserats. För ett inlägg i debatten rörande dessa siffror från en lekman som jag är naturligtvis ej möjligt att påkalla uppmärksamhet. Jag vill emellertid söka värja mig för den uppfattning, att den kungl. propositionens fyra rader icke lämnat någon plats för kritik. Man har icke kunnat konstatera deras riktighet eller eventuella felaktighet, på grund af att premisserna varit okända. En talare för utskottets förslag sade, att det just var för reservanternas räkning, som den här utredningen införskaffats och det är mycket möjligt, att han har rätt. Det finns äfven annat, som talar för det. Men om det öfver hufvud taget är sagdt såsom någon artighet ens mot lagutskottet, drager jag i tvifvelsmål, ty någon utredning lär väl Riksdagen ändå gärna sett, att det kommit, och är den nu reservanternas förtjänst, kanske jag också vågar säga, att arbetet, om också icke behagligt, ej varit förgäfvat. Icke om-

kastar det bevisningsbördans fördelning, icke befriar det Kungl. Maj:ts regering från att styrka befogenheten i sina antydningar om besparingar, att den åtnöjt sig med en kritik af delar af reservanternas positiva utredning.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Detta är, mina herrar, gifvetvis en fråga af räckvidd i många afseenden. De varningar, som uttalats och som höras ideligen, varningarna för att böja sig för en opinion, som man talar om finnes och som man med all energi arbetar på att, om den icke finnes tillräckligt lifaktig, få fram, äro icke för mig afgörande. Jag anser mig emellertid icke kunna med min röst motsätta mig det yrkande om en återremiss, som framställts. Om resultatet häraf hyser jag icke något tvifvelsmål.

Herr Beckman, Ernst: När man lyssnade till den siste ärade talaren, fick man nästan den uppfattningen, att, långt ifrån att någon reduktion skulle kunna göras i fråga om de till handräckning eller yrkesarbete afsedde icke vapenföre, man snarare enligt hans åskådning skulle kunna vänta sig, att ytterligare tillskott till desse icke vapenföres antal behöfdes.

Men föga synes det mig stämma med den allmänna värnpliktens verkliga mening att man på detta sätt i så stor utsträckning använder de värnpliktige.

Värnpliktsöfningarnas ändamål och syfte är ju att åt alla landets vapenföre unge män skänka den utbildning, som gör dem skickade att i farans stund kunna verksamt deltaga i försvaret af fosterlandet och dess frihet. Och en af den allmänna värnpliktens grundtankar är, att denna utbildning är icke endast en plikt, som åligger, en börda, som pålægges, utan också en företrädesrätt, som skänkes den värnpliktige. Han bör sålunda kunna förvänta, att han verkligen sättes i stånd att försvara fosterlandet, att han får den därför erforderliga utbildningen. Detta är det hufvudsakliga och egentliga målet. Och deras antal, som kallas under fanorna med denna förutsättning, må man gärna och med glädje se tillväxa.

Annorlunda är det — det kan ju icke förnekas — med dem, som användas till civilt arbete, till s. k. handräckning. Där är det tvärtom. Det ligger i den allmänna värnpliktens begrepp, att man helst ser, att värnpliktige på detta sätt användas så litet som möjligt. Att de måste inom vissa gränser härtill användas, är uppenbart; men när man beträffande det förra slaget af värnpliktige måste önska, att dess antal tillväxer, måste man beträffande det senare önska, att antalet skall minskas. Att af hela den kontingent, som under ett visst år inkallas, sannolikt närmare en fjärdedel användes till handräckningar och till civila göromål i öfrigt, kan icke anses normalt! Det är mycket naturligt, att denna proportion ej blott hos de värnpliktige själfva,

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

utan äfven hos folket i dess helhet måste väcka misstroende och oro.

Det har ofta här i Riksdagen framhållits, att alla orsaker till bristande tillit till försvarsväsendet böra såvidt möjligt undanröjas. Här har många gånger upprepats, att det är på ett nytt förtroende för vårt försvarsväsen som försvaret skall byggas. Kan man nu här se sig i stånd att aflägsna ett icke oväsentligt skäl till misstroende, bör man icke försumma tillfället därtill. Jag tror för min del att den utredning, som ligger före, är fullt tillräcklig för att man skall kunna anse såväl att Kungl. Maj:ts förslag icke skall medföra en otillbörlig minskning i de nödvändiga göromål, som *böra* utföras af icke vapenföra, som också att besparingar måste blifva en följd af detsamma. Man kan ju tvista om huru stora besparingarna må blifva, men att det måste blifva besparingar det förefaller alldeles uppenbart. Och då är det också för mig lika uppenbart att till och med de, som anse att besparingarna icke skulle blifva så stora som vi å vår sida förvänta efter den förebragta utredningen, dock böra vara med om att såsom föreslagits inskränka öfningstiden. Äfven de böra i detta fall kunna vara ense med oss om att stödja det Kungl. förslaget. Någon fullt exakt visshet kan icke vinnas förrän man pröfvat saken — alla beräkningar måste blifva i viss mån sannolikhetsberäkningar. Men i detta fall ligger för mig sannolikheten uti de beräkningar, som framlagts af Kungl. Maj:t och de af Kungl. Maj:t åberopade sakkunniga. Vid sådant förhållande finner jag mig för min del sakna anledning att ytterligare begära någon betänketid i denna fråga, utan jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ericson, Hans: Jag anhåller att med några ord få beröra förhållandena vid marinen. För närvarande ha alla vapenföra och icke vapenföra värnpliktiga vid marinen 300 dagars tjänstgöringstid. Redan nu inkallas militärbetarne, hvilka tjänstgöra endast i land, i tvenne omgångar, hvarigenom hela året kan tillgodoses och dessutom under en del däraf, under sommarmånaderna, hela kontingenten kan på en gång vara i tjänstgöring. Detta är för flottan en betydlig fördel därför att den öfriga delen af manskapet, såväl stam som vapenföra värnpliktiga, under denna tid af året i mycket stor utsträckning är till sjöss. Genom att då dessa icke vapenföra värnpliktiga finnas i land, kunna de bestrida icke allenast handräckningsgöromål i kaserner och matinrättningar m. m. utan de kunna äfven tjänstgöra på varfven såsom sjöreserv, d. v. s. såsom handräckningsmanskap för fartygen, såsom båtbesättningar, brandmanskap och dylikt. Skulle nu tjänstgöringstiden för militärbetarne inskränkas så, att under sommarmånaderna denna dubbla kontingent icke kan finnas inne i tjänstgöring, så nödvändiggör detta antingen en ökning af anta-

let militärarbetare för marinens räkning eller också att vapenföra värnpliktiga eller stammanskap måste hållas inne för att bestrida denna tjänstgöring. Någon utredning härom finnes emellertid icke. Vid marinen tjänstgöra de öfriga yrkesutbildade värnpliktiga såväl i land som ombord. Förra året var förhållandet att ungefär hälften tjänstgjorde i land och den andra hälften ombord. Nu är det alldeles påtagligt att den delen af yrkesmännen, som tjänstgöra i land, utan någon olägenhet böra kunna ersättas af civilt arbetsmanskap, men naturligtvis kommer det att förorsaka extra kostnader. Hvad däremot beträffar den delen af de yrkeskunnige, som tjänstgöra ombord, ställer sig förhållandet ganska annorlunda. De tjänstgöra då i första hand som förrådsmän, kockar, hofmästare, sjukvårdare o. dyl. Nu äro våra fartygs-expeditioner inrättade så, att de passa in med de vapenföra värnpliktigas inryckning och utryckning. Få nu de icke vapenföra olika tjänstgöringstid mot de vapenföra, innebär detta att midt under pågående fartygsexpeditioner en del af dessa förrådsmän, kockar o. s. v. skola afpolletteras, och att detta skall förorsaka betydliga olägenheter torde vara alldeles påtagligt. Jag ber också få framhålla att vi i flottan hafva en kategori värnpliktiga, som vi få från våra sjömanshus. I afseende å dessa vet man oftast ej om de äro vapenföra eller icke, förrän de inställt sig i tjänstgöring, alldenstund de kunna låta inskrifva sig genom ombud. När de befinnas vara icke vapenföra, placeras de i regel såsom förrådsmän, hvartill de synnerligen väl lämpa sig, därför att de hafva förmånen af att hitta ombord och äro vana vid förhållandena på sjön. Blir nu flottan af med dessa förrådsmän o. s. v. — i följet ett sextiotal utplacerade på olika fartyg — är det alldeles nödvändigt att i stället ersätta dem med vapenföra värnpliktiga. Detta kommer sålunda att orsaka äfven en minskning af de vapenföras antal. Detta inverkar i sin ordning därhän att fartygsrustningarna måste inskränkas och att uppgjorda planer för krigsberedskapen ej kunna följas.

Hvad sedan beträffar skrifbiträdena bör framhållas, att redan nu antalet af dessa är väsentligen mindre än behöfvat. Inskränktes tjänstgöringstiden för dem kommer detta att framkalla kraf på ökad antal civil personal och således ökade kostnader. Men hvarmed dessa ökade kostnader skulle bestridas, därom har icke lämnats något som helst besked.

Redan den 2 januari i år har chefen för marinstaben i en promemoria till sjöministern framhållit, att det för öfningen af flottans manskap samt för krigsberedskapen skulle vara synnerligen olägligt om någon inskränkning i tjänstgöringstiden för icke vapenföra blefve beslutad, och han fann sig på denna grund föranlåten att på det allra kraftigaste afstyrka en sådan inskränkning. Detta papper har dock icke kunnat återfinnas vare sig i den kungl. propositionen eller i lagutskottets utlåtande. Jag tror

Om ändring i vissa delar af värnpliktslagen. sålunda att frågan ur många synpunkter tariffvar ytterligare utredning.

(Forts.) Man har här hört från chefen för landtförsvaret att enligt hans åsikt allmänna tanken vore den, att det skulle ganska väl gå för sig att för arméns icke vapenföra värnpliktiga inskränka tjänstgöringstiden. För flottans eller marinens räkning lär en sådan åtgärd dock icke kunna ske öfver en bank. Att någon inskränkning på vissa håll kan göras är otvifvelaktigt. Jag vet nu icke hvad som skulle hindra att genom en återremiss till lagutskottet sätta våra militära myndigheter i tillfälle att skingra den ovisshet som synes råda i afseende å hvad dessa ha menat i frågan. En återremiss skulle alltså kunna hafva det goda med sig, att Riksdagen tydligen kunde få reda på hvad de ansvariga militära myndigheterna ha för uppfattning i detta ärende. Jag har exempelvis från tillförlitligt håll fått den uppgiften, att därest tjänstgöringstiden för kavalleriets icke vapenföra värnpliktiga ned-sattes till 182 dagar, komme detta att verka därhän att tjänstgöringstiden för de vapenföra vid kavalleriet komme att minskas från 365 till 317 dagar, d. v. s. med 48 dagar. Af 1901 års härordningsförslag, skall man dock finna, att öfningsstiden enligt beräkningarna skall för dessa vara 365 dagar. Är det nu meningen att minska den med 48 dagar, lär väl utbildningen icke kunna undgå att därpå blifva lidande.

Jag tror af dessa skäl att det finnes all anledning för och mycket att vinna på en återremiss till utskottet, och jag får därför biträda de framställda yrkandena på återremiss.

Herr Wavrinsky: Jag begärde ordet med anledning af yrkandet om återremiss. Grefve Hamilton började sitt anförande med att erinra om att vice talmannen yrkat återremiss och tilllade: »då blir det också återremiss.» Jag skall icke uttala något tvifvel om huru det går då vice talmannen gifvit parollen, men tills vidare vågar jag hysa den tilltro till de ledamöter af högern, som förenat sig i framställningen om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, att de icke af hvad här förekommit finna tillräcklig anledning att öfvergifva sin ståndpunkt. Men praktiskt sedt frågar jag: hvartill skall väl återremiss kunna leda? En gifven förutsättning är ju, att äfven Andra kammaren skall vara med därom, i annat fall är ju ändamålet förfeladt. Den vidare pröfning af frågan som man förväntar kan ju blott under denna förutsättning ske i lagutskottet och föreligger ej den, blir resultatet endast en uppfordran till denna kammare att fatta beslut. För att icke förlänga debatten och åter upprepa åtskilligt af hvad här blifvit sagdt, som jag annars tänkt uttala mig öfver, skall jag endast i förbigående stryka under några af de yttranden, som här framkommit.

För mig är det väsentliga att organisera arbetena af dessa

icke vapenföra värnpliktiga. Jag har framför mig en tabell, som visar i hvilka olika antal dessa äro tillgängliga vid de särskilda truppförbanden, och den gifver vid handen att ett planmässigt ordnande och utnyttjande af deras arbetskraft skulle leda till sådana resultat, att betydande delar af dem med all säkerhet blefve öfverflödiga. Jag skall icke framdraga några af dessa siffror, hvar och en vet hur i stort sedt förhållandet är. Men hvad som framför allt ter sig för mig som ett kraf här är, att de icke vapenföras arbetskraft ej utnyttjas på ett sådant sätt, att de användas för arbete, som är ägnadt att ingifva dem ovilja mot krigstjänsten. Då jag på en annan tabell som jag har i min hand finner, att t. ex. det stora öfvervägande antalet af dessa icke vapenföra hufvudsakligen användas till kökshandräkning, städning, möblers reparationer m. m. samt såsom skrifbiträden o. dyl., frågar jag mig, huru det är möjligt att denna mängd af icke vapenföra som härför användas skall komma att hysa någon kärlek till eller något *intresse* för tjänsten. Och göra de det icke, verkar det menligt på deras uppfattning af värnplikten. De som stå nära de lager af samhället som utgöra den stora massan af värnpliktiga och bland dem de icke vapenföra, de veta — och vi hafva därpå kan jag säga dagligen prof — att det allmänt råder den uppfattningen att det i allmänhet icke finnes tillräcklig användning för dessa icke vapenföra och för deras arbetskraft. Öfverallt möter den förklaringen, att »vi hafva ingenting att göra, och det är nästan med ett löje öfver hela denna anordning med icke vapenföres tjänstgöring, som uttalandena falla.

Detta kan icke vara ägnadt att höja hvarken deras disciplin eller den fosterländska andan hos dem, och det synes mig därför motverka sitt eget ändamål. Hvad som för mig här är hufvudsaken är icke så mycket besparingar i kostnaden för öfningarna som det, att de icke vapenföra ej må komma att ytterligare sprida den ovilja mot värnpliktstjänsten, som naturligtvis är en gifven följd af deras berättigade missnöje. Jag lyssnade med mycken uppmärksamhet och sympati till hvad en af mina meningsmotståndare, herr Gezelius, nyss yttrade; det var en sådan varm underström, som gaf sig tillkänna i hans anförande, när han varnade för att biträda Kungl. Maj:ts förslag, emedan det skulle föra med sig en minskning af vårt försvars effektivitet. Vi måste, sade han, ordna oss för det ögonblick som kan komma. Ja, mina herrar, här är för mig en kärnpunkt i försvarsfrågan. Det är hvarken våra rustningar, våra kanoner, våra gevär eller pansarskepp, som äro det väsentliga i vår försvarskraft. De som ständigt tala om försvaret, glömma de icke, att här fordras något annat, som för mig åtminstone är viktigare än allt detta, nämligen den lefvande fysiska men i synnerhet *andliga* kraft, som skall föra vapnen i händelse vår frihet och själfständighet skulle hotas af inkräktare? Ha de icke öra

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

för rösterna från de djupare lagren i samhället, förstå de icke att det är andra frågor, som också utgöra försvarsfrågor, än rustningar, då komma vi att medvetet undergräva vår försvarskraft. Försvaret är också en social fråga, en nationalekonomisk fråga, och icke endast en rustningsfråga, det är försvarsviljan som i farans stund är vår största kraft.

Då jag är öfvertygad om att det vid detta tillfälle gäller att se med öppen blick på denna sidan af försvarsfrågan, och då jag är öfvertygad om att det finnes möjligheter att bättre utnyttja den arbetskraft hos de icke vapenföra värnpliktiga som skulle stå till buds afven efter den inskränkning som Kungl. Maj:t här föreslagit än som nu sker, är jag angelägen om att afven denna kaminare skall visa tillmötesgående och i detta fall ådagalägga sin goda vilja. Jag har försökt att göra mig förtrogen med huru den arbetstid som uttages af de icke vapenföra användes, och då finner jag att det hvad infanteriet beträffar återstår åtskillig tid ännu som icke tages i anspråk. Jag har här framför mig en tabell från olika regementen, som visar, att på de flesta regementen den tid som uttages af dessa värnpliktige icke belöper sig till mer än 6 à 7 timmar. Redan genom att bättre utnyttja den tiden och därtill öka den till 8 timmar skulle ett så betydligt tillskott vinnas, som motsvarar den ifrågasatta sänkningen i arbetsdagar. Ju större tillgång man har på arbetskraft, desto mindre förstår man att tillvarataga den, och en inskränkning af antalet icke vapenföra skall säkert bidraga till att man med mera omsorg och mera framsynthet tillvaratager de krafter som finnas. Då jag är öfvertygad om att den mängd af icke vapenföra, som nu utan att tillföra armén något tillskott af kraft endast förlorar sin tillgifvenhet och sin respekt för försvaret, i hemorten långt bättre skulle kunna utnyttja sin arbetskraft och långt mera behövas, ber jag få yrka bifall till lagutskottets framställning.

Herr statsrådet Petrén: Jag föranleddes att begära ordet, då en talare på blekingebänken nyss framhöll, att en återremiss af ärendet skulle vara till gagn därför, att de militära myndigheterna då skulle kunna få tillfälle att framlägga sina synpunkter i frågan utöfver hvad hittills skett. Den senaste talaren har redan vidrört denna sak, men då jag finner den vara af stor vikt i och för den votering, som förestår, skall jag be att få ytterligare stryka under, hvad nämnnda talare berörde. Det finnes väl ingen, som är tveksam om, huru ställningen ligger i denna fråga uti medkammaren. Här föreligger ju ett enhälligt utlåtande från Andra kammarens ledamöter i utskottet; och det finnes väl ingen anledning tro annat, än att definitivt beslut i öfverensstämmelse därmed fattas i den kammaren under dagens lopp. Finnes det då något praktiskt skäl för Första kammaren att nu för sin del återremittera frågan? Hvad blir påföljden däraf, och hvad kan

man därigenom vinna? Det är väl tydligt, att hvad man vinner, *Om ändring i vissa delar af värnpliktslagen.* det är allenast, att man får om några dagar ett nytt betänkande från lagutskottet, som i några få ord innehåller en hemställan till Första kammaren att, sedan Andra kammaren fattat definitivt beslut i frågan, också för sin del fatta beslut däri. Det finnes ingen möjlighet för, att detta utskottsberäkande komme att innehålla några ytterligare utredningar, eller att de upplysningar, som vederbörande talare i Första kammaren förvänta sig, skola däruti inrymmas. Däremot kan jag förstå, att det finnes personer i Första kammaren, som förmena, att utredning i frågan ej föreligger i sådant skick, att de i denna stund äro beredda att ställa sig för eller emot förslaget. Jag har känsla för ett samvetstryck af denna natur, men jag vill ha sagt, att man genom en återremiss ej vinner någon ny utredning från utskottets sida, utan endast ett uppskof på några dagar med att fatta definitivt beslut.

Det kan icke förnekas, att då man i dag åhört debatten i denna fråga, tanken ledts tillbaka till de uttalanden, som däri gjordes vid sistlidne riksdag. Det var då ej fråga om i lagutskottet, som jag då tillhörde, att infordra några uppgifter för att få fram de beräkningar, om hvilka vi i dag debattera. Ej heller i någon af kamrarna var därom något tal. Saken låg dock förra riksdagen i hufvudsak före lika som nu. Den kungl. propositionen innehöll nämligen då som nu förslag att för cirka fem sjettedelar af dem det gäller eller de s. k. militärbetarna sänka antalet tjänstgöringsdagar till ett halft år. Det är ej en punkt, som härutinnan skiljer Kungl. Maj:ts förslag då och nu. Den enda skillnaden är storleken af den vinst som ställts i utsikt — den var i fjol väsentligt lägre än i år; men jag vill fråga, huruvida den omständigheten är ägnad att verka till förmån för den ståndpunkt, som här i dag af majoritetspartiet häfdats. Jag tror det för min del icke. Här har uttalats, att man stod på en riktig ståndpunkt i fjol, då man förmenade, att, om man än ansåge sig kunna skära bort på en viss punkt af försvaret, man ej borde göra det, förrän man såg, att man finge en motsvarande vinst på annat håll. Jag tror icke detta är att handla klokt. Min uppfattning är fastmera, att, därest man är öfvertygad om, att man på vissa punkter af försvaret kan göra besparingar utan att försämra försvarets styrka, man då må skära bort å dessa punkter och såmedelst göra besparingarna oförtöfvadt utan att vänta på vederlag å andra håll. Det är bestämdt icke i försvarets intresse att häfda en motsatt princip. Jag tror, att det var synnerligen kloka ord, som uttalades af friherre De Geer, då han vädjade till kammaren att, äfven om man på vissa håll hyste tvekan att nu slå in på hvad han kallade försökets väg, dock i frågan visa den tillmötesgående politik, om hvilken det tidigare i år här talats.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Jag skulle vidare vilja säga, att de tre utskottsledamöternas reservation enligt mitt förmenande bygger på felaktiga premisser. Här gäller ju att bedöma frågan: är det eller är det icke att förvänta besparingar af det förslag, som framlagts? Reservanternas hafva formulerat sin utgångspunkt i frågan härom på följande sätt i betänkandet, där det säges, att »det är väl att märka, att 1905 års kommitté, då den föreslog afkortningen, utgick därifrån, att civila arbetare skulle utföra det arbete, som genom minskning i de värnpliktigas tjänstgöringsdagar gick förloradt. Att detta icke skulle vara nödvändigt har oss veterligen icke heller sedermera gjorts gällande, än mindre bevisats.» Detta är utgångspunkten för de tre reservanternas resonemang, således att antalet tjänstgöringsdagar, som nu fullgöras af icke vapenföra, skall, i alldeles lika utsträckning som det minskas, behöfva flyttas öfver på civil arbetskraft, och härpå hafva de byggt hela den sifferberäkning, som de framlagt. Jag vill om detta säga, att den utgångspunkten icke är riktig. Vill man gå tillbaka till det kommittébetänkande, som ligger till grund för detta förslag, så finner man, att den är en annan. Man skall då finna, att kommitterade förutsatt en begränsning i antalet tjänstgöringsdagar för det arbete, som af de icke vapenföra utföres. Det säges nämligen i betänkandet, att det synes som om de icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöring »skulle erhålla så stor omfattning och medföra så betydliga utgifter, att det måste tagas under allvarligt öfvervägande, huruvida icke inskränkningar och besparingar på detta område böra och kunna genomföras». Denna tankegång fullföljer sedan kommittén på följande sidor i betänkandet. Den säger sålunda, bland annat, att »anmärkningarna mot att misshushållning ägt rum med den arbetskraft, hvilken lämnas af militärarbetarna, torde icke helt och hållet hafva saknat berättigande», och »det torde dock kunna ifrågasättas, huruvida alla af militärarbetarna utförda arbeten varit så angelägna, att de skulle kommit till utförande, därest icke en jämförelsevis riklig tillgång på arbetskraft förefunnits» m. m. Således bygger kommittén på den utgångspunkten, att för detta af de icke vapenföra utförda arbetet i verkligheten icke behöfves så stort antal tjänstgöringsdagar som därför tagits i anspråk. Reservanternas i utskottet åter utgå från en motsatt uppfattning och hafva därför icke kunnat komma till ett riktigt slut, ty är premissen oriktigt, blir gifvetvis slutet ock oriktigt.

Jämväl de militära myndigheter och den s. k. generalskommissionen, som haft att granska kommitténs arbete, hafva i förenämnda hänseende haft samma utgångspunkt som kommittén. Generalskommissionen säger sålunda i ingressen till sitt yttrande, »att en begränsning af de icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöring till det verkliga hehofvet är, såsom framhålles i Riksdagens skrifvelse den 19 maj 1904 angående uttagning af icke

vapenföra värnpliktiga, påkallad med hänsyn till de stora kostnader de åsamka statsverket». Det är således icke kommissionens mening att bereda ersättning genom motsvarande antal tjänstgöringsdagar af civila arbetare, hvilka gifvetvis måste betinga minst lika stora kostnader. Kommissionen fortsätter vidare: »Tjänstgöringen bör därför i fråga om militärarbetarna ordnas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det förslag, som afgifvits af kommittén angående icke vapenföra värnpliktigas uttagning och tjänstgöring. Denna kommitté anser, att tjänstgöringstiden bör inskränkas till etthundraåttio dagar» etc.

På samma sätt förhåller det sig med den stora försvarskommitténs betänkande, vid hvilket icke finnes fogad någon reservation i denna punkt. Det är gifvetvis efter en ingående pröfning af denna fråga, som försvarskommittén kommit till detta resultat om nedsättning i tjänstgöringstiden för de s. k. militärarbetarna.

Enligt mitt förmenande är det en bestämd vinst att inregistrera i frågan sedan dess behandlingen under fjolåret, bestående däri, att fyra af reservanterna nu kommit till en annan ståndpunkt så till vida, att de nu i sina reservationer medgifva vinsten af »en ur flera synpunkter önskvärd lika lång tjänstgöringstid för alla icke vapenföra». Ty därom allenast stod tvisten mellan kamrarna i fjol. Den gällde icke tjänstgöringstidens längd för de s. k. militärarbetarna, ty därom voro alla då ense, att man för dem kunde gå ned till 182 dagar. Utan tvisten stod om, huruvida man skulle hafva en längre tjänstgöringstid för dessa, som vore yrkeskunniga och de med dem likställda skrifbiträdena. Meningen inom Andra kammaren var härutinnan, att det icke borde ställas så till, att därför att en icke vapenför vore yrkesman, skraddare eller skomakare, e. d., han skulle hafva väsentligt tyngre plikter såsom värnpliktig gentmot fosterlandet än andra icke vapenföra, bara därför att staten därigenom ansåges kunna hafva någon ekonomisk vinst. Ty försvarsintresset kräfde icke längre tjänstgöringstid af dessa värnpliktiga. Denna ståndpunkt delas af folket ute i landet; och det på starka fullgoda skäl. Det är därför glädjande att finna, att reservanterna från Första kammaren nu gått med på denna uppfattning. Detta stridsämne mellan kamrarna har sålunda nu försvunnit, men nya positioner skymta i stället fram. Man strider nu om, huruvida det genom förslagens genomförande uppkommer en verklig besparing eller icke, och huruvida försvarsväsendet på ett eller annat sätt kan taga skada af en minskad tjänstgöringstid för dessa värnpliktiga. Jag har förut framhållit, att de tre reservanternas utgångspunkt i besparingsfrågan efter mitt förmenande icke är riktig, och jag skall nu icke närmare ingå därpå. De bruttosiffror, som härutinnan framlagts från Kungl. Maj:ts sida, äro för

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

landtförsvarets del 660,000 kronor eller nu senast 632,000 kronor, och för sjöförsvarets del omkring 130,000 kronor.

Den andra frågan är, som sagdt, denna: är det anledning tro, att försvarsväsendet genom detta förslags genomförande kommer att lida något men. Jag är ju för egen del icke sakkunnig i denna fråga, men under ärendets behandling har jag blifvit öfvertygad om att man kan göra denna afkortning i tjänstgöringstid utan men för försvaret. Jag vill till stöd för denna uppfattning visa hän på hvad som i denna kammare brukar tillerkännas ett starkt vitsord i dylika frågor, den militära sakkunskapen på området. Jag åberopar i sådant hänseende 1905 års kommittés samtliga medlemmar och ledamöterna i den enhälliga generalskommissionen samt vidare de militärer, som sutto i den stora försvarskommittén, och hvilka så sent som vid 1911 års ingång omfattade samma mening i fråga om militärbetarnas tjänstgöringstid, som nu af Kungl. Maj:t föreslås. Så att nog tror jag, att goda skäl finnas för den af Kungl. Maj:t intagna ståndpunkten.

Då jag sålunda vågar tro, att förslaget skall utan men för försvaret låta sig genomföras och tillika föra med sig afsevärda besparingar, hemställer jag, herr talman, att kammaren måtte biträda lagutskottets betänkande i ämnet.

Herr Håkanson: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få yttra endast några ord.

Sedan jag nu fått tillfälle att åtminstone se på de tabeller, som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet låtit utdela i kammaren, kan jag icke annat än medgifva, att dessa tabeller varit tillgängliga för lagutskottet. Den ena tabellen är dock, som herr statsrådet nämnde, numera omarbetad. Då det funnits nödigt att utdela tabellerna i kammaren, anser jag det riktigt, att kammarens ledamöter få tillfälle att taga kännedom om desamma. Detta tillfälle skulle beredas dem, om kammaren bifaller det framställda yrkandet om återremiss. Jag ber därför att få återtaga mitt yrkande om bifall till reservationen och för-ena mig i yrkandet om återremiss.

Herr Lantto: Efter hvad som i dag yttrats har jag icke mycket att tillägga. Jag vill emellertid påpeka, att bland de yrkeskategorier, som upptagas såsom varande till nytta, finnes en del, exempelvis boktryckeri- och bokbinderiarbetare, hvilka gå som skrifbiträden utan göromål eller trängas såsom handräckningsmanskaf. Då chefen för landtförsvarsdepartementet har försäkrat, att det icke skall skada landets försvar, om dessa arbetare hemförlofvas något tidigare, så verka reservationerna såsom den obotfärdiges förhinder. Jag får därför instämma i de uttalanden, som gjorts till förmån för utskottets hemställan.

Jag kan icke underlåta att erinra om ett yttrande, som falldes i denna kammare vid 1910 års remissdebatt af en ledamot på kronobergsbänken. Han sade, att högerens förnämsta uppgift var att vinna de svenska arbetarnas förtroende. Här är ett osökt tillfälle att taga ett steg för vinnande af detta förtroende och att gifva på hand, att de värnpliktiga ha något att räkna på från det hållet.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ingeström: Jag skall be att få påpeka, att den beräkning å besparingar, som uppgjorts af reservanterna är i hög grad missvisande. Man har kommit till en dagskostnad af endast 1 kr. 31 öre för hvarje icke vapenför, men denna summa har tillkommit på ett ganska lättvindigt sätt. Ty om man tager i betraktande, att de icke vapenföra äro inkallade i tjänstgöring åtskilliga veckor, då de vapenföra äro hemma, måste gifvetvis till denna dagskostnad läggas utgifterna för den personal, som erfordras för mathållning m. m., och slutligen åtgå ända till tio procent för att passa upp på de nittio procenten, och borde väl kostnaden för dessa fördelats på de öfriga, då vi få den verkliga dagskostnaden betydligt öfverstigande 1 kr. 31 öre.

Det har framhållits, att antalet icke vapenföra icke är större än att tillräckligt och lämpligt arbete för dem kan beredas, och att, om man inskränker de icke vapenföras tjänstgöringstid, deras göromål i stället måste utföras af de vapenföra. Kanske detta är förhållandet i något enstaka fall. Men jag är öfvertygad, att om de icke vapenföra lämpligen utplaceras på olika truppförband, skall detta förhållande icke äga rum. Det framgår af dessa handlingar, att de icke vapenföra ökats med 18 %, men det har icke af någon påvisats, att göromålen för de icke vapenföra på något håll ökats med samma procent. Jag tror, att deras arbete kommer att bli mindre i den mån de nya och modernt inredda kaserterna bli färdiga.

Det har vidare framhållits, att det vore rent af svårt för befälet att hitta på arbete för de icke vapenföra. I den uppfattningen har en annan talare, herr Gezelius, fullkomligt styrkt mig. Han sade nämligen, att vid ett regemente de icke vapenföra användts att lägga grund för kasernbyggnad och anordna skjutbanor, således tillfälligt arbete, som icke återkommer. Det var för öfrigt ett tydligt bevis på, att det icke fanns tillräckligt med ordinarie arbete vid lägerplatsen för dessa icke vapenföra. I min hemtrakt, där nu i dagarna de icke vapenföra inkallas, brukar vid denna tid finnas mycket snö, och i vanliga fall är det då enkelt för befälet, ty det vet, hvartill de icke vapenföra skola användas. De få skotta snö. Men i år blir det svårare att sysselsätta dem, det finnes icke någon snö, såvida det icke blir något yrväder i slutet af mars. Och när sommaren kommer, ha de litet att göra.

Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)

De icke vapenföra hafva i stor utsträckning utlånats till traktens jordbrukare till hjälp vid diverse arbeten. Jag har varit i den lyckliga omständigheten att under två af de senaste fem åren få sådan hjälp. De icke vapenföra ha nämligen tagit upp min potatis. Och det är ej så ringa arbete, ty jag sätter nämligen icke så litet potatis; för arbetet åtgå minst 30 à 40 dagsverken årligen, men därvid har jag konstaterat, att arbetsintensiteten är liten. Jag har därför gifvit de värnpliktiga en krona per man om dagen, och då blef det bättre, men jag kan försäkra herrarne, att dessa 2 kronor 8 öre har staten aldrig fått för dessa arbeten. En annan jordbrukare har fått använda de icke vapenföra till att täcka en uthuslänga med stickor. Vid ett tillfälle under en öfning gick ett staket, som stod utmed en landsväg, sönder under brådaste hafreskörden, och ägaren tyckte icke, att det var behagligt att lega folk till att laga det, utan han telefonerade till regementsexpeditionen och bad den styra om, att staketet sattes i ordning. Det dröjde icke en timme förr än 1 korpral och 10 man infunno sig och gjorde detta mycket ordentligt, men icke tror jag, att kronan fick 2 kronor 8 öre per man för det.

Att befälet sålunda har svårt att hitta på arbete till de icke vapenföra, tror jag, att både herr Gezelius och jag kunna konstatera. Man har talat om värnpliktens uppfostrande betydelse, men icke kan det vara något uppfostrande för 100 man att gå på en lägerplats och nästan slå dank under nära ett helt år.

Vidare har man talat om höjande af arbetsintensiteten, men icke bidrager detta förhållande att öka arbetsintensiteten. Genom att afkorta öfningstiden för de icke vapenföra sparar man penningar och arbetskraft för vårt land. På grund häraf ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Klefbeck: Då en ärad och erfaren representant på Dalabänken icke var riktigt snäll mot mig, nödgas jag med ett par ord försvara mig emot honom.

Jag betviflar, att man kan draga en sådan slutsats af hvad jag yttrade, som han gjorde. Om jag uttryckte mig så illa, att man skulle kunna med något hårdragande göra detta, så protesterar jag mot, att jag i något afseende menat det. Han vet lika väl som jag, att ungsocialisterna stå betydligt till vänster om oss, och att mellan dem och oss råder den skarpaste strid, så att det icke ett ögonblick kan falla mig in att gå i borgen för dem. Han vet också, att jag, när jag yttrade mig, icke alls gaf mig in på frågan om mitt partis ståndpunkt i själfva försvarsfrågan, eller om mitt parti vill göra något, för att vi skola kunna vara redo i ett eventuellt kritiskt läge. Om den saken yttrade jag mig icke alls — och icke heller nu vill jag göra något uttalande — utan mitt syfte var att, innan jag gick in på något

afhandlande af frågan, bemöta en invändning, som vid många tillfällen riktats emot oss, nämligen att vi vore fullständigt bejakade af försvarsolust eller rent af försvarsnihilism. Jag ville gentemot det framhålla, att detta så lite är fallet, att jag trodde mig kunna påstå, att till och med våra ungsocialister, om det gällde vår frihet, ville med oss göra hvad på dem ankomme.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Vidare vill jag be att få påpeka, att syftet med hvad jag sade var att på detta sätt få fram, att mitt yttrande och mitt votum icke var på förhand gifvet på grund af någon sådan hela partiets ställning till försvarsfrågan, utan att jag ville se den förevarande frågan rent sakligt och däraf låta mitt votum bestämmas. Jag är öfvertygad om, att denna del af den stora försvarsfrågan är af betydligt underordnad vikt, jämförd med de många andra och större. Ser man hvad jag yttrade från denna synpunkt, tror jag, att jag bör anses hafva fredat mig mot den slutsats nämnde talare gjorde med anledning af mitt yttrande i dag.

Jag vill yttra mig om en liten sak till. Samma talare uttalade en undran, om det arbete, som nu verkställes af de icke vapenföra, skulle kunna bättre ordnas. Härom finnes icke någon utredning, sade han. Jag har den förhoppningen, att våra militärer, som hafva sig förelagdt att sköta och indela detta arbete, nu stå på en ståndpunkt, som gör dem bättre skickade till att fullgöra detta åliggande, än för några år tillbaka. Jag menar också, att om detta förslag går igenom, blir det lättare för dem att ordna det på ett tillfredställande sätt, ty efter ett antagande af detta förslag blir icke frågan för dem denna: hvad skall jag få att gifva alla dessa icke vapenföra att göra, utan frågan blir denna: hvilka skall jag skicka till detta nya och angelägna arbete, som i dag skall utföras. Från denna synpunkt förefaller det mig, att ordnandet af arbetet skall blifva lättare än under nu rådande förhållanden.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Holmquist: Jag trodde, då jag först fick i min hand betänkandet i den föreliggande frågan, att här åtminstone skulle vara ett gebit, där man kunde hafva förhoppning om att ett ögonblick de olika partierna verkligen kunde enas. Denna debatt har tagit mig ur den villfarelsen. Jag begärde ordet med anledning af min länskamrat och vän herr Gezelius' yttrande, och jag ber liksom den föregående talaren få uttala mina stora sympatier för den varma underström, som fanns i herr Gezelius' anförande.

I ett par afseenden tar jag emellertid afstånd från honom. Han sade: den föreliggande frågan är en lagfråga, en fråga, där skapande af en ny ställning beror på båda kamrarnas sammanstämmande beslut. En del andra stora frågor, som röra försvarsväsendet, bero på gemensam votering. Herr talman, om man har den uppfattningen, tror jag — därest man såsom jag har den

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

känslan att det föreliggande förslaget är billigt och rättvist — att man genom ett bifall till detsamma skapar en bättre stämning för de gemensamma voteringarna.

Det har sagts, att i landet finnes en opinion till förmån för det föreliggande förslaget. Det är fullt riktigt. Jag är fullkomligt ense med herr Gezelius att icke falla undan endast för en opinion, men då denna är fotad på billighetens kraf, så har man icke blott rätt utan och skyldighet att tillmötesgå den.

Då jag ser på det hufvudargument, som förekommer i reservanternas yttrande, så går det efter min mening ut på, att vi icke kunna nå något ur alla synpunkter och för all framtid giltigt resultat, och att man därför skall företaga ny utredning. Är det någon, som tror, att man med aldrig så lång utredning skall nå den punkten, dit detta yttrande i sak pekar?

Det nämndes af herr Trygger, att han ville gå med på ett förslag, om det vore öfvervägande sannolikhet för att åtgärden innebure ett bättre tillstånd. Detta är fullständigt min mening också, och därför att jag anser den föreliggande utredningen klart peka i denna riktning vill jag gå med på förslaget.

Nu har det sagts, att här utdelats en del handlingar, som kammarens ledamöter icke haft tillfälle att fullständigt taga kännedom om. Detta må vara riktigt. Men jag gillar fullkomligt den uppfattning, som herr Petré uttalade, nämligen att en återremiss icke skulle kunna föranleda annat från utskottets sida än en hemställan till kammaren att fatta ett positivt beslut. Ty det lärer väl icke någon i denna kammare tro, att Andra kammaren går med på en återremiss. Då har ur synpunkten af själfva ärendets behandling en återremiss knappast något verkligt värde.

Jag har såsom gammal ämbetsman haft tillfälle att se ganska många stora frågor under utredningens form, men huru jag än letar i mitt minne, kan jag icke finna någon fråga, som till den grad noggrant skärskådats under lång tid, af olika myndigheter och från olika synpunkter. Jag ber att få trötta kammaren med att upprepa, att frågan underställts 1905 års kommitté, underställts cheferna för generalstabens och flottans stab samt underställts 1907 års generalskommission, 1907 års försvarskommitté, de nu sittande försvarsberedningarne, två särskilda regeringar och slutligen, men icke minst, Riksdagens båda kamrar, som i den väsentligaste delen fattat likartade beslut. Finnes det öfver hufvud många frågor, som till den grad skärskådats och till den grad lyckats samla kraft? Nej, mina herrar, jag tror, att om frågan nu faller, den faller — såsom så många gånger sagts och här med allra största skäl kan sägas — och måste falla framåt. Om den här fälles, tillåter jag mig åtminstone uttala den meningen, att det vapen, med hvilket den fälles, icke är taget från saktighetens arsenal.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Endast några ord!

Med stor uppmärksamhet åhörde jag statsrådet Petrén's fina uttalande i denna fråga. Men det var några saker däri, som väckte min förvåning, såsom t. ex. det sätt hvarpå herr statsrådet åberopade auktoriteter som stöd för att vi böra gå med på en nedsättning beträffande militärbetare. Dessa auktoriteter voro 1905 års kommitté, generalskommissionen och försvarskommittén. Det förefaller ganska egendomligt, att han icke samtidigt fäste uppmärksamheten på, att generalskommissionen och försvarskommittén *afstyrkte* Kungl. Maj:t's förslag med afseende å sådana icke vapenföra, som icke äro militärbetare. Skall auktoriteten betyda något i den ena delen, skall den väl äfven betyda något i den andra!

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*
(Forts.)

Men hvad som särskildt väckte min uppmärksamhet var, att herr statsrådet alldeles lämnade ur räkningen det yttrande, som med anledning af 1905 års kommittés betänkande år 1906 afgafs af chefen för generalstaben och chefen för flottans stab. De förklarade däri, att behovet af de icke vapenföra icke kunde fastslås, förrän regementena fingo sina förläggnings- och tjänstgöringsförhållanden slutligt ordnade. Och på grund däraf föreslogo dessa höga auktoriteter — kanske de allra förnämsta — att man visserligen borde ändra värnpliktslagen, men borde ändra den så, att den kunde tänjas efter de faktiska förhållandena. Man skulle kunna med afseende å de icke vapenföra afkorta det antal dagar som bestämts för de vapenföra, om man anpassade sig efter förhållandena hela tiden ända tills det slutliga genomförandet af värnpliktslagen ägt rum och man kunde fatta definitivt beslut. Ja, dessa stabschefer äro väl auktoriteter, och det förslag, de framställt, är väl ett klokt förslag.

Slutligen vill jag med afseende å hvad som anfördes af den talare på kopperbergsbänken, som senast yttrat sig, be att få säga några ord. Han sade, att man icke kan tvifla på, att Andra kammaren skall bifalla utskottets förslag, och då komme en återremiss att fördröja sakens behandling endast med ett par dagar, ty svaret från utskottet skulle blott bli en hemställan, att Första kammaren måtte fatta beslut. Hvad Andra kammaren kommer att göra, det är väl något, som man icke kan yttra sig om, innan den fattat beslut. Men därmed må vara huru som helst. Det är vår skyldighet att gifva Andra kammaren tillfälle att fatta ett annat beslut för att undanröja de tvifvel, som hos många i denna kammare finnas om möjligheten att genomföra hvad Kungl. Maj:t föreslår. Sedan må Andra kammaren på sitt ansvar handla, som Andra kammaren finner för godt. Vi handla såsom vi äro skyldiga oss själfva och denna kammare.

Herr statsrådet Petrén: Jag finner mig föranlåten att med anledning af herr Tryggers yttrande säga ett par ord till svar.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

Han har tydligen missförstått mitt yttrande, och jag beklagar, att jag genom mitt sätt att uttrycka mig föranledt detta.

I mitt anförande betonade jag uttryckligen, att hvad angår de fem sjättedelarna af de icke vapenföra, som det här gäller, eller de s. k. militärarbetarna, kamrarna vid fjolårets riksdag voro ense.

Angående den återstående sjättedelen, yrkesarbetarna och de skrifkunniga, ligger frågan så, att det icke kan inverka på själfva försvarets styrka, om deras tjänstgöringstid nedsättes till ett halft år. Hvar och en som vill läsa igenom de betänkanden, som finnas i frågan, inser snart, att det spörsmålet är en enbart ekonomisk fråga. Det är en sak, som icke inverkar det ringaste på själfva försvarets styrka, utan har allenast afseende å, huruvida staten af denna sjättedel skall taga ut längre tjänstgöringstid i syfte att staten därigenom skall göra en förtjänst.

Herr Trygger invände också mot mig, att jag icke fäst mig vid hvad cheferna för generalstaben och flottans stab 1906 yttrat angående 1905 års kommittés betänkande. Jag vill därpå svara, att chefen för generalstaben finnes bland de män, som vid 1910 års slut undertecknat försvarskommitténs betänkande, och att han däri icke afgifvit någon reservation i denna punkt.

Herr vice talmannen: Under diskussionen har mycket förekommit, som jag skulle ha lust att besvara, men det skall jag icke göra. Ett uttalande kan jag dock icke låta gå förbi utan att mot detsamma inlägga min allra allvarligaste protest, och det var de ord, med hvilka herr Holmquist slutade sitt anförande, när han vågade uttala, att, om utskottets förslag afsloges, detta skedde icke på sakliga grunder, utan af andra skäl. Det har han icke rätt att säga, äfven om han misstänker det, och jag vågar försäkra, att de, som äro eller hafva varit motståndare mot detta utskottsbetänkande, ha varit det uteslutande på sakliga grunder, af fruktan att ett bifall till detta betänkande skulle medföra ett försvagande af vår försvarskraft därigenom, att, om de icke vapenföra på detta sätt befriades från tjänstgöring, de vapenföra skulle komma att få utföra deras arbete. Detta i afseende på hvad som förut sagts.

Så ber jag till sist att få till protokollet uttala min förvåning öfver, att, då det här har yrkats återremiss, samtliga talare ifrån de liberala och socialdemokratiska partierna motsatt sig detta yrkande. Då jag yrkade återremiss var det för mig ganska antagligt, att det icke skulle medföra omedelbart annan effekt, än att kammaren vid ett närliggande plenum från lagutskottet skulle erhålla en hemställan att fatta beslut. Ty jag föreställer mig, att Andra kammaren bifaller utskottets betänkande. Mitt yrkande innebar således ingenting annat än en bordläggning af ärendet i denna kammare ett par tre dagar — eller hvad det

kan bli. Och det skäl, som anfördes för ett sådant yrkande, nämligen att vi i dag fått en hel del uppgifter, som för oss i kammaren varit okända, synes mig vara fullt tillräckligt skäl för en begäran, att vi måtte få se på saken och granska den ännu en gång för att sedan kunna med lugnt medvetande votera på det ena eller andra sättet. Det förvånar mig verkligen, att man vill neka sitt bifall till en sådan begäran. Jag förstår icke skälet till detta. Ty något skäl därtill har verkligen icke blifvit anfördt. Må voteringen om återremissyrkandet utfalla huru som helst. Men det vill jag hafva till protokollet antecknadt, att dessa två partier verkligen vilja förmena oss att få taga kännedom om de nya handlingarna, och att detta åtminstone icke är ägnadt att bidraga till ett vänligt och trefligt humör i kammaren.

Jag vidhåller mitt yrkande om återremiss.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Herr Holmquist: Herr vice talmannen såsom kammarens custos morum har behagat att apostrofera mitt efter min uppfattning icke så farliga uttalande, att jag för min del icke kan finna, att det vapen, som användts, har saktighetens prägel. Ja, om vi jämföra det med det uttalande, som herr vice talmannen riktade mot det parti jag tillhör, att vi skulle vilja hindra vare sig herr vice talmannen eller andra att taga kännedom om de handlingar, som här föreligga, för att såmedels hindra dem att få den utredning och sakkunskap som behöfves, ber jag att med lika stark känsla få tillbakavisa detta hans uttalaude. Jag skulle ha varit tacksammare, om herr vice talmannen behagat upplysa mig hvad som mellankommit sedan förra årets debatt i frågan och förmått honom att ändra ställning — något som för mig bestämdt uppgifvits hafva skett — från föregående år tills nu.

Herr von Friesen: Jag begärde ordet med anledning af den ärade vice talmannens yttrande, som gick ut därpå, att någon skulle förmena majoriteten här i kammaren att närmare se på denna sak. I detta hänseende har ju majoriteten själf rätt att bestämma. Däremot ha de, som redan äro klara med sin uppfattning angående utskottets förslag, naturligtvis rätt att yrka bifall till sin mening. Om herr vice talmannen hade tillhört minoriteten, kunde han ha talat om förtryck. Men nu kan han icke göra det.

Herr statsrådet Bergström: Herr talman! Det är två synpunkter, som ha behärskat denna debatt, den ena en omtanke, den andra en farhåga — omtanken om att icke utgifterna för försvaret skola komma att afsevärdt ökas därigenom, att en minskning i de icke vapenföras tjänstgöring skulle behöfva ersättas med civilt arbete, farhågan för att de vapenföra skola i stället för de icke vapenföra få utföra arbetet.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

(Forts.)

Ja, mina herrar, om jag nu med ett par ord skulle sysselsätta mig med dessa synpunkter, vill jag med afseende å denna farhåga framhålla, att meningen med militärarbetarinstitutionen ju aldrig har varit, att vapenföra värnpliktiga icke skola få sysselsättas med handräkningsgöromål, sådan handräkning nämligen som af dem kau utföras utan intrång på öfningstiden.

Och hvad beträffar den andra synpunkten, denna omtanke som här fått så starka uttryck, vill jag endast fråga: om t. ex. ett par icke vapenföra hemförlofvas, iro herrarna då, att man under nuvarande förhållanden genast i stället behöfver sätta in civil arbetskraft? Nej, det gör man säkert lika litet, som i fall t. ex. 6 eller 7 af de vapenföra skulle öfverföras till icke vapenföra, man då toge och afskedade ett motsvarande antal civila arbetare. Det är ju alldeles klart, att om man ordnar arbetet på ett bättre sätt än hvad under nuvarande förhållanden kunnat göras, och om man bättre utnyttjar arbetskraften, man skall utan större svårighet kunna minska den tjänstgöringstid, som fastställts för de icke vapenföra.

Jag vill, särskildt med hänsyn till hvad här blifvit sagdt ifrån ett par militära håll, med afseende å både armén och flottan erinra om att inkallandet af icke vapenföra värnpliktige ju ständigt regleras i kommandoväg genom i sådant hänseende meddelade föreskrifter. Nu är förhållandet enligt förevarande lagförslag, liksom enligt det förslag, som i fjol förelåg, att denna reglering för framtiden underlättas i synnerligen hög grad genom vissa där föreslagna bestämmelser, nämligen bestämmelserna att tjänstgöringen skall fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren. Detta kommer att göra hela detta institut vida mera tänjbart, än det varit hittills. Och det är min fullständiga förvissning, att man i kommandoväg skall kunna tillgodose de anspråk med afseende på ett lämpligt utnyttjande af de värnpliktiges arbetskraft, som kunna komma att ställas från de olika truppförbanden.

Jag vill här till sist säga några ord med anledning af ett yttrande af en talare på göteborgsbänken, hvilken förutsatte, att jag vid en öfverläggning med generalstabschefen skulle ha missförstått ett yttrande af denne, då han lämnade mig en redogörelse för de förarbeten, som uti visst afseende hade utförts inom generalstaben under fjolåret med hänsyn till försvarsväsendet och kostnaderna för detsamma. Jag vill, då han förutsatte, att jag skulle hafva missförstått generalstabschefen, fästa den ärade talarens uppmärksamhet på, att när sådana ingående arbeten ägt rum i generalstaben, då finnes resultatet af dem naturligtvis på papperet. Och äfven i den punkt, som jag vidrörde, fanns resultatet på papperet, så att något missförstånd har icke i det afseendet kunnat komma i fråga. För öfrigt är det ju här med

stor och, enligt hvad mig synes, tillräcklig styrka eriuradt om, att såväl generalstabschefen som andra framskjutna representanter för flottan liksom för armén i det ena utlåtandet efter det andra ha fullt tydligt i denna fråga uttalat sin mening.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

Grefve Hamilton, Carl: I anledning däraf att herr statsrådet Bergström tyckes hafva missuppfattat mitt yttrande, att generalstabschefens muntliga yttrande kunde missförstås, vill jag pointera, att jag sade: »kunde» missförstås. Jag har således *icke* sagt, att något sådant missförstånd verkligen ägt rum. I sitt första anförande framhöll emellertid icke herr statsrådet, att denna fråga om de icke vapenföras tjänstgöringstid och användning förelåg samtidigt med andra frågor rörande försvaret som behandlats inom generalstaben. Jag uppfattade åtminstone icke yttrandet så. Jag tillåter mig därför fästa uppmärksamheten på, att det är en ganska stor skillnad, om generalstabschefens yttrande innehöll *enbart* att de icke vapenföras tjänstgöringstid kunde inskränkas, eller om *samtidigt* plan förelåg afseende en ökning af *de vapenföras*. Jag är öfvertygad om, att, ifall det finnes en plan i generalstaben om vårt försvarsväsendes omdaning, denna äfven innehåller förslag att *öka* de vapenföras tjänstetid. Och i sådant fall kan det visst tagas under öfvervägande att minska de icke vapenföras. Det gäller då att väga en fördel i ett afseende mot en fördel i ett annat. Men som frågan nu ligger, lösryckt ur sitt sammanhang, finnes ingen möjlighet till afvägning. Det finnes ingen motvikt.

Eftersom jag har ordet, skall jag be att få säga, liksom den ärade talaren på dalabänken, att jag hade trott, att detta ärende skulle behandlats och kunnat behandlas uteslutande sakligt. Då jag tror och icke vill tro annat, än att större delen af dem, som ha i öfrigt andra politiska åsikter än jag, icke vill vidtaga någon åtgärd, som direkt verkar till vårt försvars försvagande, måste jag tro, att de herrar, som så ifrigt påyrka lagändringen, ha den bestämda öfvertygelsen, att en nedsättning i de »icke vapenföras» tjänstetid icke skall verka sådant försvagande. Men jag kan icke förstå, huru herrarna kunna vara så fast och fullt öfvertygade därom. Det synes mig vara en ganska anspråkslös och billig begäran af Riksdagens minoritetsparti att åtminstone få några dagar på sig att studera dessa nya handlingar och att icke nu tvingas att genast fatta beslut. Jag tycker äfven, att reservanternas begäran om ny utredning är en rimlig begäran, i synnerhet då tydligen påvisats, att de militära myndigheterna *icke* äro enhälligt för lagändringen. Jag pointerar på nytt, att den omständigheten att chefen för generalstaben anslutit sig till försvarskommitténs yttrande i denna del och icke direkt reserverat sig, icke betyder eller åtminstone icke behöfver betyda, att han,

Om ändring i vissa delar af värnpliktslagen. vid tillfrågan *nu*, i det läge frågan ligger, skulle tillstyrka den föreslagna nedsättningen i de icke vapenföras tjänstgöringstid. Herr talman, jag yrkar återremiss.

(Forts.)

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarade sig herr talmannen finna den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 66.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 6 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Under punkten 3 af förevarande hufvudtitel hade Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen bland annat att i staten för kungliga biblioteket uppföra ett kvinnligt skrifbiträde med en aflöning af 1,200 kronor, däraf 700 kronor lön, 350 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, med rätt till två ålderstillägg till lönen, hvarterda å 200 kronor, efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling före-

haft en af herr *C. Lindhagen* inom Andra kammaren väckt motion (nr 220), däri föreslagits, bland annat, att Riksdagen måtte med anledning af statsverkspropositionens förslag till fasta biträdens uppförande i staten hos vissa ämbetsverk och myndigheter besluta,

Om ändring i vissa delar af värnpliktslagen.

(Forts.)

att i första lönegruppen skulle tilläggas ett tredje ålderstilllägg å 200 kronor, så att slutaflöningen, ortstilllägg inbegripet, blefve 1,800 kronor, samt

att de föreslagna allmänna villkorens 6:e och 7:e punkter, innefattande begränsningar i kvinnas rätt att söka eller innehafva ifrågavarande befattningar, ifall hon vore gift eller trädde i äktenskap, skulle ur dessa bestämmelser utgå.

Mom. a).

Utskottet hade i nu föredragna moment på återopade grunder hemställt, att Riksdagen måtte med afslag å herr *Lindhagens* motion i hithörande delar, i staten för kungl. biblioteket uppföra ett kvinnligt biträde med en aflöning af 1,200 kronor, däraf 700 kronor lön, 350 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstilllägg, med rätt till två ålderstilllägg till lönen, hvardera å 200 kronor, efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring.

Angående fast biträde å Kungl. bibliotekets stat.

Herr *Clason*: Då vi här debatterade frågan om andra hufvudtiteln och hade före oss nedre justitierevisionen, så uppstod en principdebatt om de kvinnliga skrifbiträdenas ställning. Kammaren beslöt därvid att ur motiveringen utsluta ett stycke, som innehöll, att de biträden, hvarom det var fråga, under alla förhållanden skulle vara kvinnliga, och kammaren fattade sitt beslut med den betydande majoriteten af 85 röster mot 37, ett beslut, som således gick ut ifrån att under vissa förhållanden äfven manliga biträden skulle kunna anställas. Under debatten framhölls i flera uttalanden särskildt den tanken, att speciellt i vissa verk sådana som bibliotek och arkiv m. fl. det under vissa förhållanden kunde vara lämpligare att använda manliga biträden än kvinnliga. Det förefaller mig som om konsekvensen af den ståndpunkten då borde vara, att man här ur punkten a), utslöte ordet »kvinnligt», d. v. s. lämnade öppet, huruvida detta biträde skulle vara manligt eller kvinnligt. Det är nämligen så, att, sätter man i staten in, att biträdet under alla förhållanden skall vara kvinnligt, finns det icke någon möjlighet att utan att gå till Riksdagen göra någon ändring härutinnan. Strykes åter ordet »kvinnligt», betyder detta icke, att en kvinna icke kan anställas — och jag föreställer mig, att det under närvarande förhållanden ock blefve en kvinna — men det betyder, att man i öfverensstämmelse med den tanke, Riksdagen sist uttalade, lämnade saken öppen för framtiden, d. v. s., att, om man skulle behöfva göra en ändring, denna kan göras utan att man behöfver draga en sådan ringa fråga un-

*Angående
fast biträde d
Kungl. biblio-
tekets stat.
(Forts.)*

der Riksdagens ompröfning. Jag tror ock, att det torde vara alldeles gifvet, att under vissa förhållanden i just sådana ämbetsverk det kan vara lämpligare att hafva ett manligt biträde än ett kvinnligt. Det förekommer där åtskilliga göromål såsom förflyttning af tyngre arkivalier, böcker och dylikt, möjligen också skrifgöromål, i hvilka kan fordras kännedom om vissa äldre språk och äldre stilar, göromål, där det kan vara en fördel af att hafva ett manligt biträde.

Jag yrkar med anledning häraf att ur momentet a) uteslutes ordet »kvinnligt».

Herr vice talmannen: Andra kammaren har bifallit utskottets betänkande såsom det lyder, och det är väl således ingenting annat att göra än att bifalla utskottets betänkande. Jag yrkar bifall till detsamma.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande nu föredragna moment yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Clason*, att utskottets hemställen skulle bifallas, dock med utelämnande af ordet »kvinnligt».

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställen vara med öfvervägande ja besvarad.

Mom. b)–f).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6 och 7.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

*Ombildning
af e. o.
professuren
i praktisk
teologi m. m.
vid Uppsala
universitet.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att dels medgifva, att till godtgörelse åt en af kanslern för rikets universitet på högst ett år i sänder förordnad, i församlingstjänsten högt förtjänt och i teologiska studier väl vitsordad prästman, som skulle vara direktor för ett praktiskt öfningsinstitut inom teologiska fakulteten vid universitetet i Uppsala, måtte tills vidare från och med höstterminen 1912 användas odisponerade kontanta aflöningen enligt universitetets stat för däri uppförda extra ordinarie professuren i

praktisk teologi, utgörande med inberäkning af afkomsten från Börje prebendepastorat 4,500 kronor;

dels ock föreskrifva, att under den tid, nämnda aflöning på nyss angifvet sätt användes, det i vederbörlig ordning beräknade värdet af 6 famnar ved in natura, som i staten anslagits för berörda lärostol, skulle ingå till den vid universitetet befintliga ålders-tilläggsfonden.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft en inom Andra kammaren af herr *A. J. Christiernson* väckt motion (nr 166), däri föreslagits,

dels att docentstipendiet i praktisk teologi vid Uppsala universitet förändrades till ett liknande stipendium i religionshistoria;

dels att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts förslag om inrättande af en direktorsbefattning för ett praktiskt öfningsinstitut inom teologiska fakulteten vid universitetet i Uppsala, äfvensom å förslaget om ett extra anslag för uppehållande af undervisningen i symbolik vid samma universitet, måtte besluta om indragning af nuvarande extra ordinarie professuren i praktisk teologi darsammastädes.

Utskottet hade i förevarande punkt på anförda grunder hemställt,

I) att Riksdagen måtte

a) med afslag å herr Christiernsons motion, i hvad den afsåge dels det föreslagna praktiska öfningsinstitutet och dels indragning af extra ordinarie professuren i praktisk teologi vid universitetet i Uppsala, medgifva, att för uppehållande tills vidare och försöksvis af den praktisk-teologiska undervisningen inom teologiska fakulteten vid universitetet i Uppsala måtte tills vidare från och med höstterminen 1912 användas odisponerade kontanta aflöningen, enligt universitetets stat, för däri uppförda extra ordinarie professuren i praktisk teologi, utgörande med inberäkning af afkomsten från Börje prebendepastorat 4,500 kronor;

b) föreskrifva, att under den tid, nämnda aflöning på nyss angifvet sätt användes, det i vederbörlig ordning beräknade värdet af 6 famnar ved in natura, som i staten anslagits för berörda lärostol, skulle ingå till den vid universitetet befintliga ålders-tilläggsfonden;

II) att herr Christiernsons i ofvanberörda motion framställda förslag om förändring af docentstipendiet i praktisk teologi vid Uppsala universitet till ett liknande stipendium i religionshistoria icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade afgifvits af herrarna *A. C. Lindblad*, *F. W. Thorsson*, *K. V. Rydén* och *N. E. Lindberg*, hvilka hemställt,

I) att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas, samt

II) att herr Christiernsons ofvanberörda motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ombildning af e. o. professuren i praktisk teologi m. m. vid Uppsala universitet.
(Forts.)

*Ombildning
af e. o.
professuren
i praktisk
teologi m. m.
vid Uppsala
universitet.
(Forts.)*

Herr Lindblad, Anders: Vid denna punkt finnes fogad en reservation, som jag hade lust att närmare utveckla, men sedan Andra kammaren nu fattat beslut i ärendet i enlighet med utskottets hemställan skall jag icke ifrågasätta att upptaga frågan till behandling och därigenom upptaga kammarens tid i onödan, utan ber att få yrka bifall till reservationen och afslag till utskottets hemställan.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande föreliggande punkt annat yrkande ej förekommit, än af herr *Lindblad, Anders*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den af honom m. fl. vid förevarande punkt afgifna reservation.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till nyssnämnda yrkande; och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 9 och 10.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

*Ominrättande
af en profes-
sur i nationalekonomi
vid
Uppsala
universitet.*

I en inom Första kammaren af herr *G. F. Steffen* väckt motion (nr 7) hade föreslagits, att Riksdagen måtte i staten för universitetet i Uppsala uppföra en professur i nationalekonomi inom den filosofiska fakulteten, med enahanda aflöningsförmåner, som tillkomme universitetsprofessorer i allmänhet, och med skyldighet för tjänstens innehafvare att vara underkastad de för dessa förmånars åtnjutande fastställda villkor och bestämmelser; äfvensom att för ändamålet höja det ordinarie anslaget till Uppsala universitet med 7,500 kronor.

Utskottet hade i föreliggande punkt på angifna skäl hemställt, att herr *Steffens* förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr *Steffen*: Jag ber att få framföra min tacksägelse till statsutskottet för dess yttrande, att det finner utredningen i motionen »angående gagnet af professuren i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten vid universitetet i Uppsala och motionärens därpå grundade förslag beaktansvärda». Samtidigt får jag gifva uttryck åt den förhoppningen, att denna för den nationalekonomiska forskningen och universitetsbildningen i Sverige, som mig synes, synnerligen betydelsefulla fråga genom detta statsutskottets välvilliga omdöme om min motion må hafva blifvit bragt ett väsentligt steg närmare sin lösning.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 12—16.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—24.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkterna 26—28.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Punkten 30.

I en inom Andra kammaren af herr *A. J. Christierson* väckt motion (nr 165) hade föreslagits, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida icke föreskrifter kunde meddelas, hvarigenom säkerhet erhöles för att docentstipendierna vid universitetet och karolinska institutet icke tilldelades docenter, som genom regelbundet arbete i enskild tjänst undandroge att ägna sig åt strängare vetenskapliga studier, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning kunde gifva anledning.

*Angående
vissa före-
skrifter i
fråga om do-
centstipendier.*

Utskottet hade i denna punkt på åberopade grunder hemställt, att herr Christiersons förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Petrén, Alfred: Då utskottet afstyrkt herr Christiersons ifrågavarande motion med en motivering, som gifvit honom rätt i sak, skall jag icke göra något yrkande. Men jag har icke kunnat underlåta att ytterligare stryka under, att det funnits fullt fog för motionen. Enligt hvad jag af lärare vid det sydsvenska universitetet inhämtat, har nämligen därstädes verkligen förekommit, att personer alltjämt fått åtnjuta docentstipendier, fast de innehaft väl aflönad tjänst utanför universitetet, hvilket förfarande haft till följd, att yngre lofvande docenter, som mera odeladt ägnat sig åt vetenskapligt arbete, fått vänta onödigt länge, innan den tidpunkt inträffat, då de kunnat få några inkomster

Angående vissa föreskrifter i fråga om docentstipendier. (Forts.) från universitetet. Som motionären framhållit, kan det dock icke vara riktigt, att docentstipendier användas såsom en extra inkomst åt utanför universitetet anställda tjänstemän till förfång för yngre vetenskapsidkare, som helt ägna sina krafter åt universitetet. Man må emellertid hoppas, att sedan nu berörda missförhållande genom medkammarens Lunda-representant kommit på tal i Riksdagen, detta missförhållande, där det ännu kan förekomma, för framtiden blir undanröjdt. För den skull har jag, herr talman, intet yrkande.

Herr vice talmannen: Utskottet har ju förklarat, att det anser, att det finnes något berättigadt i motionärens framställning, fastän det är öfvertygad om, att han gjort sig skyldig till rätt stor öfverdrift. Det exempel, som i synnerhet användts och som den siste talaren ock åsyftade, känner jag till, och det förhåller sig på det sättet, att en docent, som sköter ett läroverk i Landskrona, har ett docentstipendium. Det har berott därpå, att han åtagit sig en undervisning vid universitetet, som det icke fanns annan representant för, nämligen undervisning i pedagogik. Detta har emellertid upphört, och det sätt, man ordnat saken på, var det tills vidare för universitetet mest gagnande.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 31—34.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Om upprättande af nya lärartjänster. Kungl. Maj:t hade föreslaget Riksdagen att, för beredande af medel för upprättande vid de allmänna läroverken af dels 6 lektors- och 5 adjunksbefattningar från och med den 1 januari 1913, dels ock 1 lektors- och 5 adjunksbefattningar från och med den 1 juli 1913, att på de särskilda läroverken fördelas på sätt Kungl. Maj:t bestämmer, höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 58,000 kronor.

Utskottet hade i förevarande punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte för beredande af medel för upprättande vid de allmänna läroverken af dels 4 lektors- och 5 adjunksbefattningar från och med den 1 januari 1913, dels ock 1 lektors- och 5 adjunksbefattningar från och med den 1 juli 1913, att på de särskilda läroverken fördelas på sätt Kungl. Maj:t bestämmer, höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 50,000 kronor.

Reservation hade afgifvits af herrar *A. C. Lindblad, F. W. Thorsson, C. Persson, K. V. Rydén, J. A. Sjö* och *N. E. Lindberg,*

hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Om upprättande af nya lärartjänster.

(Forts.)

Herr Lindblad, Anders: Vid denna punkt finnes fogad en reservation af mig jämte flera af Andra kammarens ledamöter. Vi hafva icke kunnat biträda utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts förslag på grunder, som äro närmare utförda i reservationen. Vi äro fullständigt ense med utskottet och Kungl. Maj:t därutinnan, att vi anse det vara önskligt, att extra lärarnes löneförmåner blifva förbättrade, och vi hafva för det ändamålet ock föreslagit en förhöjning i anslaget för att därigenom åstadkomma en förbättring. Men vi hafva frågat oss, om den rätta tidpunkten verkligen nu vore inne för att vidtaga de uppflyttningar på ordinarie stat af lärare, som här har föreslagits af Kungl. Maj:t. Det är ju nämligen så, att för närvarande befinner sig hela vår läroverksorganisation i viss mån i ett kaos. Sedan mellanskolan kom till genom fjorårets beslut, är det klart, att denna skoltyp måste på något sätt inordnas i vårt läroverkssystem. Det kan icke förblifva på det sättet, att mellanskolan hänger i luften och icke har fäste i systemet, utan här måste förr eller senare, helst snarast möjligt, vidtagas en revision af läroverksorganisationen, som gör det möjligt att få in mellanskolan såsom ett led i hela skolsystemet.

Då synes det oss icke ur den synpunkten lämpligt att just nu, innan en sådan revision har blifvit företagen, vidtaga förändringar i fråga om lärarnes ställning i så måtto, att man gör till ordinarie, såsom Kungl. Maj:t och utskottet här föreslagit, en del extra lärare. Tvärtom synes det oss vara bättre och äfven ur lärarnes synpunkt bättre, att man nu stannar vid hvad som är, men ser till, att extra lärarne få en förbättring i sina villkor. Och oss synes därvid, som om vårt förslag för lärarnes vidkommande skulle vara bättre, emedan det tillgodoser behovet för alla de extralärare, som nu finnas till ett antal af cirka 130, än det förslag, som går ut på att plocka ut 15 stycken och sätta dem såsom ordinarie och på så sätt blott förhjälpa dem till en bättre ställning. Visserligen har departementschefen utlofvat, att frågan om förbättring af lönevillkoren för extra lärarne framdeles skall tagas under ompröfning, och man får antaga, att detta äfven kommer att ske. Men det synes oss, som om just nu, när vi stå inför en förändring af själfva skolorganisationen, det vore bättre att icke nu vidtaga den åtgärd, som Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, utan att man i stället borde stanna vid att öka lönerna för extra lärarne.

Därtill kommer en annan sak, som gjort att reservanterna ställt sig på den ståndpunkt de intagit; det är den omständigheten, att vi väl snart hafva att förvänta, att äfven kvinnorna komma att träda in på lärarbanan i enlighet med af Riksdagen

Om upprättande af nya lärartjänster.
(Forts.)

fattadt beslut. Löneregleringskommittén har beräknat, att 700 lärarplatser skulle reserveras för kvinnorna. Det kan då ifrågasättas, om behovet af manliga lärarkrafter blir så stort, när organisationen blir färdig och således också kvinnorna få möjlighet att komma in på lärarbanan, att man öfver hufvud taget har användning för alla de manliga lärarne på ordinarie stat.

Dessa två skäl hafva för oss varit afgörande för vår ställning till saken, och Andra kammaren har i dag fattat sitt beslut i enlighet med reservationen. Jag undrar, om icke också Första kammaren gjorde klokt i att ställa sig på den ståndpunkten. Jag tror, att man därigenom fortare tvingar fram den förändring i läroverksorganisationen, som har synts reservanterna vara en gifven följd af å ena sidan mellanskolornas tillkomst och å andra sidan kvinnornas inträde å lärarbanan.

För min del ber jag följaktligen, herr talman, att få yrka bifall till reservationen med afslag å utskottets och Kungl. Maj:ts hemställan.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag han icke neka till, att den ärade reservanten har rätt i åtskilligt af hvad han här sagt. Han har rätt i att vi måhända stå i en öfvergångstid hvad beträffar läroverksorganisationen. Han har rätt i det tal han fört om att inrättandet af kommunala mellanskolor kan göra en del förändringar nödvändiga och att dessa skolors existens kan medföra möjligheten af att ett mindre antal adjunkter behöfs vid vissa läroverk.

Men då han kommer till den satsen, att ett bifall till reservationen skulle vara fördelaktigare äfven för extralärarna, tror jag han har orätt, ty nog är det väl för extralärarna en stor fördel att blifva ordinarie, och det palliativ, som här föreslagits af reservanterna, är nog icke något, som för deras ställning är fördelaktigt.

Det är ju likväl en mindre sak, som vi i förevarande fall icke behöfva fästa oss vid. Den stora sak, som gjort att jag gått med på utskottets hemställan, är af helt annan natur. Det förhåller sig så, att när Riksdagen senast behandlade frågan om ökande af ordinarie lektors- och adjunktsbefattningar, skedde detta icke då grund af en proposition af Kungl. Maj:t, utan på grund af en utaf en ledamot af Andra kammaren väckt motion. Denna sak behandlades i Riksdagens statsutskott i fjol. I anledning af denna enskilda motion gick Riksdagen in på tillskapandet af några nya lektors- och adjunktsbefattningar, men på samma gång uttalade Riksdagen på statsutskottets förslag, att Riksdagen åstundade, att en utredning så fort som möjligt skulle ske rörande huru många ytterligare sådana befattningar lämpligen borde tillskapas. Med anledning däraf fick öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk i fjol på våren uppmaning af regering-

gen att genast göra en sådan undersökning. Sedan denna undersökning, som var mycket grundlig, blifvit afslutad, har resultatet däraf framlagts för Kungl. Maj:t, och det är på grund däraf, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har föreslagit tillskapandet af 7 nya lektors- och 10 nya adjunktsbefattningar. Utskottet har nu synat detta förslag i sömmarna och kommit till det resultat, att till följd af att man icke är säker på att det finns så många kompetenta lärare att tillgå inom den matematisk-naturvetenskapliga branschen, vill utskottet icke föreslå inrättandet af mer än 5 lektors- och 10 adjunktsbefattningar. Det synes mig, att konsekvensen hos Riksdagen fordrar, att man ger sitt bifall till den Kungl. propositionen, och jag kan icke se några olägenheter i det. Det är min öfvertygelse, att för de nya lektorers och adjunkters arbetskraft, som sålunda skulle tillsättas, kommer staten nog att finna användning. Jag tror icke alls, att det är någon fara för den saken.

Om upprättande af nya lärartjänster.

(Forts.)

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 36.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 37.

I en inom Första kammaren af herr *A. Bellinder* väckt motion (nr 37) hade föreslagits, att Riksdagen ville besluta, att adjunkten vid Lidköpings realskola Herman Bäck måtte förklaras från och med år 1911 uppflyttad i andra lönegraden för adjunkter.

Angående adjunkten H. Bäcks lönetursrätt.

Utskottet hade i denna punkt på angifna skäl hemställt, att Riksdagen måtte för sin del förklara adjunkten vid realskolan i Lidköping Herman Bäck, därest han vid ingången af år 1916 kvarstode i adjunktstjänst vid allmänt läroverk och i öfrigt uppfyllde villkoren för uppflyttning i högre lönegrad, berättigad att från och med nämnda tidpunkt åtnjuta lön i tredje lönegraden.

Herr Bellinder: Herr talman, mina herrar! Statsutskottet har så till vida välvilligt behandlat min motion angående lönetur för adjunkten Bäck, som det hemställer, att han från och med början af år 1916 måtte få rättighet att blifva uppflyttad i

*Angående
adjunkten H.
Bäcks löne-
tursrätt.*
(Forts.)

tredje lönegraden. Jag hade emellertid väntat, att statsutskottet skulle hafva sträckt sin välvilja med afseende på denna motion något längre och hemställt, att han, såsom i motionen begäres, skulle förklaras från och med början af år 1911 vara berättigad till uppflyttning i andra lönegraden. Jag hade hopats detta så mycket mer, som öfverstyrelsen, då Bäck hos Kungl. Maj:t anhöll att från den 1 januari 1911 blifva uppflyttad i andra lönegraden, oaktadt det fattades 5 dagar för honom i de 10 terminer, som fordras för en sådan uppflyttning, *tillstyrkte* Bäckes underdåniga ansökan under förklaring, att ett så ömmande gränsfall icke förekommit under alla de gångna åren, då öfverstyrelsen haft att behandla lönetursfrågor.

Därjämte är att märka, att statskontoret för sin del endast gjorde invändning häremot, därför att statskontoret ansåg, att Riksdagen hade att gifva sitt bifall till en sådan uppflyttning.

Nu har utskottet emellertid väl förklarat, att billighetsskäl tala för ett bifall till den i motionen gjorda anhållan, men tillika uttalat principiella betänkligheter mot att denna lönetur skulle få räknas för, såsom det påstås, redan förfluten tid. Tiden är likväl icke mer förfluten, än att då den begärda uppflyttningen af formella skäl nekades, underdånig ansökan om ändring i detta beslut genast gjordes, och att, sedan denna ansökan afslagits, emedan frågan borde underställas Riksdagen, den så fort som möjligt inkommit till Riksdagen. Den kunde nämligen icke komma under Riksdagens pröfning förrän i år, och således har ingen sådan tid förflutit, som kunde motivera principiella hinder för ett fullt bifall till motionen.

Då emellertid statsutskottet i hufvudsak uppfyllt den önskan, som framställes i motionen, så har jag icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 38.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren att till aftonsammanträdet uppskjuta den fortsatta behandlingen af föreliggande utlåtande.

Kammaren åtskildes kl. 4,37 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.